

รัฐสภาไทย

ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๓ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ISSN 0125-0957

Legislative Institutional Repository of Thailand

ผังรายการสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา (เปิดสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ) ระบบ F.M. เริ่มวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๓ เป็นต้นไป

เวลา	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์	เวลา	
๐๕.๐๐	ศาสนาซิกข์/ พราหมณ์-ฮินดู	ศาสนาพุทธ			ศาสนาอิสลาม		ศาสนาคริสต์	๐๕.๐๐	
๐๖.๐๐	จับข่าวเช้า เล่าข่าวคู่					เช้าที่สภา	สนทนากับ คลังสมอง วปอ.ฯ	๐๖.๐๐	
๐๖.๓๐	ถ่ายทอดเสียง ข่าว สวท.								
๐๗.๐๐	เดินเบิกรัฐสภาไทย (ประมาณ ๕-๑๐ นาที)					วิจัยก้าวไกล		ทำได้ ทำได้ ง่ายนิดเดียว	
๐๗.๓๐	การเมืองเรื่องของประเทศาชน								
๐๘.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที								
๐๘.๐๐	การเมืองฯ	การเมืองฯ	การเมืองเรื่องของประเทศาชน (ต่อ)		บันทึกประชุมสภา			๐๘.๐๐	
๐๘.๓๐	ช่วง...คุยกับ สว.		สภาชนบท	สภาชนบท				๐๘.๓๐	
๐๘.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที				ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๐๘.๐๐	
๐๘.๐๐	สภาชนบท	มองรัฐสภา (NBT/NBT 15)			รัฐสภาของ ปชช. (NBT/NBT 15)	ร้อยเรื่องเมืองไทย / ชีวิตกับการเรียนรู้	ร้อยเรื่องเมืองไทย / สภาปริทัศน์	๐๘.๐๐	
๐๘.๓๐	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑				ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๐๘.๓๐	
๑๐.๐๐	สถานีนิติบัญญัติ (กมธ.ของ ส.ส.)				สถานีนิติบัญญัติ (กมธ.ของ ส.ส.)	สถานีรัฐ	สังคมคุณธรรม นำประชาธิปไตย	๑๐.๐๐	
๑๑.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑				ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๑๑.๐๐	
๑๑.๐๐	เกาะติดวุฒิสภา (กมธ.ของ ส.ว.)				เกาะติดวุฒิสภา (กมธ.ของ ส.ว.)	เที่ยวทั่วไทย ไปกับรัฐสภา	คุยกันนอกสภา	๑๑.๐๐	
๑๒.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑				เฉพาะประเด็นข่าว			๑๒.๐๐	
๑๒.๐๐	ถ่ายทอด เสียง	กะลาหาสี	ถ่ายทอดเสียง การประชุมสภา ผู้แทนราษฎร	ถ่ายทอดเสียง การประชุมสภา ผู้แทนราษฎร	กะลาหาสี	เพลงเก่าวันก่อน		๑๒.๐๐	
๑๓.๐๐	การประชุม วุฒิสภา	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑			ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๑๓.๐๐	
๑๓.๓๐	มุมมองกฎหมายไทย				มุมมองกฎหมายไทย			๑๓.๓๐	
๑๓.๓๐	ติระฉง..ฟังปัญหา				ติระฉง..ฟังปัญหา			๑๓.๓๐	
๑๔.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑				ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๑๔.๐๐	
๑๔.๐๐	ติระฉง..ฟังปัญหา				ติระฉง..ฟังปัญหา			๑๔.๐๐	
๑๕.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑				ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๑๕.๐๐	
๑๕.๐๐	นานาสาระ				นานาสาระ			๑๕.๐๐	
๑๕.๓๐	เสียงจากสภา				เสียงจากสภา	ได้ร่วมพระบารมี	กระชู้สภา	๑๕.๓๐	
๑๖.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง ๑				ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที			๑๖.๐๐	
๑๖.๓๐	เสียงจากสภา				เสียงจากสภา	สภาสุดสัปดาห์		๑๖.๓๐	
๑๖.๓๐	คนข่าว คุยข่าว				คนข่าว คุยข่าว			๑๖.๓๐	
๑๗.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที								
๑๗.๐๐	ประชาธิปไตย..นอกห้องเรียน					เช้าเต็มถักเด็กดี	สมาชิก สภาฯ ขามเขิน	๑๗.๐๐	
๑๗.๓๐	ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที								
๑๘.๐๐	คุยกับ	คุยกับ	ภาษาพาสาร	ใต้ตีนเดียวกัน	เพลงไทย		เพลงจีนนี้	๑๘.๐๐	
๑๘.๓๐	วิปรัฐบาล	วิปฝ่ายค้าน	ร้อยเรื่องข่าวมาเล่า		ศรีแผ่นดิน	เพื่อสยาม		๑๘.๓๐	
๑๘.๐๐	ถ่ายทอดเสียง ข่าว สวท.								
๑๘.๓๐	ป.ช.	กรรมการสิทธิฯ	ศาล รธน.	สดง.	ผู้ตรวจการฯ	กกต.	สภาที่ปรึกษาฯ	๑๘.๓๐	
๒๐.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที								
๒๐.๐๐	มุ่งสู่ประชาธิปไตยไปกับสถาบันพระปกเกล้า					บ้านสุขภาพ			๒๐.๐๐
๒๑.๐๐ - ๒๒.๐๐	ข่าวสั้นชั่วโมง และ สปดต่าง ๆ รวม ๑-๕ นาที								
๒๑.๐๐ - ๒๒.๐๐	กาแฟก่อนนอน								

หมายเหตุ - ในวันที่มีการประชุมสภา/การสัมมนาของกรมการคณะต่างๆ /องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ฯลฯ สถานีฯ จะดำเนินการถ่ายทอดเสียงจนเสร็จสิ้นภารกิจ

รัฐสภาสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

รัฐสภาสาร

ISSN 0125-0957

ที่ปรึกษา

นายพิฑูร พุ่มทิวัญ
นายคัมภีร์ ดิษฐากรณ์

บรรณาธิการ

นางสาวอัจฉราฉวี นิ่มศิริ

ผู้จัดการ

นางบุษราคัม ชาวนศิริ

เหรัญญิก

นางสาวสุพัตรา กบิลคาม

กองบรรณาธิการ

นางพรรณพร สิ้นสวัสดิ์
นางสาวอรทัย แสนบุตร
นางสาวอารีย์วรรณ พูลทรัพย์
นางสาวจุฬีวรรณ เต็มผล
นางสาวสทวรรณ เพ็ชรไทย
นายสมยศ วงษ์มา
นายพรชัย แว่นแคว้น

ฝ่ายศิลปกรรม

นายมานะ เรื่องสอน
นายนิธิทัศน์ องค์กรกิจชัย
นางสาวทิพย์วิมล อ่อนกลิ่น

ฝ่ายธุรการ

นางอำไพ กั้นเกษแก้ว
นางสาวเสาวลักษณ์ ธนชัยอภิภัทร
นางสาวอาภรณ์ เนื่องเศรษฐ

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตย
และเพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภา และอื่น ๆ
ทั้งภายในและต่างประเทศ

การส่งเรื่องลงรัฐสภาสาร

ถึง บรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร

กลุ่มงานผลิตเอกสาร

สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท

กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

โทร. ๐ ๒๒๕๕ ๒๒๕๕-๕

โทรสาร ๐ ๒๒๕๕ ๒๒๕๒

e-mail : rattasapasarn@yahoo.com

การสมัครเป็นสมาชิก

ค่าสมัครสมาชิก ปีละ ๕๐๐ บาท (๑๒ เล่ม)

ราคาจำหน่ายเล่มละ ๕๐ บาท (รวมค่าจัดส่ง)

กำหนดออกเดือนละ ๑ ฉบับ

การส่งบทความลงเผยแพร่ในวารสารรัฐสภาสารจะต้องเป็น
บทความที่ไม่เคยลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน การพิจารณา
อนุมัติบทความที่นำมาลงพิมพ์ดำเนินการโดยกองบรรณาธิการ
และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ บทความ ข้อความ
ความคิดเห็น หรือข้อเขียนใดที่ปรากฏในวารสารเล่มนี้เป็น
ความเห็นส่วนตัว ไม่ผูกพันกับทางราชการแต่ประการใด

ประชาสัมพันธ์การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารรัฐสภาสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ขอเชิญชวน อาจารย์ ข้าราชการ นักวิชาการ นักการศึกษาสาขาต่าง ๆ และผู้สนใจทั่วไป ส่งบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสภาสารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีกำหนดออกเดือนละ ๑ ฉบับ

ข้อกำหนดบทความ

๑. บทความวิชาการ หมายถึง บทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานวิชาการที่ได้เรียบเรียงมาจากผลงานทางวิชาการของตนหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป โดยบทความวิชาการจะประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา ส่วนสรุป และเอกสารอ้างอิง

๒. บทความวิจัย หมายถึง บทความที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ กล่าวคือ มีการตั้งสมมติฐานหรือกำหนดปัญหาที่ชัดเจน สมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุถึงวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน มีการค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณา วิเคราะห์ ตีความ อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบบรรลุวัตถุประสงค์หรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการหรือการนำวิชาการนั้นมาประยุกต์ใช้ โดยขอให้เรียงลำดับเนื้อหา ดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล สรุปผล/ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

๓. บทความต้องมีความยาวของต้นฉบับไม่เกิน ๒๐ หน้ากระดาษขนาด A๔

๔. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน

การเตรียมต้นฉบับเพื่อตีพิมพ์

๑. ตัวอักษรมีขนาดและแบบเดียวกันทั้งเรื่อง โดยพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ใช้ตัวอักษรแบบ Angsana New/UPC ขนาด ๑๖ พอยท์ ตีพิมพ์สำหรับเนื้อหาปกติ และตัวหนาสำหรับหัวข้อ โดยจัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ ขนาด A๔ หน้าเดียว และเว้นระยะขอบกระดาษดังนี้

- ด้านบน ๑ นิ้ว
- ด้านล่าง ๑ นิ้ว
- ด้านซ้าย ๑ นิ้ว
- ด้านขวา ๑ นิ้ว

๒. การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๓. ต้องระบุชื่อบทความ ชื่อ-สกุล ของผู้เขียนบทความ ตำแหน่ง และสถานที่ทำงานอย่างชัดเจน

การส่งบทความ

สามารถส่งบทความได้ ๒ วิธี ดังนี้

๑. ส่งต้นฉบับในรูปเอกสาร ๑ ชุด พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล ไปที่

บรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ๑๐๕๐๐

๒. ส่งไฟล์ข้อมูลทาง e-mail ไปที่ rattasapasarn@yahoo.com

ค่าตอบแทน

หน้าละ ๒๐๐ บาท หรือ ๓๐๐ บาท ซึ่งกองบรรณาธิการรัฐสภาสารจะเป็นผู้พิจารณาว่าสมควรจะจ่ายเงินค่าตอบแทนในจำนวนหรืออัตราเท่าใด โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพิจารณาปรับอัตราค่าเขียนบทความในหนังสือรัฐสภาสารกำหนด

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๙๔ และ ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๙๑

โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๒๙๒

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

บทบรรณาธิการ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ความคาดหวังของคนไทยที่ต้องการเห็นบ้านเมืองมีความสุข การเลือกตั้ง เป็นช่องทางหนึ่งที่จะลดความขัดแย้งในสังคมไทยได้ เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตนาของประชาชนต่อการตัดสินใจเลือกผู้แทนที่ดีเข้าสู่สภา และ ใครคือคนที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง

รัฐสภาสารฉบับนี้ขอนำเสนอบทความเรื่องแรก **“จุดอ่อน - จุดแข็ง ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”** ของ ดร.เสนีย์ คำสุข เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ระบบการเลือกตั้ง ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ชี้ให้เห็นว่ามีความสำคัญโดยตรงต่อกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง **“ระบบการเลือกตั้ง”** ว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไร และจุดอ่อน จุดแข็งของระบบการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทยเป็นอย่างไร รวมทั้งได้นำเสนอข้อเสนอแนะเพื่ออุดช่องโหว่ของระบบการเลือกตั้ง เพื่อที่จะทำให้ระบบการเลือกตั้งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทำให้เกิดการพัฒนาคือความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

บทความเรื่องที่สอง **“องค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย”** ของ ดร.ปัญญา อุดชาชน บทความเรื่องนี้พูดถึง องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ซึ่งในแต่ละประเทศจะมีลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการเมือง การปกครอง วัฒนธรรมสังคมของประเทศนั้น ๆ ส่วนประเทศไทยนั้นได้มีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา

บทความเรื่องที่สาม **“จริยธรรมการสื่อสารทางการเมือง : ตัวชี้วัดคุณภาพและการพัฒนาประชาธิปไตย”** ของอาจารย์บุญยิ่ง ประทุม บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ว่าเป็นการสื่อสารของ

บุคคล หรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มนักการเมือง ผู้แสดงบทบาททางการเมือง และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทางการเมืองหรือการสนับสนุนกระบวนการทางการเมือง อำนาจของสื่อมีผลต่อกระบวนการทางการเมือง ทำให้สื่อกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ดังนั้น การสื่อสารทางการเมือง จึงเข้ามามีบทบาทในการที่จะวัดคุณภาพและการพัฒนาประชาธิปไตย

และบทความเรื่องสุดท้าย “ข้อสังเกตในเรื่องของความยุติธรรมที่มีความสัมพันธ์กับกฎหมายอาญา” ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร คักดีแสง เป็นเรื่องที่อธิบายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม ตามหลักของอริสโตเติล และอธิบายเชื่อมโยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างความยุติธรรมกับกฎหมายอาญา เพราะกฎหมายอาญา เป็นหลักของความยุติธรรมทางสังคมเช่นกัน

รัฐสภาสารหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความในหนังสือเล่มนี้จะช่วยสร้างเสริมองค์ความรู้ด้านประชาธิปไตยและให้สาระประโยชน์กับท่านผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

บรรณาธิการ

Legislative Institutional Repository of Thailand

content

สารบัญ

จุดอ่อน – จุดแข็ง

๙

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดร.เสนีย์ คำสุข

องค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย

๔๗

ดร.ปัญญา อุดชาชน

จริยธรรมการสื่อสารทางการเมือง :
ตัวชี้วัดคุณภาพและการพัฒนาประชาธิปไตย

๙๐

Ethics of political communication: a measure of quality
and democratic development

บุญยิ่ง ประทุม

ข้อสังเกตในเรื่องความยุติธรรมที่มีความสัมพันธ์
กับกฎหมายอาญา

๑๑๑

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

จุดอ่อน – จุดแข็ง

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดร.เสนีย์ คำสูซ *

ความนำ

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และ “กฎหมายลูก” หรือ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่สำคัญ ๓ ฉบับ เกี่ยวกับพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๐ แล้ว ก็ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นครั้งแรกภายใต้กฎหมายสำคัญเหล่านี้ในวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งดังกล่าว ก็ได้ดำรงอยู่ต่อเนื่องมาท่ามกลางสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีปัญหาหลายด้าน ทั้งที่เกิดขึ้นภายในสภาและภายนอกสภา รวมทั้งเกิดความโน้มเอียงทางการเมืองไปสู่ “วงจรอุบาทว์” (vicious cycle) อย่างที่เคยเกิดขึ้นหลายครั้งตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา คือ “การรัฐประหาร รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง การรัฐประหาร” จนบางคนอาจวิตกหรืออาจ

* รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.)

เกิดความไม่มั่นใจว่า “จะมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สองขึ้นหรือไม่ หรือว่าจะเกิดการรัฐประหารล้มกระดานการเมืองกันอีก”

ขณะที่การรัฐประหารยังไม่เกิดขึ้น และเวลาตามวาระ ๔ ปี ของสภาผู้แทนราษฎรก็เหลือน้อยลง การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สองก็มีความเป็นไปได้มากขึ้น ๆ พร้อม ๆ ไปด้วยกับความคาดหวังในโอกาสทางการเมืองของบรรดานักการเมืองและนักเลือกตั้งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้ง และโอกาสการที่จะได้เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลของเกือบทุกคนทุกกลุ่ม หรือแม้แต่จะต้องเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลให้ได้ของบางคนบางกลุ่ม

นักการเมืองจำนวนหนึ่งทั้งที่เป็น ส.ส. และที่ไม่ได้เป็น ส.ส. จึงให้ความสนใจในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง “ระบบเลือกตั้ง” ด้วยเหตุผลที่จะได้รับโอกาสชนะการเลือกตั้งมากขึ้น และการได้ร่วมจัดตั้งรัฐบาลมากขึ้น

ระบบเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงเป็น “ประเด็นร้อน” หรือสำคัญประเด็นหนึ่งสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สอง และอาจจะมีคามสำคัญโดยตรงต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในระยะเวลาต่อไปด้วย หรืออาจพูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่า มีความสำคัญและสัมพันธ์กับการที่คนบางกลุ่มพยายามจะผลักดันให้เกิดการสร้างสรรคประชาธิปไตย (Democratization) ให้มากขึ้นกว่าที่ผ่าน ๆ มา

ในแง่นี้ จึงน่าสนใจที่จะพิจารณาให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นถึงระบบการเลือกตั้งดังกล่าวนี้ว่ามีลักษณะสำคัญอะไรบ้าง และมีจุดเด่น – จุดด้อย หรือ จุดอ่อน – จุดแข็งอะไรบ้าง ถ้าคิดในแง่สร้างสรรคหรือแง่บวก ก็เพื่อจะหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมต่อการแก้ไขจุดอ่อนหรือจุดด้อยของระบบเพื่อให้การสร้างสรรคประชาธิปไตยให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับระบบเลือกตั้ง

๑. **ระบบ (system)** หมายถึง (๑) ส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทำงานร่วมกันในฐานะเป็นส่วนรวมหรือส่วนทั้งหมด (a whole) และมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และ (๒) การจัดองค์การซึ่งเป็นชุดของความคิด (ideas) วิธีการ (methods) หรือวิถีทาง (way) ในการทำงาน*

* โปรดดู Longman Exams Dictionary (Essex : Pearson Education Ltd., 2006), P. 1570

แกเบรียล เอ. แอลมอนด์ กับ จี. บิงแฮม เพาเวลล์ ให้ความหมายระบบว่าเป็นแนวคิดเชิงนิเวศ (ecological concept) หมายถึงการจัดองค์กร (organization) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางด้านต่าง ๆ (environments) หรือมีอิทธิพลต่อกัน และส่วนต่าง ๆ ภายในระบบก็มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย^๒

ระบบ จึงมีลักษณะสำคัญอย่างน้อย ๓ ลักษณะ คือ **หนึ่ง** มีส่วนย่อยต่าง ๆ อาจจะมากหรือน้อยตามความซับซ้อนหรือโครงสร้างของระบบที่มีไม่เหมือนกันในแต่ละระบบ และแต่ละส่วนก็ทำหน้าที่เฉพาะด้าน **สอง** ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ (parts) เพื่อร่วมกันทำงานและกลายเป็นส่วนทั้งหมดหรือเป็นระบบใหญ่ที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน และ**สาม** ระบบย่อยมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางด้านต่าง ๆ และมีอิทธิพลระหว่างกัน

๒. การเลือกตั้ง (election) คือ (๑) เมื่อประชาชนลงคะแนน (vote) เพื่อเลือกบางคนสำหรับตำแหน่งอย่างเป็นทางการ (official position) เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของอังกฤษ และการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เป็นต้น และ (๒) ข้อเท็จจริงของการได้รับเลือกตั้งในตำแหน่งที่เป็นทางการ^๓

การเลือกตั้งตามความหมายดังกล่าวนี้ จึงเป็นการที่ประชาชนตัดสินใจเลือก (to choose) ให้บุคคล กลุ่ม หรือพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งแข่งขันกัน หรืออาจจะไม่แข่งขันกันให้เข้าไปดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการ หรือมีกฎหมายรับรองและมีความชอบธรรมในการทำงานหรือทำหน้าที่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ และมักจะมีผลกระทบกลับมาถึงผู้เลือกตั้งหรือประชาชนโดยรวม

คำถามที่ต้องหาคำตอบก็คือ ใครเป็นประชาชน (people) ที่จะได้รับสิทธิในการเป็นผู้เลือกตั้งบ้าง มีการกำหนดสิทธิเลือกตั้งอย่างไร กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างไร กำหนดวิธีการเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การคิดคำนวณคะแนนเพื่อจัดแบ่งตำแหน่งหรือที่นั่ง การนับคะแนนและการประกาศผลคะแนนอย่างไร

^๒ โปรดดู Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr. General Editors, *Comparative Politics Today : A World View* (Boston : Little, Brown, 1966), p.3.

^๓ *Longman Exams Dictionary*, op.cit., p. 477

ในการเมืองระบอบประชาธิปไตย (Democratic Regime) การเลือกตั้งมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการยืนยันถึงอธิปไตย (sovereignty) ของประชาชนและการเลือกตั้งจะต้องทำให้เกิดการปกครองหรือรัฐบาลของ โดย และเพื่อประชาชน (the government of the people, by the people and for the people) ได้อย่างแท้จริง หรือทำให้ประชาชนพึงพอใจให้ได้ การกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งจึงมีความสำคัญมาก และจะต้องทำให้ละเอียด รอบคอบ และเอื้อต่อการเลือกตั้งที่มีความเป็นอิสระและยุติธรรม (free and fair) สำหรับประชาชนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หมายความว่า จะต้องสามารถป้องกันและปราบปรามไม่ให้เกิดการทุจริต คดโกง และการได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ในการเลือกตั้ง (election fraud) ต่อประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นได้

การเลือกตั้งจึงเป็น **“ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น”** ที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้จนมองเห็นจุดอ่อน – จุดแข็งต่าง ๆ เสียก่อน ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งจึงจะผลิบาน ออกดอกและมีผลที่สวยงาม หอมหวานให้กับทุกคนได้

๓. ระบบเลือกตั้ง (electoral systems) หมายถึง โครงสร้างย่อย ๆ ในการจัดให้มีการแข่งขันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมือง เพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเสียง การนับคะแนนเสียงเพื่อจัดแบ่งที่นั่งให้กับผู้สมัครและพรรคการเมืองต่าง ๆ รวมทั้งการขยายสิทธิเลือกตั้งให้กับประชาชน หรือกำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้ควบคุมและกำกับกับการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายเลือกตั้งที่ต้องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต (corruption) ในการเลือกตั้ง^๕

วิธีการในการนับคะแนนเสียง ที่มาจากการลงคะแนนเสียงลับ (secret ballot) ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบเลือกตั้ง นอกจากนั้น ระบบเลือกตั้งก็ถือว่าการลงคะแนนเสียงลับมีลักษณะเป็นสากล (universal) และหลายระบบการเมืองได้ยึดถือว่าการเลือกตั้งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของระบบ ตัวอย่างเช่น ออสเตรเลียออกกฎหมายบังคับให้ออกเสียงเลือกตั้ง

^๕ โปรดดู Alan R. Ball and B. Guy Peters, *Modern Politics & Government*, sixth Edition (China : Palgrave, 2000), pp.116 – 117

(compulsory voting) สหรัฐอเมริกากำหนดให้การเลือกตั้งขั้นต้น (primary elections) เป็นลักษณะสำคัญในระบบเลือกตั้ง เป็นต้น อีกส่วนหนึ่ง กำหนดเขตขนาดและพื้นที่ของเขตเลือกตั้ง (constituency) ก็เป็นลักษณะสำคัญของระบบเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น เนเธอร์แลนด์ และอิสราเอล มีเขตเลือกตั้งเดียวทั่วประเทศ เป็นต้น แต่ที่เป็นลักษณะที่น่าสนใจที่สุดของระบบเลือกตั้ง ก็คือ วิธีการในการนับคะแนนและการเปลี่ยนแปลงคะแนนไปเป็นที่นั่ง (seats)

ระบบเลือกตั้ง จึงอาจแบ่งออกได้หลายประเภท เช่นที่บอลล์ (Ball) กับปีเตอร์ส (Peters) ได้ใช้เกณฑ์จำนวนที่นั่งและคะแนนเสียงจัดแบ่ง แยกได้เป็น ๔ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^๔

๑) *เขตเลือกตั้งคนเดียวและคะแนนเสียงเดียว (single-member constituency and single vote)* ก็คือ ระบบ “คนแรกสุดได้ตำแหน่ง” หรือ “first – past – the – post” ที่ใช้กันในอังกฤษ แคนาดา และสหรัฐอเมริกา ระบบนี้ การได้ที่นั่งจะมาจากคะแนนเสียงที่มากกว่าผู้สมัครอื่น ๆ ในเยอรมนีใช้ระบบนี้กับจำนวนที่นั่งครึ่งหนึ่งของสภา “บุนเดสแท็ก” (Bundestag)

๒) *เขตเลือกตั้งคนเดียวแต่ลงคะแนนสองครั้ง (Single member and second ballot)* ถ้าในครั้งแรก ไม่มีผู้สมัครคนใดได้คะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด หรือเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ของผู้ลงคะแนนเสียงทั้งหมด ก็ต้องลงคะแนนอีกในรอบที่สอง เฉพาะผู้สมัครที่มีคะแนนมากที่สุด ๒ คนแรก ในรอบที่หนึ่ง โดยพรรคต่าง ๆ มีข้อตกลงการเป็นพันธมิตรที่มีความซับซ้อนระหว่างกันในรอบที่สอง ระบบนี้ใช้อยู่ในฝรั่งเศส

๓) *เขตเลือกตั้งคนเดียวโดยคะแนนเสียงเลือกตั้งคนที่ชอบ (Single member with preferential vote)* ระบบนี้ ผู้ออกเสียงเลือกตั้งสามารถลงคะแนนได้ตามลำดับที่ชอบ คะแนนของผู้ที่ได้น้อยกว่าคนอื่นจะถูกกระจายไปให้ผู้ที่มีคะแนนมากกว่าในลำดับที่สอง สาม หรือต่อ ๆ ไปตามที่เลือกไว้ ออสเตรเลีย ใช้ระบบลงคะแนนผู้ที่ชอบเป็นทางเลือก (alternative preference vote)

๔) *ระบบตัวแทนตามสัดส่วน (Proportional representation)* หรือ PR ที่มีใช้กันหลายระบบในหลายประเทศ แต่หลักการสำคัญ คือ ต้องการให้มีการจัดแบ่งที่นั่งให้ใกล้เคียงกับสัดส่วนคะแนนเสียงจากระบบเขตหนึ่งหลายที่นั่ง (multi – member constituencies) ระบบนี้อาจแยกได้เป็น ๒ รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

^๔ Ibid., pp.117 – 119

๔.๑ ระบบบัญชี (the list system) ผู้ออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครที่เป็นตัวแทนของพรรคการเมือง โดยพรรคที่จะได้ที่นั่งในเขตเลือกตั้งใดก็ต้องได้คะแนนเสียงจากบัญชีของพรรค ประเทศเบลเยียม สวีเดน เดนมาร์ก และอิตาลี อนุญาตให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนให้กับผู้สมัครหลายคนในบัญชีของพรรคต่าง ๆ ได้ ในแต่ละเขตเลือกตั้ง ระบบนี้ใช้กันมากในระบบเลือกตั้งยุโรป

๔.๒ คะแนนเสียงเดียวสามารถส่งผ่านได้ (Single transferable vote) ในเขตเลือกตั้งที่มีหลายที่นั่ง ผู้ลงคะแนนสามารถลงให้กับผู้สมัครทุกคนตามลำดับความชอบ เมื่อนำคะแนนเสียงมานับ จะมีการกำหนด “โควตาเลือกตั้ง” (electoral quota) คือ คะแนนเสียงจำนวนน้อยที่สุดที่ผู้สมัครจะได้รับเลือกตั้ง โดยจัดแบ่งคะแนนส่วนเกินจากคะแนนเสียงตามโควตาเลือกตั้งให้กับผู้สมัครคนอื่น ๆ ตามลำดับคะแนนเสียงที่ชอบ ผู้ที่ได้คะแนนเสียงน้อยที่สุดก็จะถูกยึดหรือทำลายคะแนนไป เพื่อนำคะแนนเสียงที่ได้ไปให้ผู้สมัครที่ได้ลำดับที่สอง ที่สาม และต่อ ๆ ไปตามลำดับคะแนนที่ชอบ ทั้งนี้ การจัดโควตาเลือกตั้ง ทำได้ตามสูตรดังนี้ คือ

$$\frac{\text{คะแนนเสียงทั้งหมด}}{\text{จำนวนที่นั่ง} + ๑} + ๑ \text{ โควตา}$$

ถ้าเขตเลือกตั้งหนึ่งมี ส.ส. หรือที่นั่งได้ ๓ ที่นั่ง และมีคะแนนเสียงทั้งหมดที่นำมา นับ คือ ๑๕๐,๐๐๐ คะแนน โควตา ก็คือ

$$\frac{๑๕๐,๐๐๐}{๓ + ๑} + ๑ = ๓๗,๕๐๑$$

ระบบนี้เคยใช้อยู่ใน Eire Tasmania ไอร์แลนด์เหนือ และมอลตา มหาวิทยาลัยในอังกฤษเคยใช้ในการจัดแบ่งที่นั่งก่อน ค.ศ. ๑๙๔๘ และเคยมีการเสนอให้ใช้ในระบบเลือกตั้งของอังกฤษในการประชุมของประธานสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๗

๔. ความสำคัญของระบบเลือกตั้ง

ระบบเลือกตั้งสามารถก่อให้เกิดผลบวกและลบต่อการเมือง ตั้งแต่มุมมองของปัจเจกบุคคลจนถึงผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง และต่อสถาบันทางการเมืองในระบบการเมือง สำหรับระบบการเลือกตั้งในการเมืองประชาธิปไตยแบบทางอ้อม หรือแบบตัวแทน

(indirect or representative democracy) ระบบเลือกตั้งมีความสำคัญในหลายลักษณะ ดังนี้ คือ

๑) **ความสำคัญต่อความถูกต้องและชอบธรรมทางการเมือง** (political legitimacy) เพราะระบบเลือกตั้งกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในฐานะของพลเมืองทำการ “เลือก” ผู้สมัครและพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่เข้าแข่งขันกันในการเลือกตั้งด้วยการเสนอแนะนโยบายให้ประชาชนได้รับทราบและพิจารณาคะแนนหรือเสียงที่ลงให้กับผู้สมัครและพรรคการเมืองใดจึงเป็นการมอบความไว้วางใจให้ ผู้ที่ได้คะแนนเสียงจำนวนมากจึงได้รับความไว้วางใจมาก และมีความชอบธรรมทางการเมืองสูง

๒) **แสดงออกถึงคุณค่าของเสียงหรืออำนาจอธิปไตยของประชาชน** เพราะถ้าการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (Government of the people, by the people and for the people) และเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม หรือการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทน ระบบเลือกตั้ง จะต้องให้เกิดคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ คือต้องทำให้ได้ “ตัวแทน” ที่จะปกครองของ โดย และเพื่อประชาชนจนประชาชนส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดพอใจ

๓) **มีความสำคัญต่อการสร้างระบบพรรคการเมือง** (party systems) ที่สามารถสร้างสถาบันความเป็นตัวแทนของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ได้อย่างเข้มแข็งและทั่วถึง จนคนเกือบทั้งหมดในสังคมยอมรับและให้การสนับสนุน

๔) **ส่งเสริมกระบวนการสร้างประชาธิปไตย** (Democratization) ที่เข้มแข็งและมีพลังมากขึ้นตามลำดับ หมายความว่า สามารถทำลายหรือต้านทานความคิดและกระบวนการสร้างการเมืองเผด็จการรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ

๕) **เสริมสร้างระเบียบทางการเมือง** (political order) ในสังคม คือความมั่นคงเข้มแข็งของสถาบันต่าง ๆ เพราะคนและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีความพึงพอใจ และสนับสนุนการทำงานของสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันทางการเมืองที่มีการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ

๖) **ป้องกันการทุจริต คอร์รัปชัน** ของผู้มีตำแหน่งสาธารณะต่าง ๆ เพราะผู้ที่มาจากการเลือกตั้งที่ “อิสระและยุติธรรม” นอกจากจะไม่กระทำการทุจริตแล้ว ยังรังเกียจหรือเป็นศัตรูกับการทุจริต คอร์รัปชันด้วย

ระบบการเลือกตั้งที่ไม่สามารถสะท้อนถึงความสำคัญต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็จะกลายเป็นระบบการเลือกตั้งที่ส่งผลในทางตรงกันข้าม คือการทำลาย

คุณค่าประชาธิปไตย ความไร้ระเบียบทางการเมืองและเกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นอย่างรุนแรง เหตุนี้ ถ้าไม่แก้ไขความบกพร่องหรือจุดอ่อนของระบบเลือกตั้งแล้ว ผลกระทบที่เลวร้ายต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นหรือจะกลายเป็นสถาบันทางการเมืองของกลุ่มผู้นำคอร์รัปชันกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีลักษณะเป็นเผด็จการเท่านั้น

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

ก. รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งและระบบเลือกตั้งไว้ดังนี้ คือ

๑) มาตรา ๘๗ (๕) ส่วนที่ ๑๐ “แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน” ในหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ บัญญัติไว้ว่า “... ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”

๒) หมวด ๖ รัฐสภา

๒.๑ ส่วนที่ ๒ “สภาผู้แทนราษฎร”

มาตรา ๘๓ “สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสี่ร้อยแปดสิบคน โดยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละครั้งใบ

หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา...”

มาตรา ๙๔ “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น

การคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งและการกำหนดเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ให้คำนวณเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน โดยคำนวณจากจำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสภาผู้แทนราษฎรสี่ร้อยคน

(๒) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตาม (๑) ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

(๓) เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตาม (๒) แล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้ยังไม่ครบสี่ร้อยคน ให้จังหวัดที่มีเศษเหลือจากการคำนวณตาม (๒) มากที่สุด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษเหลือจากการคำนวณตาม (๒) ในลำดับรองลงมาตามลำดับ จนได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบสี่ร้อยคน

(๔) การคำนวณเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการโดยจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินสามคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามคน

(๕) ในกรณีที่แบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัดหนึ่งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบสามคนทุกเขตไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละสามคนเสียก่อน แต่เขตที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละสองคน ถ้าจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สี่คน ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นสองเขต เขตหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองคน

(๖) จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

ให้ดำเนินการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง และให้ส่งผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นไปรวมที่เขตเลือกตั้ง เพื่อนับคะแนนรวม แล้วให้ประกาศผลการนับคะแนนโดยเปิดเผย ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งแต่เพียงแห่งเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดให้นับคะแนน รวมผลการนับคะแนน และประกาศผลการนับคะแนนเป็นอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๘๕ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งพรรคการเมืองที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งเสียง

พรรคการเมืองหนึ่งจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนทุกเขตเลือกตั้ง หรือจะส่งเพียงบางเขตเลือกตั้งก็ได้

บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนของพรรคการเมืองใดที่ยื่นไว้แล้ว ถ้าปรากฏว่าก่อนหรือในวันเลือกตั้งมีเหตุไม่ว่าด้วยประการใดที่มีผลทำให้บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนไม่ครบตามจำนวนที่พรรคการเมืองนั้นได้ยื่นไว้ ให้ถือว่าบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนเท่าที่มีอยู่ และในกรณีนี้ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๘๖ การกำหนดเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ให้จัดแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็นแปดกลุ่มจังหวัด และให้แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยแต่ละเขตเลือกตั้งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สิบคน

(๒) การจัดกลุ่มจังหวัด ให้จัดจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกันอยู่ในกลุ่มจังหวัดเดียวกัน และในกลุ่มจังหวัดทุกกลุ่มต้องมีจำนวนราษฎรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งรวมกันแล้วใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ โดยให้จังหวัดทั้งจังหวัดอยู่ในเขตเลือกตั้งเดียว

มาตรา ๙๗ การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง ต้องมีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งครบตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่จะมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้ง และต้องเรียงตามลำดับหมายเลข แล้วให้ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนวันเปิดสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

(๒) รายชื่อของบุคคลตาม (๑) ต้องไม่ซ้ำกับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบสัดส่วนไม่ว่าของพรรคการเมืองใด และต้องคำนึงถึงโอกาส สัดส่วนที่เหมาะสมและความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย

มาตรา ๙๘ การคำนวณผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองจะได้รับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง ให้นำคะแนนของแต่ละพรรคการเมืองได้รับในเขตเลือกนั้นมารวมกัน แล้วคำนวณเพื่อแบ่งจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกของแต่ละพรรคการเมือง เป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กันโดยตรงกับจำนวนคะแนนรวมข้างต้น คะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับ และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น โดยให้ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่อในบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองได้รับเลือกตามเกณฑ์คะแนนที่คำนวณได้ เรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

ให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๙๔ วรรคสาม มาใช้บังคับกับการนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนด้วยโดยอนุโลม ทั้งนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้มีการรวมผลการนับคะแนนเบื้องต้นที่จังหวัดก่อนก็ได้”

ในส่วนของมาตรา ๙๘ บัญญัติถึงคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คือ มีสัญชาติไทย อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้ว ๙๐ วันขึ้นไป นับถึงวันเลือกตั้ง ส่วนผู้อยู่นอกเขตเลือกตั้ง หรือมีชื่ออยู่ในเขตเลือกตั้งน้อยกว่า ๙๐ วัน ก็ให้เป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา ๑๐๐ บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ ภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของ

ศาลหรือคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย และวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ มาตรา ๑๐๑ ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุ ๒๕ ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน นับถึงวันเลือกตั้ง ถ้ากรณียุบสภา ก็คือ ๓๐ วัน ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕ ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง หรือ เป็นบุคคลที่เกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี การศึกษา หรือเคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนก็ให้อยู่ในกลุ่มจังหวัด มาตรา ๑๐๒ บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. คือ ผู้ที่ติดยาเสพติด เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็น “บุคคลล้มละลายทุจริต” ผู้ที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยพันธโทษมายังไม่ถึง ๕ ปี ในวันเลือกตั้ง เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกภาพสิ้นสุดลงแล้วยังไม่เกิน ๒ ปี เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๖๓ (จากเหตุการณ์ยื่นบัญชีทรัพย์สิน ไม่ถูกต้อง) และเคยถูกวุฒิสภามีมติตามมาตรา ๒๗๔ ให้ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๐๓ พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครให้ครบจำนวน ส.ส. ของเขตนั้น ๆ จะส่งเกินจำนวนไม่ได้ หลังจากส่งครบแล้ว ถ้าจำนวนลดลงก็ถือว่าได้ส่งครบแล้ว และจะถอนการสมัครหรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครไม่ได้

มาตรา ๑๐๔ - ๑๐๗ เกี่ยวกับวาระสภาผู้แทนราษฎร คือ ๔ ปี สมาชิกสภา ส.ส. การสิ้นสุดสมาชิกภาพ และให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ใน ๔๕ วัน ถ้าสภาครบวาระ

มาตรา ๑๐๘ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ ...” แล้วจัดการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ภายใน ๔๕ - ๖๐ วัน “การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้ครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน”

มาตรา ๑๐๙ เกี่ยวกับ “การเลือกตั้งซ่อม” ถ้าตำแหน่ง ส.ส. แบบแบ่งเขตว่างลง ที่ไม่ใช้การหมดวาระหรือยุบสภา ถ้าเป็น ส.ส. ระบบเขตเลือกตั้งให้เลือกตั้งใน ๔๕ วัน ยกเว้นอายุสภาเหลือไม่ถึง ๑๘๐ วัน ถ้าเป็น ส.ส. สัดส่วน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรประกาศผู้ที่มีชื่อลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อพรรคในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ เลื่อนขึ้นเป็น ส.ส.

อีกส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ บทบัญญัติเกี่ยวกับ “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ในหมวด ๑๑ องค์การตามรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๑ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ

สาระสำคัญในเรื่องนี้ ปรากฏอยู่ในมาตรา ๒๓๕ - ๒๓๙ ดังนี้คือ

มาตรา ๒๓๕ บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. “เป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม” โดยประธาน กกต. เป็นผู้รักษาการตามกฎหมายเลือกตั้ง และมีสำนักงาน กกต. “เป็นหน่วยงานอิสระ”

มาตรา ๒๓๖ “คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสอง รวมทั้งวางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง และการดำเนินการใดๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนให้การเลือกตั้งมีความเสมอภาค และมีโอกาสทัดเทียมกันในการหาเสียงเลือกตั้ง

LIRT

(๒) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีขณะอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๘๑ โดยคำนึงถึงการรักษาประโยชน์ของรัฐ และคำนึงถึงความสุจริต เทียบธรรม ความเสมอภาค และโอกาสทัดเทียมกันในการเลือกตั้ง

(๓) กำหนดมาตรการการและควบคุมการบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐ การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมือง โดยเปิดเผย และการควบคุมการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อประโยชน์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง

(๔) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสอง

(๕) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสอง

(๖) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๗) ประกาศผลการเลือกตั้ง ผลการสรรหา และผลการออกเสียงประชามติ

(๘) ส่งเสริมและสนับสนุนหรือประสานงานกับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือสนับสนุนองค์การเอกชนในการให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

(๙) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือการวินิจฉัยชี้ขาด

LIRT

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคลหรือผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา ๒๓๗ ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการก่อ หรือ สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยง ธรรม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

ถ้าการกระทำของบุคคลตามวรรคหนึ่ง ปรากฏหลักฐานอันควร เชื่อได้ว่า หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารของพรรคการเมืองผู้ใด มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้ง เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่ง อำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญนี้ตามมาตรา ๖๘ และในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมือง ดังกล่าวมีกำหนดเวลาห้าปี นับแต่วันที่มิได้คำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง

มาตรา ๒๓๘ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวน สอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลัน เมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง ซึ่ง มีสมาชิกรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง นั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ผู้เข้ารับการสรรหา หรือสมาชิกขององค์กรตามมาตรา ๑๑๔ วรรคหนึ่ง คัดค้านว่าการสรรหาสมาชิกวุฒิสภานั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย

(๓) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ก่อนได้รับการเลือกตั้ง หรือสรรหา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่นผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือสรรหาหรือได้รับ เลือกตั้ง หรือสรรหามาโดยไม่สุจริต โดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำ ลงไปโดยฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๔) ปราบกฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การออกเสียงประชามติ มิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งใดเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิจารณาวินิจฉัยโดยพลัน

มาตรา ๒๓๙ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด

ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลฎีกาได้รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้อง ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใด หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลง ...”

LIRT

ข. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

สาระสำคัญของกฎหมายนี้ ก็คือการจัดระบบย่อย ๆ และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามกรอบของรัฐธรรมนูญ โดยในหมวด ๑ “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” แยกระบบย่อย ๆ และสาระสำคัญและรายละเอียดต่าง ๆ ออกเป็น ๑๑ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ “บททั่วไป” กำหนดบทบาทในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทั้งในแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบสัดส่วน การประกาศกำหนดวันรับสมัคร กำหนดวันที่พรรคการเมืองจะยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัคร จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ในแต่ละเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด กำหนดเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน ถ้าเห็นว่าการเลือกตั้ง “มีกรณีอันควรเชื่อได้ว่า เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม” ให้ กกต. ประกาศผลการเลือกตั้งว่าใครได้รับเลือกตั้งใน ๗ วัน นับแต่วันเลือกตั้ง แต่ถ้า “มีกรณีไม่สุจริตและเที่ยงธรรม” จะยังไม่ประกาศผลเลือกตั้งก็ได้ แต่ต้องสอบสวนและวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน ถ้าสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้ กกต. มีอำนาจออกประกาศต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม

ส่วนที่ ๒ “เขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้ง” กำหนดให้ กกต. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และแบ่งเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เช่นเดียวกัน โดยต้องรวมพื้นที่ของทั้งจังหวัดในแต่ละเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ กกต. แต่งตั้ง จะเป็นผู้กำหนดหน่วยเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยยึดหมู่บ้านเป็นหน่วยเลือกตั้ง ยกเว้นจะมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนน้อย ให้ถือเกณฑ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละ ๘๐๐ คน เป็นประมาณ โดยต้องประกาศหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน ก่อนวันเลือกตั้ง และให้กำหนดที่เลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้งไว้ด้วย โดยต้องเป็นที่ที่เข้าออกได้สะดวก มีขนาดพอสมควร โดยใช้สำหรับการเลือกตั้ง ส.ส. ทั้ง ๒ ระบบ

ส่วนที่ ๓ “เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง” กกต. มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง คือ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง (ผอ.กกต.) ๑ คน ทำหน้าที่รับสมัครเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ประจำเขตเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า ๘ คน ทำหน้าที่กำหนดหน่วยเลือกตั้ง ที่เลือกตั้ง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเพิ่ม - ถอนชื่อผู้มีสิทธิ การกำกับดูแล

การนับคะแนนและประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้ง โดย ผอ.กต. และ กต.ประจำเขตเลือกตั้ง คณะบุคคล บุคคล เป็นผู้ช่วยเหลือการเลือกตั้งได้ “ตามสมควร” ให้ กต.ประจำเขตเลือกตั้ง แต่งตั้ง ผอ.ประจำหน่วยเลือกตั้ง ๑ คน คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๙ คน แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐรักษาความปลอดภัยและสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของ ผอ.ประจำหน่วยเลือกตั้ง และคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง สามารถส่ง “ตัวแทน” ไปประจำอยู่ที่เลือกตั้งแห่งละ ๑ คน เพื่อสังเกตการณ์การเลือกตั้ง โดยยื่นหนังสือแต่งตั้งต่อ กต.ประจำเขตเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

ส่วนที่ ๔ “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง”

๑. “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ถ้าไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ก็ต้อง “แจ้งเหตุอันสมควร” ต่อ กต. ในแต่ละเขตเลือกตั้งภายในเวลาก่อนหรือหลังวันเลือกตั้ง ๗ วัน ทั้งไปด้วยตนเอง การมอบหมายบุคคล และส่งหนังสือทางไปรษณีย์ ถ้า กต. พิจารณาว่า “มิใช่เหตุอันสมควร” ก็สามารถอุทธรณ์ต่อ กต. ประจำจังหวัดได้ ถ้าไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ต้อง “เสียสิทธิเลือกตั้ง” คือ สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการได้รับการเสนอชื่อเข้ารับการสรรหาเป็น ส.ส. ส.ว. และสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น สิทธิสมัครเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา ๒๖) แต่จะได้สิทธิเหล่านี้กลับคืนมาถ้าไปใช้สิทธิเลือกตั้งในครั้งต่อไป บุคคลที่แจ้งเหตุ “อันควร” แล้ว ย่อมได้รับสิทธิการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง

๒. “บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” กต. ประจำเขตเลือกตั้ง หรือผู้ที่ กต. มอบหมาย จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละหน่วยเลือกตั้ง ผู้ที่พบว่ารายชื่อที่ปิดประกาศไว้ไม่มีชื่อของตนเอง ก็ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อ กต. ประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่ กต. มอบหมาย และดำเนินการไปตามกฎหมายในกรณีที่มีเหตุขัดข้องต่าง ๆ รวมทั้งการยื่นคำร้องเพื่อให้ถอนชื่อ และ/หรือฟ้องคดีเพื่อให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การห้ามมิให้บุคคลใดยินยอมให้มีการย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านของตน

ส่วนที่ ๕ “ผู้สมัครและการสมัครรับเลือกตั้ง”

๑. “ผู้สมัครรับเลือกตั้ง” ต้องมีคุณสมบัติตามเงื่อนไขในรัฐธรรมนูญสมัครได้ในนามพรรคการเมืองพรรคเดียว และสมัครได้เพียงระบบเดียว (แบ่งเขตหรือสัดส่วน)

LIRT

๒. “การสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง” ผู้สมัครยื่นใบสมัครกับ ผอ.กต. นั้น ๆ ตามสถานที่ ผอ.กต. กำหนด ในระยะเวลาการรับสมัคร โดยมีหนังสือรับรองของหัวหน้าพรรค พร้อมชำระเงินค่าธรรมเนียม คนละ ๕,๐๐๐ บาท กรณีสมัครพร้อมกันหลายพรรคและตกลงกันไม่ได้ว่าใครมาก่อน - หลัง ให้ใช้ “วิธีจับสลาก” กำหนดลำดับ ผอ.กต. ต้องตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติ และอื่น ๆ ให้เสร็จใน ๗ วัน นับแต่วันปิดรับสมัคร แล้วจึงติดประกาศการรับสมัครไว้โดยเปิดเผยในที่สาธารณะต่าง ๆ ห้ามผู้สมัครถอนการสมัคร แต่ถ้าไม่มีชื่อตามใบประกาศรับสมัครให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายใน ๗ วัน นับแต่วันประกาศรายชื่อ แล้วรอฟังคำสั่งศาลต่อไป ก่อนถึงวันเลือกตั้ง ถ้าพบว่า ผู้สมัครคนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามต่าง ๆ ให้ ผอ.กต. ดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว แล้วดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยต่อไป

๓. “การสมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วน” พรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อ ที่ได้รับความยินยอมเป็นหลักฐานอย่างชัดแจ้งจากบุคคลเหล่านั้น ที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวบัญชีรายชื่อเรียงลำดับหมายเลขจำนวน ๑๐ คน หัวหน้าพรรคหรือผู้ที่หัวหน้าพรรคมอบหมายเป็นผู้ยื่นบัญชี พร้อมหนังสือยินยอม และเงินค่าธรรมเนียมคนละ ๕,๐๐๐ บาท และหลักฐานอื่นต่อ กกต. ตามเวลาที่กำหนด กกต. ทำหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานประกอบการสมัคร คุณสมบัติและอื่น ๆ ก่อนประกาศรายชื่อพรรคและผู้สมัครโดยเปิดเผย กรณีผู้ไม่มีชื่อ ก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา และ กกต. ยังต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว กรณีผู้สมัครคนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม

๔. “หมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง” กรณีเลือกตั้งทั่วไป ในระบบสัดส่วน แต่ละพรรคให้ได้รับหมายเลขเดียวกันทุกเขตเลือกตั้ง ส่วนระบบเขตเลือกตั้งให้ผู้สมัครได้รับเลขประจำตัวตามลำดับก่อนหลังการยื่นใบสมัคร โดยผู้สมัครพรรคเดียวกันได้หมายเลขประจำตัวตามลำดับต่อเนื่องกัน กรณีเลือกตั้งซ่อมก็ใช้วิธีการเดียวกันนี้โดยอนุโลม

ส่วนที่ ๖ “ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง” ให้เป็นไปตามกฎหมายนี้ และกฎหมาย “ว่าด้วยพรรคการเมือง” วิธีการหาเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ในการเลือกตั้งทั่วไปจากการครบวาระของสภา ให้มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ ๙๐ วัน ก่อนวันครบอายุจนถึงวันเลือกตั้ง ถ้าเลือกตั้งจากเหตุอื่น ๆ ให้มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้ง ให้ กกต. กำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส. แต่ละครั้ง ดังนี้ คือ **หนึ่ง** จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคน **สอง**

จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งแบบสัดส่วน และถ้าผู้สมัครคนใดใช้จ่ายไปเท่าใดในการเลือกตั้งก็ให้นำรวมเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองด้วย โดย กกต. หรือกับหัวหน้าพรรคการเมืองในการกำหนดค่าใช้จ่ายดังกล่าว

ห้ามผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนค่าใช้จ่ายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายดังกล่าวไม่รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินอื่นที่บุคคลใด ๆ จ่ายหรือรับว่าจะจ่ายแทน หรือนำมาให้โดยไม่คิดค่าตอบแทนโดยความยินยอมของผู้สมัครและพรรคการเมืองนั้นด้วย ค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย “พรรคการเมือง” ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งให้นำมาคิดคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งด้วย หลังจากประกาศผลการเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว ให้ กกต. จัดประชุมกับหัวหน้าพรรคการเมืองเพื่อกำหนดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหน้า ทั้งนี้ ภายใน ๓ เดือน หลังจากมี ส.ส. ครบจำนวนแล้ว

ให้ผู้สมัครแต่งตั้งบุคคลที่เห็นสมควร และให้พรรคการเมืองแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ทางบัญชีเป็น “สมุหบัญชีเลือกตั้ง” รับผิดชอบจัดทำและรับรองความถูกต้องของบัญชีรายรับ - รายจ่ายของผู้สมัคร หรือของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง โดยภายใน ๙๐ วัน หลังวันเลือกตั้ง ผู้สมัครและพรรคการเมืองต้องยื่นบัญชีรายรับ - รายจ่าย รวมหลักฐานให้ถูกต้องครบถ้วนตาม “ความเป็นจริง” ต่อ กกต. หลังจากตรวจสอบ ให้ กกต. ประกาศผลการตรวจสอบ ถ้ามีกรณีคัดค้านว่าผู้สมัครหรือพรรคใดใช้จ่ายเกินกว่าจำนวนที่กำหนด ต้องเก็บหลักฐานต่าง ๆ ไว้จนกว่า กกต. จะพิจารณาเสร็จสิ้น

ห้ามผู้สมัคร หรือผู้ใดกระทำการ **“อย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้**

(๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่ผู้ใด

(๒) ให้ สัญญาให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม แก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

(๓) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีหรสพ หรือการรื่นเริงต่าง ๆ

(๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(๕) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลจากความใส่ร้ายด้วยความเท็จหรือจูงใจ

ให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด...” (มาตรา ๕๓)

โดยความผิดตาม (๑) หรือ (๒) ให้ถือเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) ให้ กกต. มีอำนาจส่งเรื่องถึง ป.ป.ง. ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ได้

ข้อห้าม บุคคลหรือพรรคให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดเพื่อลงสมัครหรือไม่ลงสมัครที่จะก่อประโยชน์ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคใด ห้ามพรรคหรือผู้ใดลงสมัครหรือส่งผู้สมัครเพื่อประโยชน์ของพรรคอื่นหรือผู้อื่น (มาตรา ๕๔) ห้ามการจัดยานพาหนะพาผู้มีสิทธิไปยังที่เลือกตั้งเพื่อจูงใจในการลงคะแนนเสียงให้ (มาตรา ๕๕) ห้ามบุคคลผู้มีได้มีสัญชาติไทยเข้ามีส่วนช่วยเหลือเสียงเลือกตั้ง (มาตรา ๕๖) ห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่เป็นคุณ เป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ถ้าพบว่ามีกรกระทำดังกล่าวนี้ กกต. มีอำนาจสั่งการต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ให้ยุติการกระทำ ไปจนถึงแจ้งผู้บังคับบัญชาให้ดำเนินการต่าง ๆ (มาตรา ๕๗) ห้ามการหาเสียงตั้งแต่ ๑๘.๐๐ น. ของวันก่อนเลือกตั้ง ๑ วัน ไปจนถึงสิ้นสุดวันเลือกตั้ง (มาตรา ๕๘) ให้ กกต. กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนการเลือกตั้ง คือ **หนึ่ง** จัดสถานที่ปิดประกาศและติดแผ่นป้ายเลือกตั้งให้พอเพียงและเท่าเทียมกันของผู้สมัครและพรรค **สอง** พิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง **สาม** สถานที่สำหรับโฆษณาหาเสียงของผู้สมัครและพรรคอย่างเท่าเทียมกัน **สี่** หลักเกณฑ์การหาเสียงทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ **ห้า** การสนับสนุนของรัฐในกิจการอื่น (มาตรา ๕๙)

ส่วนที่ ๗ “การลงคะแนนเลือกตั้ง” กำหนดเกี่ยวกับ “หีบบัตรเลือกตั้ง” ที่ต้องปลอดภัย โปร่งใส และป้องกันการเปลี่ยนหีบบัตร “บัตรเลือกตั้ง” แบบแบ่งเขตมีช่องทำเครื่องหมายและหมายเลขไม่น้อยกว่าจำนวนผู้สมัคร และมีช่อง “ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง” ด้วย แบบสัดส่วน มีหมายเลข ชื่อพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครครบทุกพรรค และช่อง “ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง” และอาจมีภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองด้วยก็ได้ ในมาตรา ๖๒ กำหนดช่วงเวลาลงคะแนนเลือกตั้ง ตั้งแต่ ๐๘.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. หน้าที่ “คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง” (กปน.) คือการนับจำนวนบัตรเลือกตั้ง เปิดหีบบัตรเลือกตั้งและอื่น ๆ “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ที่ประสงค์จะลงคะแนนเข้าไปแสดงตนต่อ กปน. และแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรอื่น เพื่อรับบัตรเลือกตั้ง ถ้ามี “ผู้ทักท้วง” ก็ให้ กปน. มีอำนาจสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด และกำหนดเกี่ยวกับผู้มีสิทธิกับหน่วยเลือกตั้ง การลงคะแนนให้ทำเครื่องหมาย “กากบาท” การอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ผู้สูงอายุ การพับบัตรหลังจากกาเครื่องหมายลงคะแนนแล้ว และใส่ลงในหีบบัตรด้วยตนเอง ห้ามผู้ที่รู้อยู่แล้วว่าไม่มี

สิทธิพยายามลงคะแนนเลือกตั้ง ห้ามใช้บัตรอื่นที่มีใช้บัตรเลือกตั้ง ห้ามนำบัตรเลือกตั้งออกจากที่เลือกตั้ง ห้ามทำเครื่องหมายอันเป็นที่สังเกตไว้ที่บัตรเลือกตั้ง ห้าม “ถ่ายภาพ” บัตรเลือกตั้ง ห้ามผู้ไม่มีอำนาจตามกฎหมายนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบบัตร ห้ามนำบัตรที่ตนลงคะแนนไปแสดงให้ผู้อื่นดู ห้ามกระทำการที่ไม่ได้มีอำนาจตามกฎหมาย รวมทั้ง “การหน่วงเหนี่ยว” มิให้บุคคลไปใช้สิทธิเลือกตั้ง **“มาตรา ๗๗ ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใด เรียกรับหรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อลงคะแนนเลือกตั้งหรืองดเว้นไม่ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด”** ถ้าเกิดเหตุสุดวิสัยจนไม่อาจลงคะแนนได้ในหน่วยเลือกตั้งใด เช่น อุทกภัย เป็นต้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กำหนดที่เลือกตั้งใหม่ ถ้าเกิดในวันเลือกตั้ง ให้ประกาศงดลงคะแนนแล้วรายงานต่อ กกต. โดยด่วน กกด. กำหนดวันลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้นโดยเร็ว เมื่อถึงเวลาปิดการลงคะแนนให้ กปน. ประกาศปิดการลงคะแนน แล้วดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปิดช่องใส่บัตรเลือกตั้งของหีบบัตรเลือกตั้ง

ส่วนที่ ๘ “การนับคะแนนและการประกาศผลการเลือกตั้ง” ต้องทำในที่เปิดเผย “จนเสร็จสิ้นในรวดเดียว” ให้ กกต. ประกาศรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนับคะแนนใน “ราชกิจจานุเบกษา” **“มาตรา ๘๒ ให้มีการนับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งและให้ประกาศจำนวนบัตรดังกล่าวด้วย”** ส่วน “บัตรเสีย” ให้แยกไว้ต่างหาก ห้าม กปน. “จงใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง” หรือรวมคะแนนผิดไปหรือกระทำการอื่น ๆ ที่ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย นับคะแนนแล้วเสร็จให้ กปน. ประกาศผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้น และเก็บสิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใส่หีบบัตรเลือกตั้ง แล้วใส่กุญแจและให้ประจำครั้งทับรูกุญแจ ผูกเชือก และประจำครั้งทับปมเชือก ถ้าเกิดเหตุสุดวิสัย ให้ กปน. ประกาศงดนับคะแนนแล้วรายงานต่อ กกต. ประจำเขตเลือกตั้ง กกต. ประจำจังหวัดและ กกต. โดยเร็ว และถ้าพบว่า มีบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนแล้วชำรุดหรือสูญหาย ให้รายงานต่อ กกต. เพื่อพิจารณาให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้น ถ้าพบว่า จำนวนผู้มาใช้สิทธิไม่ตรงกับจำนวนบัตรเลือกตั้ง ให้ กปน. “นับคะแนนใหม่โดยพลัน” ถ้ายังไม่ตรงกันอีก ให้รายงาน กกต. ประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการต่อไป เมื่อรวบรวมผลการรับคะแนนทุกหน่วยเลือกตั้งแล้ว ให้ กกต. ประจำเขตเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครเท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวน ส.ส. ที่จะพึงมีพึงได้ในเขตนั้น ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งต้องได้คะแนนเสียง “ไม่น้อยกว่าร้อยละ ยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น และมากกว่าบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะ

ลงคะแนนเลือกตั้ง” ถ้าได้รับน้อยกว่า ต้องจัดการเลือกตั้งใหม่ในเขตนั้น (มาตรา ๘๘) ผู้ได้รับเลือกตั้งคือผู้ที่ได้คะแนนมากที่สุดตามจำนวน ส.ส. ในเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าคะแนนเท่ากันให้ “จับสลาก” ในการเลือกตั้งแบบสัดส่วน การรวมผลคะแนนเริ่มจาก กกต. ประจำเขตเลือกตั้ง รวมคะแนนจากทุกหน่วยเลือกตั้ง แล้วรายงานต่อ กกต. ประจำจังหวัด เพื่อรวมผลคะแนนจากทุกเขตเลือกตั้งแล้วส่งให้ กกต. ประจำจังหวัดของจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งที่ กกต. มอบหมายให้เป็นผู้รวมผลคะแนนแบบสัดส่วน แล้วส่งให้ กกต. โดยปลัน กกต. เป็นผู้คำนวณสัดส่วนเพื่อหาผู้ได้รับเลือกตั้ง คือ

หนึ่ง รวมผลคะแนนทั้งหมดที่ทุกพรรคได้รับในเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน

สอง ใช้ ๑๐ หาร ผลลัพธ์คือ คะแนนเฉลี่ยต่อ ส.ส. ๑ คน

สาม เอาคะแนนเฉลี่ยหารคะแนนของแต่ละพรรคที่ได้รับ ผลที่ได้คือ จำนวน ส.ส. ที่แต่ละพรรคได้รับ เริ่มจากชื่อแรกไปตามลำดับ ถ้ายังไม่ครบ ๑๐ คน ให้ดูคะแนนที่เหลือเศษของทุกพรรค พรรคใดเหลือเศษมากที่สุดได้ ส.ส. อีก ๑ คน

สี่ ถ้าคะแนนเหลือเศษเท่ากัน ให้จับสลาก

ส่วนที่ ๙ “การลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง” ผู้ที่ได้รับคำสั่งราชการไปทำงานนอกเขตเลือกตั้งเดิม ให้ใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ผู้ที่อยู่ในเขตที่มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตติดต่อกันน้อยกว่า ๙๐ วัน ให้ลงคะแนนในเขตที่มีชื่อในทะเบียนบ้านติดต่อกันเกินกว่า ๙๐ วันครั้งสุดท้าย ในการเลือกตั้งทั่วไป ผู้ประสงค์จะลงคะแนนในจังหวัดที่ตนไม่ได้มีชื่อในทะเบียนบ้าน ก็สามารถลงทะเบียนเลือกตั้งได้ก่อนวันเลือกตั้ง ๓๐ วัน โดย กกต. จัดให้มี “ที่เลือกตั้งกลาง” จังหวัดละ ๑ แห่ง ผู้มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร สามารถขอใช้สิทธิเลือกตั้งในประเทศที่ตนพำนักอยู่ได้ โดย กกต. จัดให้มีการลงคะแนนในประเทศนั้น หรือลงคะแนนทางไปรษณีย์ หรือโดยวิธีการอื่น

ส่วนที่ ๑๐ “การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม” ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าพบการกระทำที่ไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้ กกต. สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่ทำผิดทุกรายเป็นเวลา ๑ ปี ถ้ามี “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง” ผู้ใดมีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ กกต. ดำเนินการตามกฎหมายพรรคการเมือง เพื่อให้มีการยุบพรรคนั้น รวมไปถึงการดำเนินคดีอาญากับผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว ถ้าผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง ก็ให้จัดการเลือกตั้งใหม่ในเขตนั้น (มาตรา ๑๐๘) กกต. มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลจากอัยการ ตุลาการ หรือข้าราชการอื่น เป็น “คณะกรรมการ” ในการสืบสวนสอบสวน และให้มี “คณะกรรมการตรวจสอบ” มา

จากประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ทำหน้าที่ให้ความเห็นต่าง ๆ ตามที่ กกต. แจ้งเรื่องมาให้พิจารณา ผู้กระทำการเพื่อประโยชน์แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดที่ขัดต่อกฎหมาย ให้ กกต. มีอำนาจออกคำสั่งระงับการกระทำนั้น ถ้ามีผู้แจ้งตำรวจให้ตำรวจดำเนินการจับกุมโดยเร็ว ถ้าพบการเสนอให้ จัดให้ เงิน หรือทรัพย์สิน เพื่อจูงใจการเลือกตั้ง ให้ กกต. มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินนั้นไว้ “ชั่วคราว” จนกว่าศาลจะมีคำสั่ง ถ้าพบเป็นการกระทำผิดของเจ้าพนักงาน ผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ก็ให้ กกต. ประกาศงดการลงคะแนนในหน่วยหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าเป็นเหตุหลังการนับคะแนนแล้ว ก็ให้งดการประกาศผลการเลือกตั้ง ก่อนวันประกาศผลการเลือกตั้ง และพบการกระทำผิดของพรรคการเมืองใด กกต. มีอำนาจประกาศให้คะแนนเลือกตั้งแบบสัดส่วนของพรรคนั้น เป็นบัตรเสียในพื้นที่ที่มีการกระทำผิด ถ้าประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ก็ให้ กกต. ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา ศาลอาจสั่งให้เลือกตั้งใหม่ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือ ส.ส. ผู้นั้น ๕ ปี เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ กกต. อาจมอบอำนาจต่าง ๆ ในการเข้าไปในเคหสถาน และอื่น ๆ เพื่อตรวจ ค้น ยึด และกระทำการต่าง ๆ การขอให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือ ป.ป.ง. รายงานการทำธุรกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง กรณีผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนต้องมีการเลือกตั้งใหม่ “ให้ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย สำหรับการเลือกตั้งใหม่นั้นด้วย” (มาตรา ๑๑๓)

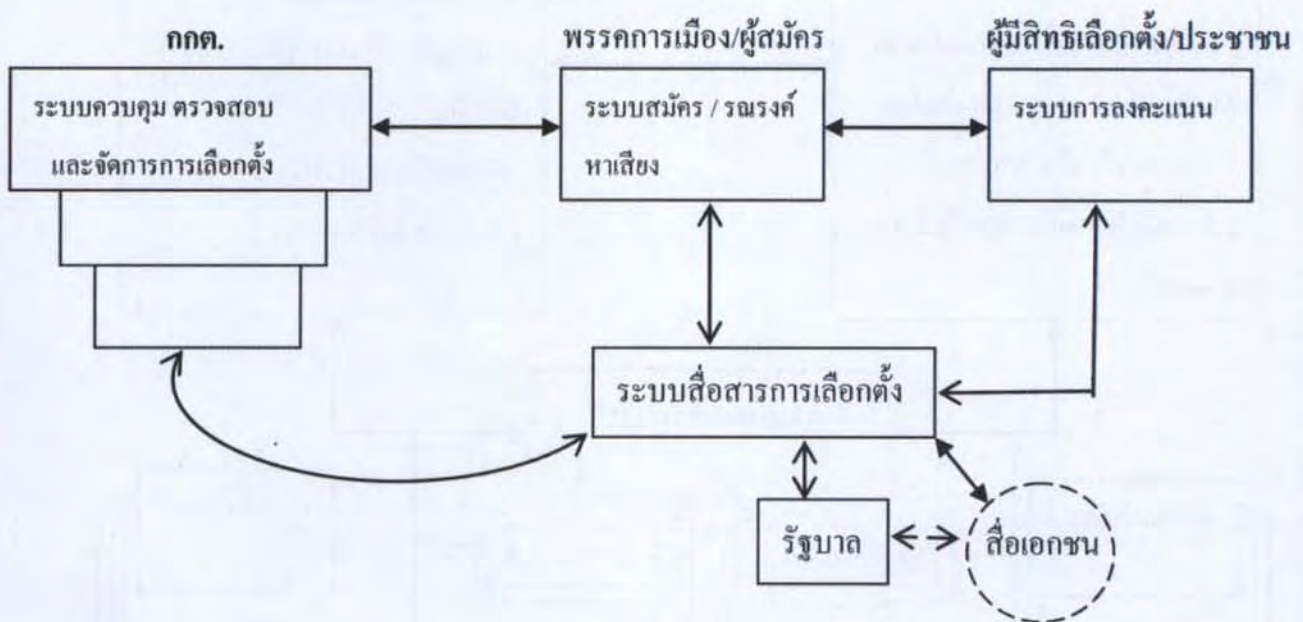
ส่วนที่ ๑๑ “การคัดค้านการเลือกตั้ง” ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครในเขตเลือกตั้งใด มีสิทธิยื่นคัดค้านต่อ กกต. ว่าการเลือกตั้ง “ไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย” กกต. ต้องดำเนินการสืบสวนหาข้อเท็จจริง “โดยพลัน” ถ้าพบว่า “ไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย” แต่ กกต. เห็นว่ายังไม่ถึงเหตุจะต้องเลือกตั้งใหม่เพราะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงการเลือกตั้ง กกต. อาจมีคำสั่งให้ยุติเรื่องก็ได้

LIRT

ลักษณะสำคัญ ๆ ของระบบการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทย

๑) โครงสร้างหลัก ๆ ของระบบการเลือกตั้งของไทยตามกรอบของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายเลือกตั้งดังกล่าวมาข้างต้น ประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ระบบควบคุมตรวจสอบ และจัดการการเลือกตั้ง ระบบการจัดส่งผู้สมัครและรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ระบบการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และระบบสื่อสารการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถเขียนออกมาเป็นแผนภาพให้เห็นชัดเจนได้ดังนี้

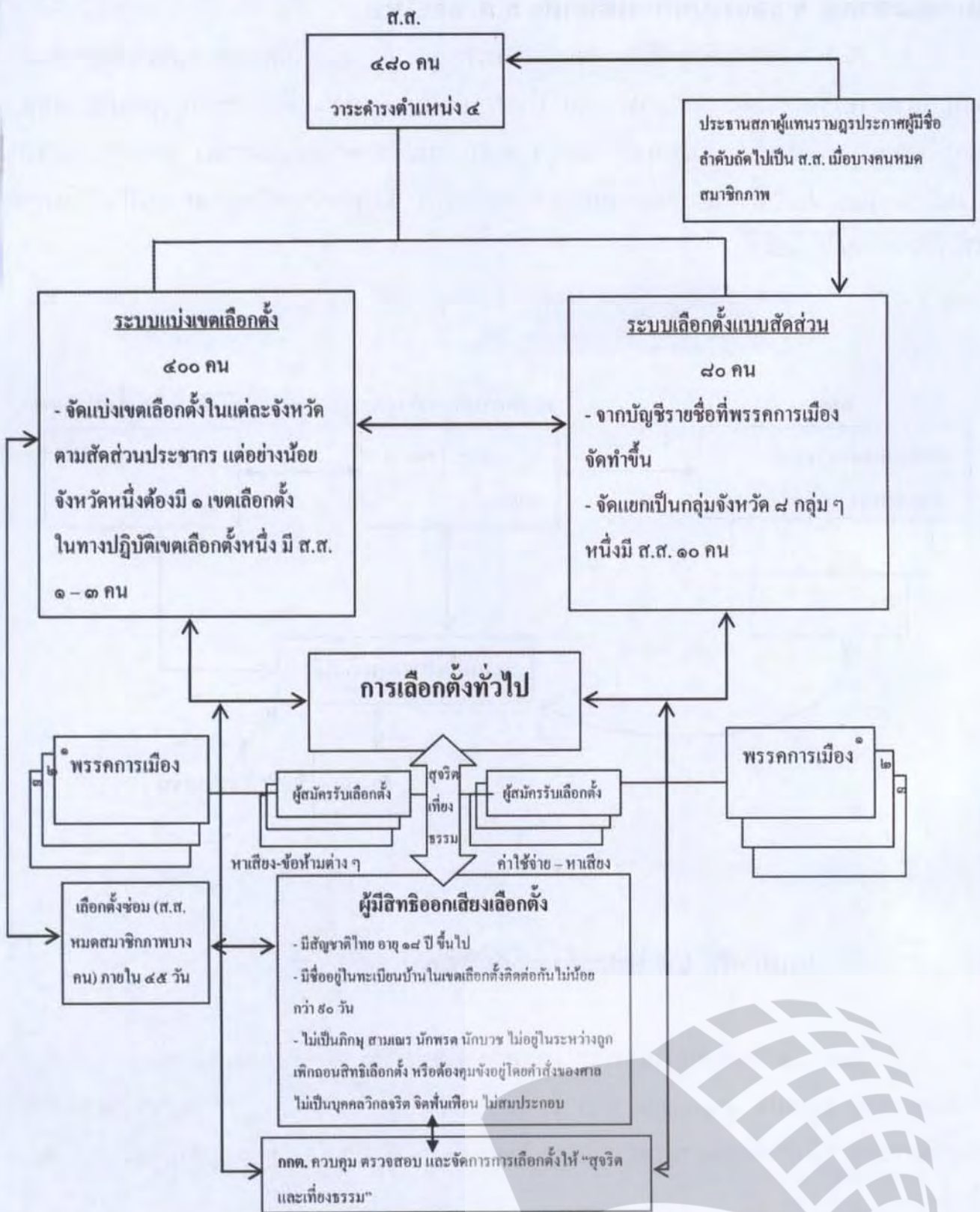
แผนภาพที่ ๑.๑ โครงสร้างสำคัญในระบบการเลือกตั้งของไทย

๒) สารระสำคัญในแต่ละโครงสร้างย่อยภายในระบบการเลือกตั้งของไทยจากจำนวน ส.ส. ทั้งหมด ๔๘๐ คน จาก ๒ ระบบการเลือกตั้งย่อย และการควบคุมตรวจสอบ และจัดการการเลือกตั้งของ กกต. สามารถจัดแยกสารระสำคัญต่าง ๆ ออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

แผนภาพที่ ๑.๒ สารสำคัญต่าง ๆ ในระบบการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทย

LIART

๓) คุณค่าสูงสุดตามเจตนารมณ์ของการจัดให้มีระบบการเลือกตั้ง คือ “สุจริตและเที่ยงธรรม”

รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคำนี้ไว้ ๗ ครั้ง เป็นอย่างน้อยในหลายมาตรา รวมทั้งมีคำอื่นที่ใกล้เคียงกันด้วยดังนี้ คือ

๓.๑ ในอารัมภบท หรือส่วนนำ บัญญัติไว้ว่า “...รวมทั้งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่น สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม...”

๓.๒ ในหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ “ส่วนที่ ๑๐ แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน”

“... (๕) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”

๓.๓ ในหมวด ๑๑ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ “ส่วนที่ ๑ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ๑. คณะกรรมการการเลือกตั้ง” บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา ๒๓๕ “คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม...”

มาตรา ๒๓๖ “...(๒) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีขณะอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๘๑ โดยคำนึงถึงการรักษาประโยชน์ของรัฐ และคำนึงถึงความสุจริต เที่ยงธรรม ความเสมอภาคและโอกาสทัดเทียมกันในการเลือกตั้ง...”

“...(๖) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม...”

มาตรา ๒๓๗ “ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการก่อหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม...”

ถ้าการกระทำของบุคคลตามวรรคหนึ่ง ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า หัวหน้าพรรคการเมือง...มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม...”

มาตรา ๒๓๘ “...เป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย... ...เป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย...ผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง...โดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย...”

หมวด ๑๑ “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” ส่วน ๒ “องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ๑. องค์กรอัยการ” มาตรา ๒๕๕ “...พนักงานอัยการ มีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม...”

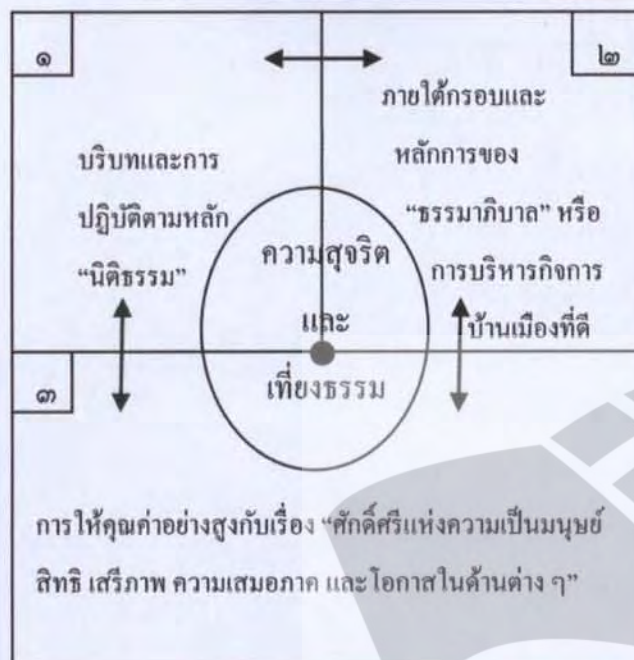
รัฐธรรมนูญไม่ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สุจริตและเที่ยงธรรม” ไว้โดยเฉพาะหรืออย่างชัดเจน แต่ก็สามารถจะตีความหรือประเด็นสำคัญจากคำหรือข้อความอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน หรืออยู่ในกลุ่มเดียวกัน และคำและข้อความหรือลักษณะอื่น ๆ ที่ตรงกันข้ามหรือที่กฎหมายบัญญัติว่า “ไม่สุจริตและ(ไม่)เที่ยงธรรม” ดังที่ได้สรุปออกมาเป็นตารางต่อไปนี้ คือ

ความสุจริตและเที่ยงธรรม	ความไม่สุจริตและไม่เที่ยงธรรม
๑. เป็นไปตามหลัก “นิติธรรม”	๑. ไม่เป็นไปตามหลัก “นิติธรรม”
๒. การคำนึงถึงและยึดถือหลักการ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล”	๒. การไม่คำนึงถึงและไม่ยึดถือหลักการ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล”
๓. ข้อ ๒. ข้างต้น นอกจากจะได้รับคุ้มครองแล้วยังผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ	๓. ถ้ารัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ทำงานโดยไม่ผูกพันอยู่กับความสุจริตและเที่ยงธรรม ข้อ ๒.
๔. รัฐบาลต้องส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลัก “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ	๔. หน่วยงานของรัฐไม่ยึดหลัก “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

ความสุจริตและเที่ยงธรรม	ความไม่สุจริตและไม่เที่ยงธรรม
<p>๕. รัฐบาลสนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการทั้งของรัฐ และเอกชน</p> <p>๖. ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม</p> <p>๗. กกต. ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง รวมทั้งออกประกาศมติให้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม โดยมีอำนาจหน้าที่ ออกประกาศและระเบียบต่าง ๆ วางระเบียบและข้อห้ามต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ขณะอยู่ในตำแหน่ง โดยคำนึงถึงการรักษาประโยชน์ของรัฐ ความสุจริต เที่ยงธรรม ความเสมอภาค และโอกาสทัดเทียมกันในการเลือกตั้ง กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคนเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐ การใช้จ่ายเงินของพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้ง การตรวจสอบบัญชีทางการเงินของพรรคและอื่น ๆ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ ตั้งแต่การสอบสวนหาข้อเท็จจริงทันทีเมื่อมีการร้องคัดค้านหรือร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไปจนถึงการแต่งตั้งบุคคล และคณะบุคคลให้ทำหน้าที่ตามที่มอบหมาย</p>	<p>๕. รัฐบาลไม่ได้สนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการทั้งของรัฐ และเอกชน</p> <p>๖. ประชาชนไม่ได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม</p> <p>๗. กกต. ไม่ดำเนินการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงลงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นไปตามกรอบของกฎหมาย</p> <p>๘. ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการ ก่อหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และ</p>

ความสุจริตและเที่ยงธรรม	ความไม่สุจริตและไม่เที่ยงธรรม
	<p>ระเบียบ หรือประกาศต่าง ๆ ของ กกต. และถ้าหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรคมีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยจนนำไปสู่การตัดสินใจของศาลรัฐธรรมนูญให้มีการยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้เกี่ยวข้อง ๕ ปี</p> <p>๙. มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง</p>

จากคำและข้อความต่าง ๆ ที่ได้ยกมาและพยายามสรุปมาจากรัฐธรรมนูญข้างต้น ผู้เขียนจะขอสังเคราะห์ออกมาเป็น ๓ ส่วนหรือองค์ประกอบใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับ “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” ดังแผนภาพต่อไปนี้ คือ

แผนภาพที่ ๑.๓ สามส่วนประกอบสำคัญของ “ความสุจริตและเที่ยงธรรม”
ในระบบการเลือกตั้ง

ถ้าจะแยกผู้ที่เกี่ยวข้องกับความสุจริตเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ส.ส. ออกเป็น ๔ ฝ่ายใหญ่ ๆ คือ กกต. สื่อมวลชน ผู้สมัคร/พรรคการเมือง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สิ่งที่จะเป็นเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้สำคัญที่สุดในเรื่องนี้ ก็คือ

๑) กกต. ต้องสามารถควบคุม จัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งที่เป็นไปตามองค์ประกอบสำคัญที่นำเสนอไว้ข้างต้น

๒) สื่อมวลชน ต้องสามารถสื่อสารข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง ทัวถึง และรวดเร็ว

๓) ผู้สมัคร/พรรคการเมือง สามารถแข่งขันกันได้อย่างเสมอภาค เสรี ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน และให้คุณค่าอย่างสูงกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และการตัดสินใจอย่างอิสระของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

๔) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีความเข้าใจทางการเมือง (ประชาธิปไตย) อย่างดี รักและยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ลงคะแนนเสียงโดยอิสระคำนึงถึงอนาคตของประเทศชาติและส่วนรวม และต้องการลงโทษนักการเมืองที่ทุจริต คดโกง หรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมทุกรูปแบบตั้งแต่ไม่เข้าประชุมสภา ไปจนถึงมีข้อครหาว่าเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง

จุดอ่อน - จุดแข็งของระบบเลือกตั้ง ส.ส. ของไทย

จุดแข็ง หรือเป็นจุดเด่น ๆ อาจแยกออกมาได้ดังนี้ คือ

๑. ประกอบด้วยโครงสร้างย่อยที่หลากหลายและจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ไว้เป็นส่วน ๆ ได้แก่ ระบบการเลือกตั้ง ส.ส. ๒ ระบบย่อย ระบบควบคุม จัดการเลือกตั้ง ตรวจสอบ การประชาสัมพันธ์ การลงคะแนน การนับคะแนน และการประกาศผลการนับคะแนน ระบบการลงโทษผู้กระทำผิด โดยเน้น “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” เป็นหลักการและเป็นเป้าหมายสำคัญ

๒. จัดแยกอำนาจ หน้าที่ ของ กกต. ไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ทั้งที่เป็น “อำนาจสมบูรณ์ในตัวเอง” คือ สามารถวินิจฉัยชี้ขาดได้ และ “อำนาจเชิงสัมพันธ์” หรืออำนาจในการจัดส่งเรื่องต่าง ๆ หรือผลการสอบสวนไปยัง “ศาลรัฐธรรมนูญ” “ศาลฎีกา” “ศาลอุทธรณ์” และหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป รวมทั้งอำนาจแต่งตั้งบุคคลต่าง ๆ มาช่วยทำงานและการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการให้การศึกษาดูงานแก่ประชาชน

๓. มีลักษณะความเป็นสากล (Universalization) มากขึ้น คือมีทั้งระบบแบ่งเขตคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากธรรมดา และระบบบัญชีรายชื่อคิดคะแนนแบบสัดส่วน แต่ระบบแบ่งเขตได้กลับไปใช้ “การแบ่งเขตเรียงเบอร์” แทน “ระบบเขตเดี่ยวเบอร์เดี่ยว” ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ การจัดให้มีองค์กรอิสระ คือ กกต. เป็นฝ่ายควบคุม จัดการและตรวจสอบการเลือกตั้ง อายุผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ๑๘ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ระบบการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่นอกเขตเลือกตั้ง นอกประเทศ และต้องการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า รวมทั้งการเปิดทางให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งมากขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สิทธิในการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง เป็นต้น

๔. มีระบบการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ และควบคุม ตรวจสอบและดำเนินการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับพรรคการเมืองมากขึ้น รวมทั้งการควบคุม ตรวจสอบและดำเนินการเกี่ยวกับ “การเงิน” ของพรรคการเมือง ทั้งด้านรายรับ และการใช้จ่ายเงิน

๕. ระบบการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ชัดเจนและมีรายละเอียดต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านผู้สมัครและพรรคการเมือง ที่มีโทษสูงสุดถึงขั้นยุบพรรค และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในส่วนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ได้กำหนดระบบลงโทษไว้ด้วย ในกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่มี “เหตุอันควร” เพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็น “หน้าที่” ไม่ใช่ “สิทธิ” ดังที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก่อนฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐

๖. ใช้กลไกของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมตามหลักการ “นิติธรรม” ในระบบและกระบวนการเลือกตั้งมากขึ้น ตั้งแต่การบัญญัติรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งมากขึ้น ไปจนถึงการเน้นบทบาทของศาลต่าง ๆ มากขึ้นและเกี่ยวข้องกับหลายศาล

๗. ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่การกำหนดให้เป็น “หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” การคัดค้านว่า “การเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย” กำหนดให้ กกต. และหลายหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนร่วมดำเนินการ **“ให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน”**

จุดอ่อน หรือเป็นจุดด้อยต่าง ๆ อาจแยกออกได้ดังนี้ คือ

๑. การเน้นที่ตัวระบบมากเกินไป คือการกำหนดให้มีระบบย่อยหลายระบบ และกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ไว้มาก จุดอ่อน**ประการแรก**ที่เกิดขึ้น คือความซ้ำซ้อน

และการแยกกันออกไม่ชัดเจนในอำนาจหน้าที่ของแต่ละระบบ จนอาจนำไปสู่จุดอ่อน **ประการที่สอง** คือ ความล่าช้าในการทำงานของระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตัดสินใจของผู้มีตำแหน่งต่าง ๆ ภายในโครงสร้างของระบบ **ประการที่สาม** ความไม่เป็นเอกภาพหรือกลุ่มก้อนภายในระบบ เพราะกลไกการทำงานและผู้มีตำแหน่งที่ต้องใช้อำนาจตัดสินใจต่าง ๆ ภายในระบบ มักจะมีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนวิสัยทัศน์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับการทำงานของระบบแตกต่างกัน ยิ่งเป็นระบบที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ก็ยิ่งจะเกิดความเข้าใจต่างกันและขัดแย้งกันได้สูง ในระยะเริ่มต้น ระบบจึงมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานค่อนข้างต่ำ

๒. การขาดกลไกสำคัญในการสร้างเสริมความชัดเจนและมีพลังทางบวกให้กับ “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” แม้แต่ “มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” และ กกต. สามารถเข้าตรวจสอบ ติดตาม และตั้งคณะกรรมการสืบสวน สอบสวน และวินิจฉัย “โดยพลัน” ก็ตาม เพราะกลไกสำคัญจากระบบย่อยต่าง ๆ ที่มีอยู่ก็ไม่ได้มีส่วนมาสร้างเสริมพลังให้กับส่วนสำคัญของระบบการเลือกตั้งโดยตรง ถ้าคิดกันอย่างรอบคอบรัดกุมและจากระดับพื้นฐานที่สุด การที่พรรคการเมืองต่าง ๆ สามารถส่งผู้สมัครได้มาก – น้อย แตกต่างกัน และสามารถใช้จ่ายเงินได้มาก – น้อย แตกต่างกัน ก็ถือเป็นปัญหาต่อประเด็น “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” ได้หลาย ๆ ลักษณะแล้ว หรือแม้แต่ผู้ชนะการเลือกตั้งได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และมีผู้ไปลงคะแนนและกาช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนน (No Vote) และจำนวนหนึ่งไม่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยยอม “เสียสิทธิตามกฎหมาย” ก็ยังเป็นปัญหาต่อ “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” อย่างมาก โดยไม่ต้องไปคำนึงถึงการจัดตั้งระบบห้วคะแนน จัดตั้งสมาชิกพรรค และการซื้อเสียงทั้งทางตรงและทางอ้อม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นการทำลาย “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” โดยตรง หรือหมายถึงความไร้คุณค่าของระบบเลือกตั้งนั่นเอง

๓. จากจุดอ่อนในข้อ ๒ ก็นำมาสู่ความอ่อนแอของการให้คุณค่าและความหมายของ “ความสุจริตและเที่ยงธรรม” ของผู้ดำรงตำแหน่ง กกต. เพราะถ้าจะตีความเพื่อพิจารณาข้อความในกฎหมายไปในทางบวกหรือเพื่อการทำให้การเมืองสะอาดเสมอภาค ยุติธรรม เป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยส่วนใหญ่ได้มากขึ้น ดังตัวอย่างข้อความตามมาตรา ๒๓๙ คือ “กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้การเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งเป็นที่สิ้นสุด...” การตัดสินใจและพฤติกรรมของ กกต. คงจะต้องรวดเร็ว ชัดเจน และเป็นจริงเป็นจัง จนผู้สมัครต้องเปลี่ยนความคิดและ

พฤติกรรมไปจากรูปแบบเดิม ๆ จนเห็นความเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ระบบห้วคะแนนและการแจกจ่ายเงินและสิ่งของต่าง ๆ อาจจะหายไปจากกระบวนการเลือกตั้ง หรือลดน้อยลงไปอย่างมาก แต่ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น กระบวนการทุจริต บิดเบือน คะแนนเสียงในการเลือกตั้งมีความซับซ้อนและแยบยลมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้วยการใช้จ่ายด้านเงินทุน และกลไกรัฐ เมื่อ กกต. ไม่สามารถ หรืออาจไม่ “กล้าหาญ” ในการสร้าง “ระบอบนิติธรรม” ให้เข้มข้นกว่า “ระบบอิทธิ(พล) ธรรม” ของผู้สมัคร – นักเลือกตั้ง และพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้งจึงกลับกลายเป็น จุดอ่อนแทนที่จะเป็นจุดแข็ง

๔. จุดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับสามข้อข้างต้น ก็คือ ขาดพลังในการสร้างความหวังในทางบวกให้กับฝ่ายต่าง ๆ ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบนิติธรรม ระบอบธรรมาภิบาล และระบอบประชาธิปไตยที่ให้คุณค่าที่ชัดเจนกับส่วนใหญ่ในชาติ ไม่ใช่ “คะแนนเสียงจำนวนหนึ่งที่ทำให้ผู้สมัครชนะการเลือกตั้ง” เท่านั้น

จุดอ่อนในมิตินี้ พิสูจน์ได้จาก **หนึ่ง** จำนวนผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง และในการเลือกตั้งซ่อม **สอง** จำนวนของคะแนนเสียงในช่องที่ไม่ประสงค์ จะลงคะแนน (No vote) **สาม** ผู้สมัครรับเลือกตั้ง “หน้าใหม่ ๆ ความคิดใหม่ ๆ” มีจำนวนน้อย หรือแทบไม่มีเลยในบางเขตเลือกตั้ง **สี่** “พรรคใหญ่” หมายถึง พรรคที่มีปัจจัยด้านอดีต ส.ส. อดีตรัฐมนตรีและเครือญาติ และปัจจัยด้านเงินทุนจำนวนมาก ยังคงเป็นพรรคที่มีอดีต ส.ส. และกลุ่มการเมืองเดิม ๆ อยู่ในสังกัด เป็นฝ่ายเดียวที่มีโอกาสจะชนะการเลือกตั้ง และ **ห้า** แนวโน้มและทิศทางทางการเมือง ยังคงจะเป็นไปในแบบเดิม ๆ นั่นคือ การต่อสู้แย่งชิง “อำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์” ระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ และสุดท้ายก็คือ การรัฐประหารและความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ

จุดอ่อนที่กล่าวมาข้างต้นในแง่มุมหนึ่งเป็นปัญหาจากการใช้ “กรอบการมองเชิง กฎหมาย” ที่ค่อนข้างแคบมาพิจารณาบริบททางการเมืองที่ค่อนข้างกว้างและซับซ้อน หรือ ไม่ อย่างไร ผู้เขียนขอให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายช่วยคิดหรือต่อยอดความคิดดังกล่าวนี้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่า ประเด็นการคงการเลือกตั้งเป็นระบบคู่ – แบ่งเขตกับสัดส่วนไว้ และกำหนดจำนวน ส.ส. ทั้งหมดไว้ ๔๐๐ – ๕๐๐ และจัดแยกจำนวนให้กับทั้ง ๒ ระบบย่อย ตามที่ผู้สนใจ ผู้เกี่ยวข้อง และฝ่ายนักการเมืองจะหาข้อตกลงหรือข้อยุติต่าง ๆ ก็นับว่ามี

ความสำคัญต่อการจัด/ปรับ/พัฒนา ระบบเลือกตั้ง แต่ประเด็นนี้ก็คงจะมีข้อโต้แย้ง และอาจเกิดเปลี่ยนแปลงไปได้อีกหลายครั้งในอนาคต เพราะที่ผ่านมาในอดีตก็ได้เปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายครั้ง โดยทิศทางที่เป็นมามากจะเป็นไปในทางเพิ่มจำนวน ส.ส. โดยข้ออ้าง การมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถ้าตั้งคำถามใหม่ว่า ส.ส. เป็น “ตัวแทน” ของประชาชนทุกคน หรือคนส่วนใหญ่ได้จริงหรือ คำว่า “ตัวแทน” หรือ “ผู้แทน” ในแง่มุมที่ผู้จัดทำกฎหมายกำหนดไว้คืออะไร ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจ และยอมรับตามนั้นหรือไม่ ตรงนี้ก็อาจจะกลายเป็นประเด็นสำคัญ ที่อาจจะสะท้อนลงลึกไปถึง “รากเหง้า” ของปัญหาการเมืองไทย และกระบวนการบิดเบือนระบบการเลือกตั้งที่ผ่าน ๆ มาได้ จึงขอตั้งประเด็นคำถามเหล่านี้ไว้ให้สังคมได้นำไปคิดใคร่ครวญกันให้จริงจังต่อไป

ส่วนที่ผู้เขียนต้องการเสนอแนะจริง ๆ ก็คือ เรื่องการส่งเสริม “คุณค่าของคะแนนเสียง” ที่จะต้องให้ประชาชนและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้เกิดความภาคภูมิใจ ตื่นเต้นใจ และตระหนักถึงควมมีคุณค่ากับคะแนนเสียงของตนเองสูงตามกรอบแนวคิดระบอบประชาธิปไตยที่เป็น “รัฐบาลของ โดย และเพื่อประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง” ระบบเลือกตั้งนอกจากจะมีทั้งความสุจริตและเที่ยงธรรมและมีความชอบธรรม สมรรถนะทางการเมืองสูงขึ้นแล้ว ผู้ที่หวังจะใช้เงินลงทุนเข้าไปแสวงหาอำนาจ อิทธิพลและผลประโยชน์ จนนำไปสู่การเกิด “สถาบัน (แอบแฝง) ทูจริตคอร์ปชั่น” ก็จะต้องสูญหายไป การเมืองประชาธิปไตยในด้านบวกก็จะกลายเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ อย่างที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน

คำถามที่ท้าทายต่อข้อเสนอแนะเชิงอุดมคติดังกล่าวนี้ ก็คือ “จะอย่างไร (how to)” คำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ ก็คือ การจัดทำระบบเลือกตั้งที่มีระบบย่อยหลายระบบทำงานตามอำนาจหน้าที่เฉพาะด้าน แต่เสริมการทำหน้าที่ระหว่างกันและสร้างพลังให้กับระบบใหญ่ คือ การทำให้เกิด “การแข่งขันที่แท้จริง เสมอภาค ก้าวจัดการเอารัดเอาเปรียบ และละเมิดกฎหมายและความดีงามร่วมกันในสังคมให้หมดไป” เพื่อให้ผู้ชนะการเลือกตั้งมีพันธสัญญาอยู่กับคะแนนเสียงที่จะต้องเสียสละทำงานตามตำแหน่งหน้าที่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างจริงจัง พื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของระบบการเลือกตั้ง คือ ต้องทำให้ผู้ที่ชนะการเลือกตั้ง ต้องได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่จริง ๆ จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด และ “คะแนนเสียง” ทุกคะแนนต้องมีการนับและทำให้มีความหมายและมีผลต่อการประกาศผลการเลือกตั้งด้วย

LIRT

๑. ระบบเลือกตั้ง

ผู้เขียนเสนอแนะให้จัดระบบเลือกตั้งคือ แบบแบ่งเขตกับสัดส่วน โดยระบบแบ่งเขต ให้ใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมากเกินครึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด คือ ผู้ชนะจะต้องใช้คะแนน ๕๐ %+ ๑ คะแนนขึ้นไป (ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนี้มี ๑๐๐,๐๐๐ คน ก็ต้องได้ ๕๐,๐๐๑ คะแนนขึ้นไป) ระบบสัดส่วน ให้เอาคะแนนทุกคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับจากทั่วประเทศมารวมกัน แล้วหาคะแนนเฉลี่ย เช่น ใช้เฉลี่ย ๒๐๐,๐๐๐ คะแนน เป็นต้น มาหารเพื่อจัดจำนวน ส.ส. ให้กับแต่ละพรรค จำนวน ส.ส. ที่เหลืออยู่ก็ให้กับพรรคที่มีคะแนนเหลือเศษ หรือพรรคที่มีคะแนนมากกว่า ระบบนี้จะไม่จำกัดคะแนนขั้นต่ำไว้ เพราะต้องการให้ทุกคะแนนมีคุณค่าและความหมาย

๒. ระบบพรรคการเมือง

ผู้เขียนเสนอให้ยกเลิก การให้รัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนพรรคการเมือง โดยให้ใช้วิธีการให้รางวัลกับพรรคการเมืองที่พยายามก่อตั้งพรรคจากกลุ่มอาชีพ กลุ่มที่อยู่ในความสนใจร่วมกัน ตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับชุมชนต่าง ๆ โดยพรรคที่จัดตั้งขึ้นมาจากคนกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจต้องมีสมาชิกที่มีฐานะ ความสนใจ อาชีพ หรือกิจกรรมต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน และถ้าสามารถหาสมาชิกได้ถึง ๑๐,๐๐๐ (หนึ่งหมื่น) คนเป็นอย่างต่ำ และสมาชิกได้ลงคะแนนเสียงให้ในวันเลือกตั้งจนได้รับคะแนน ๑๐,๐๐๐ คะแนนหรือมากกว่า ก็ควรจะได้ ส.ส. อย่างน้อย ๑ คน โดยเขียนระบุไว้ในกฎหมายเลือกตั้งหรือกฎหมายพรรคการเมืองให้ชัดเจนเป็นที่รับรู้ร่วมกันของคนในสังคม

การส่งเสริมระบบพรรคการเมืองจากพื้นฐานของสมาชิกที่เป็นเจ้าของพรรคร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงคะแนนเสียงให้กับพรรคที่ตนเองเป็นสมาชิกดังกล่าวนี้อาจจะเป็นการส่งเสริมการเกิดระบอบการเมืองประชาธิปไตยจากภาคประชาสังคมหรือกลุ่มคนที่หลากหลายในสังคม และจะช่วยลดปัญหาการเมืองธนาธิปไตย หรือการเมืองเรื่องเงิน (money politics) โดยกลุ่มทุนและนักธุรกิจใช้เงินทุนเข้ามาดำเนินการทางการเมืองจนทำลายคุณค่าประชาธิปไตยลงไป ในระยะแรก ถ้าระบบนี้เกิดขึ้นอาจจะมีพรรคการเมืองเล็ก ๆ จำนวนมาก แต่คงไม่ใช่ปัญหาใหญ่ เพราะในระยะยาวจะเกิดการรวมตัวของพรรคที่มีพื้นฐานสมาชิกและความสนใจใกล้เคียงกัน แต่ข้อดี คือการเปิดโอกาสกว้างทางการเมือง และทำให้เกิดการเรียนรู้และเห็นคุณค่า “คะแนนเสียง” และ “การปกครองตนเอง” ของประชาชน

LIRT

๓. ระบบ กกต.

ต้องเป็นระบบที่มีโครงสร้างย่อย ๆ หลายโครงสร้าง ครอบคลุมพื้นที่เขตเลือกตั้งทั้งประเทศ และต้องให้อำนาจและความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้กับทุกระบบย่อย เพื่อให้สามารถทำงานเชิงรุก รวดเร็ว เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ ต้องจัดระบบกรองคนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง และปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย คือ ต้องมุ่งสร้างการเมืองที่ยึดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อิสระ เสรีภาพการตัดสินใจของประชาชนโดยใช้กรอบกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส เป็นมาตรฐานอันเดียวกันให้เข้าไปมีตำแหน่งสำคัญในทุกระบบย่อย ถ้ามีช่องโหว่ที่ “ระบบอุปถัมภ์” และระบบพวกพ้องจะเข้าไปได้บ้าง แต่ภายในระบบดังกล่าว จะต้องมีการควบคุม ตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานที่มีลักษณะตามกรอบ “ธรรมาภิบาล” จนไม่สร้างปัญหาหรือเป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนระบบทั้งหมด

ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ต้องมีช่องทางให้ระบบนี้มีงบประมาณอย่างเพียงพอในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ งานในด้านการสร้างเสริมและจูงใจภาคสังคมให้ตื่นตัวในทางการเมือง ตั้งแต่การรับรู้ เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มที่ใกล้ชิด ในชุมชน ผ่านสื่อหรือช่องทางอื่น ๆ ที่หลากหลาย จนเข้าใจถึงความสำคัญในการรวมตัวให้เป็นกลุ่มก้อนในลักษณะของพรรคการเมือง และต้องเป็นภาระงานหลักของ กกต. ที่จะต้องทำอย่างจริงจัง เป็นระบบและต่อเนื่อง เหนือกว่างานควบคุมและจัดการการเลือกตั้ง

ถ้ามีการปรับเปลี่ยนทั้ง ๓ ระบบ ข้างต้นไปในแนวทางเดียวกันตามที่ได้เสนอแนะมาข้างต้น การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ของบริบทการเมืองไทยอาจจะเห็นได้ในช่วงเวลาสัก ๑๐ - ๑๕ ปี หลังจากนั้น และจะต้องมีการติดตามและปรับปรุงระบบเหล่านี้ต่อไปอีก เพื่อให้มีความชัดเจน เหมาะสม และมีพลังขับเคลื่อนมากยิ่งขึ้นต่อไป

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้
มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก.
๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐

รัฐสภาสาร ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๓

_____ ปีที่ ๕๕ ฉบับที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๐

Almond, A.Gabriel And G.Bingham Powell, Jr. General Editors. **Comparative
Politics Today: A World View** Boston : Little Brown, 1966.

Ball, R. Alan and B. Guy Peters. **Modern Politics & Government.** China :
Palgrave, 2000.

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

องค์การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ดร.ปัญญา อุดชาชน*
รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๕ ส่วน ส่วนแรกว่าด้วยคำนำ ส่วนที่สองว่าด้วยระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ส่วนที่สามว่าด้วยการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของไทย ส่วนที่สี่ว่าด้วยวิเคราะห์ระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทยและส่วนสุดท้ายว่าด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะ

ส่วนแรก คำนำ

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นพื้นฐานของระดับความเหมาะสมของสังคมวิทยาการเมืองของแต่ละประเทศ โดยชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของหลักการยอมรับในสิทธิขั้นพื้นฐาน หลักการอำนาจอธิปไตยและหลักการแบ่งแยกอำนาจหรือไม่ มากน้อยแค่ไหนและเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรยังต้องให้ความสำคัญในหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมโดยถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เหตุผลที่สนับสนุนความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญคือ^๑

* ศศ.บ. (รัฐศาสตร์), น.บ., น.ม. (กฎหมายมหาชน), M.P.A. (Detroit), Ph.D., น.ด. (Doctor of Laws), ปปร.รุ่นที่ ๘ สถาบันพระปกเกล้า, วปอ.รุ่นที่ ๒๕๕๐ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

^๑ ศ.ดร.สมภพ โตตระกิตย์.การควบคุมกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ, วารสารกฎหมายปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, เล่ม ๑๗, เมษายน ๒๕๔๑ ตอนที่ ๑, หน้า ๑-๒.

๑. การจัดทำกฎหมายธรรมดาจะต้องจัดทำตามวิธีการที่รัฐธรรมนูญกำหนด รัฐธรรมนูญจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายธรรมดา และมีฐานะสูงกว่ากฎหมายธรรมดา

๒. รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการใช้อำนาจปกครองประเทศ เช่น การใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ และจากระเบียบการใช้อำนาจนั้น ๆ ว่าใครเป็นผู้ใช้ และจะใช้อย่างไร ส่วนกฎหมายธรรมดาเป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศ โดยเฉพาะผู้ใช้อำนาจบริหาร และผู้ใช้อำนาจตุลาการ กฎหมายธรรมดาจึงมีลักษณะช่วยส่งเสริมรัฐธรรมนูญ

๓. รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถ้าไม่กำหนดให้การจัดทำกฎหมายธรรมดาต้องเคารพทบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะไม่มั่นคงถาวร อาจถูกเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขโดยผู้จัดทำกฎหมายธรรมดาได้

ด้วยเหตุผลสนับสนุนความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญดังกล่าว การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายจึงมีความสำคัญมาก

ส่วนที่สอง ระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

ระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของแต่ละประเทศ จะมีลักษณะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพการเมือง การปกครองและสังคมของประเทศนั้น ๆ รูปแบบขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในสากล จำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑) ลักษณะองค์กรที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญ โดยส่วนมากถูกจัดตั้งขึ้นในประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law มีลักษณะพิเศษที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ มีจำนวนมากที่สุด เช่น Austria, Germany, Italy, Hungary, Armenia, Andorra, Belgium, Belarus, Bosnia, Bulgaria, Croatia, Czech Republic, Poland, Romania, Russia, Slovakia, Slovenia, Spain, Thailand, Turkey, South Africa Republic, Egypt, Cyprus, Palestine, Georgia, Mongolia, South Korea, Sri Lanka, Uzbekistan และ Chile เป็นต้น

ศาลรัฐธรรมนูญได้เกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๐ ซึ่งเป็นระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้วยอิทธิพลแนวคิดของนักนิติปรัชญาชาวออสเตรีย คือ Hans Kelsen ซึ่งได้ชื่อว่า

เป็น “บิดาแห่งศาลรัฐธรรมนูญ” เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกที่ประเทศออสเตรีย และหลังจากนั้นประเทศในยุโรปได้รับอิทธิพลโดยจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นในลำดับต่อมา เช่น เยอรมนี อิตาลี โปรตุเกส เบลเยียม เป็นต้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศในยุโรปนำศาลรัฐธรรมนูญมาใช้เนื่องจากประเทศเหล่านั้นเกือบทั้งหมดในขณะนั้นปกครองด้วยระบบรัฐสภา (Parliamentary System) ประสบสภาพปัญหาที่ชื่อว่า “เผด็จการของรัฐสภา” เกิดขึ้น ทำให้ขาดความเชื่อถือในหลักอำนาจสูงสุดของรัฐสภา (Supremacy of Parliament) ทั้งนี้ เพราะภายในระบบรัฐสภาที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีพรรคการเมืองควบคุมเสียงข้างมากในรัฐสภา พรรคการเมืองจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารหรือในขณะเดียวกันพรรคการเมืองเหล่านี้จะมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน ก่อให้เกิดการรวมอำนาจไว้ที่พรรคการเมืองฝ่ายเสียงข้างมากและส่งผลให้เกิดการคอร์รัปชันในที่สุด ด้วยเหตุนี้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่รัฐสภาที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายขึ้น

กรณีประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐได้รับการยกตัวอย่างของศาลรัฐธรรมนูญที่ดี^๒ โดยแนวความคิดของการตรวจสอบทางรัฐธรรมนูญของเยอรมนี อาจย้อนหลังไปเมื่อประมาณ ๕๐๐ ปีที่ผ่านมาในสมัยที่ศาลอาณาจักร (Reichskammergericht) ซึ่งเป็นศาลสูงสุดในสมัยอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และรากเหง้าที่สำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีก็คือ ประมาณ ๕๐๐ ปีที่ผ่านมาในสมัยที่ศาลอาณาจักร (Reichskammergericht) ซึ่งเป็นศาลสูงสุดในสมัยอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และรากเหง้าที่สำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีก็คือ ร่างรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ฉบับฟรังเฟิร์ต ค.ศ. ๑๘๔๙ ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการประกาศใช้บังคับ แต่ก็มีความคิดของการตรวจสอบทางรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจนว่า “ร่างกฎหมายที่ผ่านสภา (Diet) จะถูกตรวจสอบได้ว่าขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่” ต่อมาในสมัยไวมา^๓ รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. ๑๙๑๘ กำหนดแต่เพียงว่า “การควบคุมตรวจสอบทางรัฐธรรมนูญจะกระทำในกรณีข้อพิพาทระหว่างสหพันธ์รัฐและมลรัฐเท่านั้น” การจะร้องทุกข์ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนถูกระทบกระเทือนต่อศาลสูงสุดไม่ได้ (Staatsgerichtshof หรือ the Reich Constitutional Court) รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังไม่ได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่าให้

^๒ กมลชัย รัตนสกาวงศ์. (๒๕๓๘, มิถุนายน). “ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ”. บทบัณฑิตย, ๕๑, ตอน ๒, หน้า ๑๗ - ๑๘.

ศาลมีอำนาจตรวจสอบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ แต่มีแนวคำพิพากษาของศาล และทฤษฎีทางกฎหมายซึ่งทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบทางรัฐธรรมนูญ โดยศาล^๓ ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง องค์การศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ (Das Bundesverfassungsgericht หรือที่ใช้ชื่อย่อว่า BVerfG) ได้จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ. ๑๙๔๙ ที่ใช้ชื่อว่า “Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949”

๒) ลักษณะองค์กรที่เป็นศาลยุติธรรม โดยส่วนมากถูกจัดตั้งขึ้นในประเทศที่ใช้ระบบ Common Law มีจำนวนรองลงมา เช่น U.S.A., England, Estonia, Ireland, Norway, Sweden, Botswana, Kenya, Nigeria, Tanzania, Iran, Israel, Afghanistan, Bangladesh, Fiji, India, Japan, Malaysia, Nepal, New Zealand, Singapore, Tibet, Tonga, Bolivia, Jamaica และ Mexico เป็นต้น

กรณีประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. ๑๘๐๓ คดีระหว่าง Marbury โจทก์ กับ Madison จำเลย ได้ส่งผลให้คดีนี้กลายเป็นหลักสำคัญที่ให้ฝ่ายศาลมีอำนาจหน้าที่พิจารณา ทบทวนการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของฝ่ายรัฐสภาได้ สำคัญโดยย่อของคดีนี้มีว่า ดังนี้^๔ ประธานาธิบดี John Adam ของสหรัฐอเมริกา ได้แต่งตั้งผู้พิพากษา (Justice of the Peace) จำนวนหนึ่งสำหรับ District of Columbia ก่อนที่จะครบวาระโดยคำสั่งแต่งตั้งผู้พิพากษา ได้ทำในสำนักงานของ John Marshall ซึ่งในขณะนั้น John Marshall เป็นทั้งประธาน ศาลสูงสุด (Chief of Justice) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (Secretary of State) ในขณะเดียวกัน ต่อมาเมื่อประธานาธิบดี Thomas Jefferson เข้ารับตำแหน่ง ประธานาธิบดี แต่คำสั่งแต่งตั้งผู้พิพากษาดังกล่าวซึ่งได้แต่งตั้ง William Marbury และผู้อื่น อย่างน้อย ๓ คนยังไม่ได้ส่ง และ Jame Madison ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่างประเทศคนต่อมาจาก John Marshall กลับปฏิเสธไม่ยอมส่งคำสั่งแต่งตั้ง และออกหมาย บังคับ (Writ of Mandamus) ตาม The Judiciary Act ค.ศ. ๑๗๘๙ มาตรา ๑๓ ในที่สุด

^๓ Karl Georg Zierlein. *Constitutional Control by Court, Report to the 14th Conference on the Law on the World, Peking China* p 4. อ้างในกรมลขัย รัตนสกาวงศ์ อ้าวแลวหน้า ๑๘.

^๔ ศ.ดร.สมภพ โทตระกิตย. การควบคุมกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ, วารสารกฎหมายปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, เล่ม ๑๗, เมษายน ๒๕๔๑ ตอนที่ ๑, หน้า ๕-๘.

ประธานศาลสูงสุด John Marshall ได้อ่านตอนสุดท้ายของคำให้การ (affidavit) โดยบังคับให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศว่า ทำไม่จึงไม่สมควรออกหมายบังคับ และสั่งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศส่งคำสั่งแต่งตั้ง William Marbury ไปเป็นผู้พิพากษาประจำ County Washington ใน District of Columbia นอกจากนี้ ประธานศาลสูงสุด John Marshall ในขณะนั้นได้ยืนยันอำนาจตุลาการของศาลสูงสุดไว้ในคำพิพากษาว่า ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (The U.S. Supreme Court) มีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญของสหรัฐเป็นโมฆะ ดังนั้น คำพิพากษานี้ได้วางหลักลักษณะพิเศษของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรขึ้น ๒ ประการ คือ

๒.๑ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

๒.๒ กฎหมายธรรมดาซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญใช้บังคับมิได้

ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (The U.S. Supreme Court) เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๙ Article III Section I โดยเป็นศาลสูงสุดของประเทศ เนื่องจากมีอำนาจสูงสุดและถือเป็นที่สุดในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐรวมถึงการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มีจำนวน ๑ แห่งตั้งอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. การจัดตั้งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาเนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมสูงสุดวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อรักษาความเป็นเอกภาพ (Unity) ของประเทศเพราะว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีรูปแบบของรัฐมีลักษณะเป็นสหพันธรัฐ (Federalism) โดยมีระบบการเมือง การปกครองแบบประธานาธิบดี (Presidential System) ข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐย่อมจำเป็นต้องมียุติธรรมสูงสุดชี้ขาด

นอกจากนั้น ด้วยระบบทุนนิยม (Capitalism) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เคารพในกรรมสิทธิ์และทรัพย์สินของเอกชนมากขึ้น และมีคำพิพากษาของศาลหลายฉบับที่วินิจฉัยว่ากฎหมายที่รัฐสภาได้ตราขึ้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เช่น กฎหมายการจำกัดการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรี กฎหมายแรงงาน และกฎหมายกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด เป็นต้น ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกายังเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการยุติข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งต่าง ๆ หากพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาแล้ว มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการทุต รัฐมนตรีและกงสุลเกี่ยวกับการอุทธรณ์คดีมาจากศาลล่างของรัฐบาลกลางและศาลของมลรัฐ ตลอดจนเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

๓) ลักษณะองค์กรที่เป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เช่น France, Algeria, Comoros, Morocco, Mozambique เป็นต้น

กรณีประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่มีความคิดเห็นว่า กฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแล้ว ไม่ควรจะอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรใดเพราะสภานิติบัญญัติประกอบด้วยผู้แทนของปวงชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การที่สภานิติบัญญัติได้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชน^๔ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๗๘๙ นักนิติปรัชญาชาวฝรั่งเศส คือ ซีเอเยส (Sieyes) ได้เสนอแนวคิดให้มีองค์กรทางการเมืองเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เรียกว่า “ลูกขุนพิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ประกอบด้วยลูกขุนที่สภานิติบัญญัติเลือกตั้ง และ “ลูกขุนพิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนจากระบบลูกขุนเป็นระบบสภาเรียกว่า “สภาเซนาตพิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ในสมัยพระเจ้านโปเลียนโบนาปาดต่อมา

ปัจจุบันประเทศฝรั่งเศสได้นำระบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Conseil Constitutionnel) มาใช้ โดยมีโครงสร้างประกอบด้วย ๒ ส่วน ส่วนแรก คือ กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ อดีตประธานาธิบดี และส่วนที่สอง คือ กรรมการโดยการแต่งตั้ง จำนวน ๙ คน ได้แก่ ประธานาธิบดีแต่งตั้ง ๓ คน ประธานสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง ๓ คน และประธานวุฒิสภาแต่งตั้ง ๓ คน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๙ ปี โดยมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ เช่น การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนประกาศใช้ เป็นต้น

๔) ลักษณะรูปแบบอื่น ๆ โดยให้รัฐสภาหรือคณะกรรมการของรัฐสภา มีหน้าที่วินิจฉัย เช่น China, Finland, Congo, Ethiopia, Tunisia, Zimbabwe, Bahrain, Oman, Australia, Brunei, Burma, Hong Kong, Laos, North Korea, Pakistan, Vietnam และ Cuba เป็นต้น

กรณีประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีระบบกฎหมายที่มีลักษณะไม่ยอมรับระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ เนื่องจากองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายดังกล่าวคือ สภาประชาชนแห่งชาติ (The National People's Congress) และคณะกรรมการสามัญของรัฐสภา (The Standing Committee) สภาประชาชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีอำนาจ

^๔ อ้างแล้ว, หน้า ๘.

สูงสุดของประเทศโดยมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารราชการที่สำคัญของประเทศ ภายใต้ระบบกฎหมายของประเทศนี้ได้ปฏิเสธระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการด้วยเหตุผลที่ว่าศาลไม่มีอำนาจที่จะตรวจสอบรัฐธรรมนูญหรือกฎต่าง ๆ ที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนและศาลมีบทบาทในการพิพากษาตามกฎหมาย (A Passive Role) เท่านั้น

พัฒนาการการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๙๕๔ และด้วยข้อจำกัดของสภาประชาชนแห่งชาติที่มีสมัยประชุมปีละ ๑ ครั้ง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงได้บัญญัติให้คณะกรรมการสามัญของรัฐสภามีการประชุมทุก ๆ ๒ เดือนแต่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาประชาชนแห่งชาติ ภายใต้การใช้บังคับตามรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายได้รับการแบ่งเขตอำนาจระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจนกล่าวคือ ส่วนกลางจะรับผิดชอบคดีสำคัญทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่ส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบคดีระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนกลางมีอำนาจทบทวนการวินิจฉัยของส่วนท้องถิ่นได้เกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยการยกเลิกคำวินิจฉัยของส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ หนึ่ง ได้มีข้อเสนออย่างเป็นทางการเกี่ยวกับองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยให้มีองค์กรเรียกว่า คณะตุลาการของสภาประชาชนแห่งชาติ (The Constitutional Council of the National People's Congress)^๖ โดยมีองค์ประกอบมาจากตัวแทนสภาประชาชนแห่งชาติจำนวน ๕๐ % และมาจากที่ปรึกษากฎหมาย จำนวน ๕๐ % เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายดังกล่าว

ส่วนที่สาม การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของประเทศไทย

นับแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๓) ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญใช้บังคับ จำนวน ๑๘ ฉบับ ผู้เขียนอาศัยเกณฑ์จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในการ

^๖ G. Harutyunyan, A. Mavcic. *The Constitutional Review and Its Development in the Modern World, The Republic of Armenia, 1999, p. 4.*

แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย แบ่งได้เป็น ๖ ระยะสำคัญ ดังนี้

๑) **ระยะแรก (พ.ศ. ๒๔๗๕ - พ.ศ. ๒๔๘๙)** กล่าวคือ ในระยะนี้ถือได้ว่าประเทศไทยยอมรับหลักความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา (The Supremacy of Parliament) ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้ถือหลักว่า สภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นที่มีอำนาจสูงสุดในการตีความกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะมีได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม แต่ถ้าดูจากอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรแล้วล้วนมีอำนาจที่สำคัญทั้งสิ้น เช่น มาตรา ๘ สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจในการออกพระราชบัญญัติตามปกติ และมาตรา ๙ มาตรา ๓๓ สภาผู้แทนราษฎรจะมีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนรัฐมนตรีและข้าราชการประจำในเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ เป็นต้น นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ โดยใช้บังคับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นเวลา ๑๓ ปี ๕ เดือน ยังคงยอมรับหลักการมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา ได้แก่ มาตรา ๖๒ สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

๒) **ระยะที่สอง (พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๓๔)** กล่าวคือ ในระยะนี้ประเทศไทยยอมรับ ๒ สถาบัน คือ รัฐสภาและคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญควบคู่กันไปได้ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติจัดตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้น (แต่ยังไม่มีแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเกิดรัฐประหาร ปี ๒๔๙๐ ก่อน) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีอำนาจจำกัดเฉพาะกรณีที่มีการตีความกฎหมายขัดรัฐธรรมนูญเฉพาะกรณีตามที่ศาลยุติธรรมส่งเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเท่านั้น ได้แก่ มาตรา ๘๘ รัฐสภาทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เว้นแต่ในกรณีที่ศาลได้ส่งเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแล้วเท่านั้น รัฐสภาจึงไม่มีอำนาจตีความกฎหมายว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นต้น ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๔๙๐ ซึ่งเกิดจากการยกร่างของคณะรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้กลับไปสู่หลัก

ความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภาอีกครั้งหนึ่งเหมือนกับระยะแรกโดยไม่มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้แก่ มาตรา ๙๔ รัฐสภาทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาได้บัญญัติจัดตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นและได้ลดอำนาจการตีความรัฐธรรมนูญของรัฐสภาลงโดยจำกัดอำนาจการตีความรัฐธรรมนูญของรัฐสภาไว้เฉพาะประเด็นปัญหาอันอยู่ในวงงานของรัฐสภาเท่านั้น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๑ เป็นต้น ในระยะที่ ๒ นี้ นับจาก พ.ศ. ๒๔๘๘ จนถึงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ (วันที่มีการปฏิวัติโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ) มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น จำนวน ๑๒ ชุด โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ชุดที่ ๑^๗ ประกอบด้วย ดังนี้

^๗ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ชุดนี้ พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากเกิดการปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน

ตารางที่ ๑ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ระยะที่สอง
(พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๓๔) ชุดที่ ๑

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ	ประธานวุฒิสภา	ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒
๒	พระราชธรรมนิเทศ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	ประธานสภา ผู้แทนราษฎร	มาตรา ๑๖๘ (แต่ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทย
๓	พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	ประธานศาลฎีกา	พุทธศักราช ๒๔๘๙ มาตรา ๘๙ ไม่มีการ แต่งตั้งเนื่องจากเกิด
๔	พระมนูเวทย์วิมลนาท ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	อธิบดีศาลอุทธรณ์	รัฐประหารปี ๒๔๙๐ ก่อน)
๕	หลวงอรรถปรีชาชนูปการ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	อธิบดีกรมอัยการ	
๖	พระยาเทพวิฑูร ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยรัฐสภา	พระยาเทพวิฑูร ถึงแก่ อนิจกรรม รัฐสภาจึงแต่งตั้ง พระยาอัครราชทรงสิริแทน
๗	พระยาศรีวิสารวาจา ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยรัฐสภา	
๘	หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยรัฐสภา	
๙	พระยาอรรถการีย์นิพนธ์ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยรัฐสภา	

ตารางที่ ๒ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สอง)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
๑	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๙	<p>๑.๑ ในการที่ศาลจะใช้บทกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๘๗ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราวแล้วให้รายงานความเห็นเช่นนั้นตามทางการไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้ว ให้แจ้งให้ศาลทราบ</p> <p>คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดและให้ศาลปฏิบัติตามนั้น (มาตรา ๘๘)</p> <p>๑.๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๘๘ รัฐสภาทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>มติในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งสองสภา (มาตรา ๘๖)</p>
๒	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๖๐	<p>รัฐสภาทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>มติในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้ต้องมีเสียงเห็นด้วยไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน (มาตรา ๙๕)</p>

LIRT

ตารางที่ ๒ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สอง) (ต่อ)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
๓	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒	<p>๓.๑ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย บังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๑๗๘ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็น เช่นว่านั้นตามทางการ เพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๑๗๘ วรรคแรก)</p> <p>๓.๒ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน ไม่น้อยกว่าห้าคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานสภาที่ตนเป็นสมาชิก ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกแห่งสภานั้นคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้อง ส่งคำร้องนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๘๑ วรรคแรก)</p> <p>๓.๓ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๑๖๘ วรรคแรก)</p>
๔	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๖๕	<p>๔.๑ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย บังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๑๑๓ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็น เช่นว่านั้นตามทางการ เพื่อคณะตุลาการ</p>

ตารางที่ ๒ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สอง) (ต่อ)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
๕	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑	<p>รัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๑๑๔ วรรคแรก)</p> <p>๔.๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑๔ ถ้ามีปัญหา การตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงาน ของสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นอำนาจของ สภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความ ของสภาเป็นเด็ดขาด</p> <p>ในการตีความตามรัฐธรรมนูญตาม ความในวรรคก่อน ต้องมีสมาชิกประชุม ไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดจึงจะ เป็นองค์ประชุม (มาตรา ๑๑๒)</p> <p>๔.๓ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามที่ บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๑๐๗ วรรคแรก)</p> <p>๕.๑ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย บังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติ แห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติ มาตรา ๑๗๔ ก็ให้รอการพิจารณา พิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็น เช่นว่านั้นตามทางการ เพื่อคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๑๗๕ วรรคแรก)</p> <p>๕.๒ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนสภา ใดสภาหนึ่งไม่น้อยกว่าห้าคน มีสิทธิเข้า ชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็น สมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใด</p>

ตารางที่ ๒ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สอง) (ต่อ)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
๖	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๗	<p>คนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และให้ ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้อง ส่งคำร้อง นั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อ พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๗๗ วรรคแรก)</p> <p>๕.๓ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามที่ บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๑๖๕ วรรคแรก)</p> <p>๖.๑ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ ร่างกฎหมายก่อนการใช้บังคับ ดังนี้</p> <p>๖.๑.๑ หากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรทั้ง ๒ สภาารวมกัน หรือ สมาชิกของแต่ละสภามีจำนวนไม่น้อย กว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ของทั้ง ๒ สภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๒๔ (๑))</p> <p>๖.๑.๒ หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่าง พระราชบัญญัติมีข้อความขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๒๔ (๒))</p> <p>๖.๑.๓ กรณีที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอนั้น เป็นร่าง พระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราช บัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภา</p>

ตารางที่ ๒ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สอง) (ต่อ)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
		<p>ผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติ ดังกล่าวให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ วินิจฉัย (มาตรา ๑๕๑ วรรคสอง)</p> <p>๖.๒ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมายที่ใช้บังคับแล้ว กล่าวคือ ในการ ที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับ แก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่ง กฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติ มาตรา ๖ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติ นั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดี ไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นนั้น ตามทางการเพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จะได้พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๒๒๕)</p> <p>๖.๓ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ หน้าที่วินิจฉัยการขาดสมาชิกภาพของ สมาชิกรัฐสภา (มาตรา ๑๐๕)</p> <p>๖.๔ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ วินิจฉัยการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรี (มาตรา ๑๘๘ วรรคท้าย)</p> <p>๖.๕ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ วินิจฉัยในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น หรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน (มาตรา ๒๑๓)</p>

ตารางที่ ๒ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สอง) (ต่อ)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
๗	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้บัญญัติอำนาจ หน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไว้ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ โดย ไม่ได้เปลี่ยนแปลง (แต่เลขมาตราไม่ตรง กันเท่านั้น) อนึ่ง เกิดการยึดอำนาจ การปกครองเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึง พ้นจากตำแหน่ง

๓) ระยะที่สาม (พ.ศ. ๒๕๓๔ - พ.ศ. ๒๕๔๐) กล่าวคือ ในระยะนี้ประเทศไทย
มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่มีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ มาตรา ๒๐๐ บัญญัติว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
ประกอบด้วยประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด และ
ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ หรือสาขารัฐศาสตร์อีก ๖ คนซึ่งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร
แต่งตั้งสภาละ ๓ คน ในระยะที่ ๓ นี้ นับจาก พ.ศ. ๒๕๓๔ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๓๔ ใช้บังคับวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๓๔) จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ มีคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญ ทั้งสิ้น จำนวน ๓ ชุด โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในระยะที่สาม ชุดที่ ๑ ประกอบ
ด้วย ดังนี้

LIART

ตารางที่ ๓ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
ระยะที่สอง (พ.ศ. ๒๕๓๔ - พ.ศ. ๒๕๔๐) ชุดที่ ๑

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	นายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ	ประธานวุฒิสภา	นายอุกฤษ มงคล นาวิน ได้ลาออกจาก ประธานวุฒิสภาและ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ได้ รับโปรดเกล้า ฯ เป็น ประธานวุฒิสภา เมื่อ วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๓๕
๒	นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	ประธานสภา ผู้แทนราษฎร	
๓	นายสวัสดิ์ โชติพานิช ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	ประธานศาลฎีกา	
๔	นายโกเมน ภัทรภิรมย์ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	อัยการสูงสุด	
๕	ศาสตราจารย์ บุญชนะ อัดถาวร ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยวุฒิสภา	
๖	พลโท สมิง ไคลังคะ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยวุฒิสภา	
๗	นายโอวาท สุทธิวาทนฤพุมิ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยวุฒิสภา	
๘	ศาสตราจารย์ บัญญัติ สุชีวะ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดย สภาผู้แทนราษฎร	
๙	นายมงคล เปาอินทร์ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดย สภาผู้แทนราษฎร	
๑๐	นายสุธี อากาศฤกษ์ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดย สภาผู้แทนราษฎร	

LIART

ตารางที่ ๔ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สาม)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
๑	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ นอกจากบัญญัติอำนาจ
๒	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๓๕	หน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไว้เช่น เดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ แล้ว (แต่เลขมาตราไม่ตรง
๓	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕	กันเท่านั้น) ยังได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้น ดังนี้
๔	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๕๓๕	๑.๑ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ วินิจฉัยว่าพระราชกำหนดตราขึ้นในกรณี
๕	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๓๕	เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความ ปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัย
๖	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๕	สาธารณะ หรือความมั่นคงในทาง เศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัย
๗	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๕	พิบัติสาธารณะหรือไม่ (มาตรา ๑๗๓ วรรคแรก)
		๑.๒ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ วินิจฉัยในกรณีที่นายกรัฐมนตรีสงสัยว่า
		ความเป็นรัฐมนตรีได้สิ้นสุดลง (มาตรา ๑๗๐)
		๑.๓ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ วินิจฉัยในกรณีถ้าสมาชิกวุฒิสภาหรือ
		สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวน ไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิก
		ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาเห็นว่า ข้อบังคับแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก หรือ

ตารางที่ ๔ แสดงอำนาจหน้าที่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย (ระยะที่สาม) (ต่อ)

ลำดับที่	รัฐธรรมนูญ	การตีความรัฐธรรมนูญ
		<p>ข้อบังคับของรัฐสภาในเรื่องใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๑๕๕)</p> <p>๑.๔ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยในกรณีที่คณะรัฐมนตรี รัฐสภา วุฒิสภา หรือสภาผู้แทนราษฎรมีมติว่ากรณีมีปัญหาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี ส่งเรื่องให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย (มาตรา ๒๐๗)</p>

จะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในระยะที่สามมีเพิ่มมากขึ้นกว่าระยะที่สองที่ผ่านมา เช่น กรณีการวินิจฉัยพระราชกำหนดที่ฝ่ายบริหารตราขึ้นว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ คน ดังนี้

๑. มาจากฝ่ายการเมือง ได้แก่ ประธานรัฐสภาและประธานวุฒิสภา
๒. มาโดยตำแหน่ง ได้แก่ ประธานศาลฎีกาและอัยการสูงสุด
๓. มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสถาปัตยกรรมศาสตร์และนิติศาสตร์ ได้แก่ วุฒิสภา แต่งตั้ง ๓ คน และสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง ๓ คน

ทั้งนี้ ประธานรัฐสภาดำรงตำแหน่งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ มาตรา ๘๖ บัญญัติว่า ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๓๕ มาตรา ๓ ได้แก้ไขให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา

๔) **ระยะที่สี่ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙)** กล่าวคือ ในระยะนี้ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตราไว้ ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ใช้บังคับจนถึงวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙ (คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน) และโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บทเฉพาะกาล มาตรา ๓๒๐ ได้บัญญัติว่า “ในวาระเริ่มแรก ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะมีศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคสอง” ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court) จึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทย สำหรับองค์ประกอบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอเป็น ๒ ส่วน คือ องค์ประกอบตามบทเฉพาะกาลที่บัญญัติให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒๐ (ชุดที่ ๑) และองค์ประกอบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๗ (ชุดที่ ๑) ดังนี้

ตารางที่ ๕ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นคณะตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒๐ ชุดที่ ๑

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ	ประธานสภา ผู้แทนราษฎร	
๒	นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	ประธานวุฒิสภา	
๓	นายศักดิ์ โมกขมรรคกุล ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	ประธานศาลฎีกา	
๔	นายสุชาติ ไตรประสิทธิ์ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง	อัยการสูงสุด	
๕	ศาสตราจารย์ บุญชนะ อัดถากร ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยวุฒิสภา	
๖	ศาสตราจารย์ ประเทือง กীরดีบุตร ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยวุฒิสภา	
๗	พลโท โกวิท มัชฌมจันทร์ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดยวุฒิสภา	
๘	ร้อยตำรวจตรี วรณ ชันชื้อ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดย สภาผู้แทนราษฎร	
๙	ศาสตราจารย์ โสภณ รัตนากร ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดย สภาผู้แทนราษฎร	
๑๐	นายโอภาส อรุณินท์ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ	แต่งตั้งโดย สภาผู้แทนราษฎร	

LIART

ตารางที่ ๖ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๗ ชุดที่ ๑

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	นายเชาว์ สายเชื้อ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา รัฐศาสตร์	คณะตุลาการศาล รัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๑๕ คน (ขาดตุลาการ ในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดย ที่ประชุมใหญ่ศาล ปกครองสูงสุด โดยวิธี ลงคะแนนลับ จำนวน ๒ คน)
๒	ศาสตราจารย์ โภเมน ภัทรภิรมย์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา นิติศาสตร์	
๓	นายจุมพล ณ สงขลา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๔	พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา นิติศาสตร์	
๕	ศาสตราจารย์ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา รัฐศาสตร์	
๖	นายประเสริฐ นาสกุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา นิติศาสตร์	
๗	นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๘	นายมงคล สระแก้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๙	นายสุจินดา ยงสุนทร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา นิติศาสตร์	
๑๐	นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๑๑	ศาสตราจารย์ อนันต์ เกตุวงศ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาษา รัฐศาสตร์	

LIART

ตารางที่ ๖ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๗ ชุดที่ ๑^๔ (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑๒	ศาสตราจารย์ อิศระ นิติทัศน์ประกาศ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสภา นิติศาสตร์	
๑๓	นายอูระ หวังอ้อมกลาง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๔๐ และกฎหมายอื่น ๆ สรุปสาระสำคัญ เช่น

๔.๑) อำนาจหน้าที่ควบคุมกฎหมายหรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อ
รัฐธรรมนูญ การควบคุมนี้ทำได้ทั้งก่อนกฎหมายจะใช้บังคับ คือ ตั้งแต่ในขั้นตอนกระบวนการ
ร่างและจัดทำกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร หรือการควบคุมภายหลังจากที่
กฎหมายใช้บังคับแล้ว

(๑) การควบคุมก่อนที่กฎหมายจะใช้บังคับ เป็นการควบคุมตั้งแต่
ขั้นตอนการร่างก่อนที่จะประกาศใช้กฎหมาย มิได้กรณีดังต่อไปนี้

(๑.๑) พิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราช
บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว แต่นายกรัฐมนตรียังไม่นำขึ้น

^๔ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
จำนวน ๑๓ คน เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๔๑ และคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้า
รับหน้าที่เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๑.

ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่^๕

(๑.๒) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใด ที่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอใหม่ มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่^๖

(๑.๓) พิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดที่คณะรัฐมนตรีเสนอไม่เป็นไปตามมาตรา ๒๑๘ วรรคหนึ่ง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวคือ มิได้เป็นกรณีเพื่อประโยชน์ในอันจะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ^๗

(๑.๔) พิจารณาวินิจฉัย ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาหรือรัฐสภา แล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่^๘

(๒) การควบคุมหลังจากกฎหมายใช้บังคับแล้ว แม้กฎหมายนั้นจะผ่านกระบวนการนิติบัญญัติและประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว หากปรากฏว่า กฎหมายนั้นยังมีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็ยังสามารถนำเข้ามาสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้มีดังต่อไปนี้

(๒.๑) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับกับคดีใดหรือกรณีใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่^๙

^๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๒.

^๖ แหล่งเดิม. มาตรา ๑๗๗.

^๗ แหล่งเดิม. มาตรา ๒๑๘.

^๘ แหล่งเดิม. มาตรา ๒๖๓.

^๙ แหล่งเดิม. มาตรา ๒๖๔.

LIART

(๒.๒) พิจารณาวินิจฉัยตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือไม่^{๑๔}

๔.๒) อำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยสถานภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นอกจากอำนาจหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมายแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยสถานภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่มีผู้ร้องเข้ามาด้วย

ในกรณีเกิดมีข้อสงสัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใด จะต้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองนั้นหรือไม่ ทั้งนี้ไม่ว่าจะโดยมีคุณสมบัติไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นองค์กรผู้วินิจฉัยว่าสถานภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นปัญหานั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

ตำแหน่งทางการเมืองที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๘ (๓), (๔) (๕), (๖), (๗), (๘), (๙) หรือ (๑๒) หรือมาตรา ๑๓๓ (๓), (๔), (๕), (๖), (๗), (๘) หรือ (๑๐) หรือไม่^{๑๕}

(๒) พิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา ๒๑๖ (๒), (๓), (๔) หรือ (๖) หรือไม่^{๑๖}

(๓) พิจารณาวินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๗ หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๘ หรือไม่^{๑๗}

(๔) พิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดตั้งใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

^{๑๔} แหล่งเดิม. มาตรา ๑๙๘.

^{๑๕} แหล่งเดิม. มาตรา ๙๖.

^{๑๖} แหล่งเดิม. มาตรา ๒๑๖ และมาตรา ๙๖.

^{๑๗} แหล่งเดิม. มาตรา ๑๔๒.

หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อันเป็นเหตุให้ต้องพ้นจากการดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นหรือไม่^{๑๔}

๔.๓) อำนาจหน้าที่อื่น ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ได้แก่

(๑) พิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ^{๑๕}

(๒) พิจารณาวินิจฉัยว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใด กระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญนี้หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่^{๑๖}

(๓) พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่^{๑๗}

(๔) พิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองที่ร้องขอให้วินิจฉัย เพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้น มีมติให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพ^{๑๘}

(๕) พิจารณาวินิจฉัยว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร หรือของคณะกรรมการการเสนอการแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ มีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่^{๑๙}

^{๑๔} แหล่งเดิม. มาตรา ๒๔๕.

^{๑๕} แหล่งเดิม. มาตรา ๒๖๖.

^{๑๖} แหล่งเดิม. มาตรา ๖๓.

^{๑๗} แหล่งเดิม. มาตรา ๔๗ วรรคสาม.

^{๑๘} แหล่งเดิม. มาตรา ๑๑๘ (๘).

^{๑๙} แหล่งเดิม. มาตรา ๑๘๐.

LIART

(๖) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญในระยะเริ่มต้น เช่น การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๒๑ วรรคสอง ต่อมาไม่ใช้ระเบียบนี้แล้ว เนื่องจากมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้นใช้บังคับ

๔.๔) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้บัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้น ในหมวด ๘ ว่าด้วยศาล ด้วยเหตุนี้ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยอรรถคดี มีความมั่นคงในการดำรงตำแหน่งโดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๙ ปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามกฎหมาย และก่อนเข้ารับหน้าที่ต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์โดยการพิจารณาวินิจฉัยอรรถคดีต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ นอกจากนั้น อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายได้บัญญัติให้มีอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา เช่น อำนาจหน้าที่ในการยุบพรรคการเมือง เป็นต้น

๕) ระยะเวลาที่ห้า (พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๐) กล่าวคือ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ และได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และหลังจากนั้น ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มาตรา ๓๕ ได้บัญญัติให้มี “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” ขึ้นประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา เป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นรองประธาน ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน ๕ คน เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ และตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน ๒ คนเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้นจำนวน ๗ คนดังนี้

ตารางที่ ๗ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๕

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	นายปัญญา ถนอมรอด ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ	ประธานศาลฎีกา	
๒	นายอัคราทร จุฬารัตน รองประธานคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญ	ประธานศาลปกครอง สูงสุด	
๓	หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๔	นายสมชาย พงษ์ธา ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๕	นายกิตติศักดิ์ กิติคุณไพโรจน์ ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๖	นายธานีศ เกศวพิทักษ์ ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๗	นายนุรักษ์ มาประณีต ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๘	นายจรัญ หัตถกรรม ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ตุลาการใน ศาลปกครองสูงสุด	
๙	นายวิชัย ชื่นชมพูนุท ตุลาการรัฐธรรมนูญ	ตุลาการใน ศาลปกครองสูงสุด	

LIART

อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ และกฎหมายอื่น ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกันกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และกฎหมายอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ มาตรา ๓๕ วรรคท้าย บัญญัติว่า “บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ให้โอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในช่วงนี้ จึงมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกันกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่า องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในระยะที่ห้าได้กลับไปเป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอีกครั้งหนึ่ง แต่มีโครงสร้างและองค์ประกอบแตกต่างไปจากเดิมเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ล้วนมาจากศาลทั้งหมดจำนวน ๙ คน ดังนี้

๑. มาโดยตำแหน่ง ได้แก่ ประธานศาลฎีกา และประธานศาลปกครองสูงสุด
๒. มาโดยได้รับการเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่ ได้แก่ ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ๕ คน และตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวน ๒ คน

๖) ระยะเวลาปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๐) กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๐ วรรคแรก บัญญัติว่า “ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ แต่ให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ได้รับเลือกตามมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ คงดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องไม่เกิน ๑๕๐ วันนับแต่วันที่ได้มีการแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปครั้งแรกตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” โดยการเลือกตั้งดังกล่าวได้กำหนดขึ้นในวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ ด้วยเหตุนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ (ตามที่ได้แสดงในตารางที่ ๗) จึงทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในระยะเริ่มแรก เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปเกิดขึ้นและได้มีการแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร จึงได้มีการแต่งตั้งคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๐๔ และมาตรา ๒๐๖ โดยศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ ๑ คนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก ๘ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๙ คน ดังนี้

**ตารางที่ ๘ แสดงองค์ประกอบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๔**

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	นายชัช ชลวร ประธานศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	ได้มีพระบรม ราชโองการโปรด เกล้าฯ แต่งตั้ง คณะตุลาการศาล รัฐธรรมนูญวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑ และได้เข้า ถวายสัตย์ปฏิญาณ ต่อพระมหากษัตริย์ ก่อนเข้ารับหน้าที่ วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๑
๒	นายนุรักษ์ มาประณีต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๓	นายบุญส่ง กุลบุปผา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้พิพากษาใน ศาลฎีกา	
๔	นายจรูญ อินทจาร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ตุลาการใน ศาลปกครองสูงสุด	
๕	นายอุดมศักดิ์ นิติมন্ত্রী ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ตุลาการใน ศาลปกครองสูงสุด	
๖	นายจรัญ ภักดีธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสภา นิติศาสตร์	
๗	นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์	
๘	นายสุพจน์ ไข่มุกด์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสภา รัฐศาสตร์ ฯลฯ	
๙	นายเฉลิมพล เอกอรุ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ทรงคุณวุฒิสภา รัฐศาสตร์ ฯลฯ	

LIART

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และกฎหมายอื่น ๆ มีลักษณะใกล้เคียงกันกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และกฎหมายอื่น ๆ หากเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ พบว่า มีทั้งส่วนที่เป็นอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นและลดลง ดังนี้

(๑) อำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น ได้แก่

(๑.๑) การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ซึ่งต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๑

(๑.๒) การพิจารณาว่าหนังสือสัญญาใดที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างร้ายแรงต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐ วรรคหก

(๑.๓) การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้และเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒

(๑.๔) การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๗ (๒)

(๒) อำนาจหน้าที่ที่ลดลง ได้แก่ การพิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๓

อนึ่ง เมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว ปรากฏว่าได้มีการบัญญัติคุณสมบัติของบุคคลเพิ่มขึ้น คือ คุณสมบัติเคยเป็นตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุด หรือเคยดำรงตำแหน่งทางบริหารในส่วนราชการที่มีอำนาจบริหารเทียบเท่าอธิบดี หรือเคยเป็นทนายความที่ประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องไม่น้อยกว่าสามสิบปีถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่จะขยายขอบเขตคุณสมบัติของบุคคลเพื่อเปิดโอกาสให้มีผู้สมัครมากขึ้น และขยายความตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่เพิ่มขึ้น

ส่วนที่สี่ วิเคราะห์ระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ด้วยความสำคัญของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบและองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ระบบตรวจสอบและองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบของแต่ละประเทศที่มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและวัฒนธรรมการเมือง (Political Culture) ของแต่ละประเทศ สำหรับกรณีของประเทศไทย ได้มีพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่นี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ รัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎร) ศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้มีครบทุกรูปแบบมาแล้ว ประเด็นจึงมีอยู่ว่า องค์กรลักษณะใดที่เหมาะสมกับประเทศไทย ผู้เขียนจึงได้วางแผนการวิเคราะห์ ดังนี้

๑) **อำนาจหน้าที่ขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย** กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ขององค์กรที่พิจารณาวินิจฉัยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เป็นหลักสำคัญที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ เนื่องจากอำนาจหน้าที่ (Functions) ขององค์กรเป็นตัวชี้วัดในการกำหนดลักษณะขององค์กร เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ พบว่า อำนาจหน้าที่ขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมีอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มาโดยตลอด โดยเริ่มต้นด้วยอำนาจในการตีความกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๒ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ ได้บัญญัติในกรณีการที่

ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการ เพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย นอกจากนั้น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้บัญญัติเพิ่มอำนาจหน้าที่ขึ้นจากเดิม ได้แก่ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายก่อนการใช้บังคับ นอกจากนั้น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น หรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ได้บัญญัติเพิ่มอำนาจหน้าที่ขึ้นจากเดิม ได้แก่ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดตราขึ้นในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่ นอกจากนั้น ยังมีอำนาจหน้าที่ตีความรัฐธรรมนูญในกรณีที่คณะรัฐมนตรี รัฐสภา วุฒิสภา หรือสภาผู้แทนราษฎรมีมติว่ากรณีมีปัญหาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ได้แก่ การพิจารณาวินิจฉัยกรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือกระทำการต้องห้ามหรือไม่ การพิจารณาวินิจฉัยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ พิจารณาวินิจฉัยกรณีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และพิจารณาวินิจฉัยว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใด กระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญนี้หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ได้แก่ การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูล

กระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย การพิจารณาว่าหนังสือสัญญาใดที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างร้ายแรงต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาหรือไม่ การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ และการพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยมากและให้ความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งพิสูจน์ได้จากอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น อำนาจหน้าที่ที่ได้รับล้วนเกี่ยวข้องกับองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย ได้แก่ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ทั้งสิ้น รวมทั้งการทำหน้าที่ขององค์กรดังกล่าวได้ส่งผลต่อการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และกำหนดทิศทางการปฏิรูปประเทศอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ลักษณะองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย จึงจำเป็นต้องเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่

๒) สถานะขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย กล่าวคือ องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายต้องมีลักษณะสำคัญ คือ ความมีอิสระ และความมั่นคงและมีความเป็นสถาบัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑) **หลักความมีอิสระ** เมื่อพิจารณาถึงคำว่า “ความมีอิสระ” โดยทั่วไป มักจะพบคำนี้ในองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ คือ ศาล ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘๗ วรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย” ดังนั้น การศึกษาแนวคิดด้วยหลักความเป็นอิสระ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา “ความมีอิสระของศาล” เพื่อเป็นรากฐานของการศึกษาหลักความมีอิสระกับองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายต่อไป

๑) *ประเทศอังกฤษ* หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาของประเทศอังกฤษปรากฏอยู่ในกฎหมายเรียกว่า The Act of Settlement 1701 ประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ คือ

(๑.๑) ผู้พิพากษาต้องพิจารณาพิพากษาอรรถคดีโดยปราศจากอคติทางการเมือง (The Judges must be kept clear of political bias) โดยไม่หวั่นไหวจากอำนาจของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ

(๑.๒) ผู้พิพากษาต้องมีอิสระจากความกดดันทางการเมือง (The Judges must be kept free from political pressure) โดยมีหลักประกันความมั่นคงในสถานะ (Status) การเข้าสู่ตำแหน่ง วาระการดำรงตำแหน่ง เงินเดือน และการสิ้นสุดตำแหน่ง

การแต่งตั้งผู้พิพากษานั้นจะเลือกผู้พิพากษาโดยคำนึงถึงคุณสมบัติเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ โดยบุคคลที่ถูกคัดเลือกจะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาจากพระมหากษัตริย์ โดยมี Lord Chancellor เป็นผู้ถวายคำแนะนำ และเมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้ว ตำแหน่งของผู้พิพากษาก็ได้รับประกันตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง (A judge should have a guarantee security of tenure) และ the Act of Settlement 1701 ได้บัญญัติคุ้มครองผู้พิพากษาจากการก้าวท้าวของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติโดยการถอดถอนผู้พิพากษาออกจากตำแหน่งจะกระทำได้โดยพระมหากษัตริย์และทรงปลดหรือถอดถอนโดยความเห็นชอบพร้อมกันของรัฐสภา โดยรัฐสภาร้องขอมายังพระมหากษัตริย์^{๒๔}

(๑.๓) ผู้พิพากษาต้องมีความอิสระในการพูดอย่างตรงไปตรงมาในการปฏิบัติหน้าที่ (The Judges must be free to speak boldly in his judicial capacity) โดยไม่หวาดกลัวต่ออิทธิพลใดในการออกนั่งพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

(๑.๔) ผู้พิพากษาต้องมีความอิสระในการพิจารณาอรรถคดีอย่างเป็นธรรม (The Judges must to give only as between litigants of flesh and blood, and not on hypothetical cases put to them by the executive or anyone else) โดยมีอิสระในการตัดสินระหว่างคู่ความทั้ง ๒ ฝ่ายด้วยความเป็นธรรมอย่างมีเหตุผล และไม่ตัดสินคดีบนพื้นฐานของแรงกดดันจากฝ่ายบริหารหรือฝ่ายอื่น ๆ

^{๒๔} พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์. (๒๕๑๓). "ความมีอิสระของผู้พิพากษา." บทบัณฑิตย, เล่มที่ ๒๗.

(๒) *ประเทศสหรัฐอเมริกา* หลักความมีอิสระของผู้พิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๗ ประกอบด้วยหลัก ๕ ประการ คือ

(๒.๑) ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง (Tenure of Judges) เมื่อผู้พิพากษาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลสูงสุด^{๒๔} ผู้พิพากษาศาลสูงสุดจะอยู่ในตำแหน่งตลอดชีวิต^{๒๕} ไม่มีการโยกย้ายหรือเกษียณอายุ ซึ่งทำให้ผู้พิพากษาศาลสูงสุดไม่ต้องหวั่นไหวจากอิทธิพลใด ๆ ดังนั้น แม้ผู้พิพากษาศาลสูงสุดจะมาจากพรรคการเมืองใด ก็จะไม่มีการเมืองใดสามารถให้คุณให้โทษได้อีก อันเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในทางส่วนตัวเพื่อช่วยเสริมความเป็นอิสระ

(๒.๒) เงินประจำตำแหน่ง (Salary) รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เงินประจำตำแหน่งของผู้พิพากษาจะลดน้อยลงเพราะเหตุหนึ่งเหตุใดมิได้^{๒๖} ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งและเงินประจำตำแหน่งนี้จะเหมาะสม เพียงพอต่อค่าครองชีพ ซึ่งเป็นหลักประกันทำให้ผู้พิพากษามีความเป็นอิสระในทางส่วนตัวไม่ต้องกังวลต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อความเป็นอิสระให้ดียิ่งขึ้น

(๒.๓) สวัสดิการ ผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา มีสวัสดิการและความเป็นอยู่ดีมีความสะดวกสบายในห้องทำงานที่ดี

(๒.๔) การทำคำพิพากษาอย่างมีอิสระ ผู้พิพากษาศาลสูงสุดแต่ละคนมีสิทธิในการทำคำพิพากษาอย่างมีอิสระของตน ซึ่งต้องอ่านประกอบคำพิพากษาหลักอันถือเป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุดอย่างแท้จริง

(๒.๕) การทำความเห็นแย้ง ความเป็นอิสระของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา มีหลักประกันในการแสดงความคิดเห็นภายในที่ประชุมแห่งศาลสูงสุด และสามารถแสดงออกต่อสาธารณชนได้

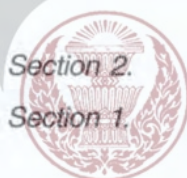
(๓) *หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา*

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หมายความว่า ผู้พิพากษา

^{๒๔} The United States Constitution 1787. Article 3, Section 2.

^{๒๕} The United States Constitution 1787. Article 3, Section 1.

^{๒๖} Ibid.

สามารถทำภาระหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ โดยผู้พิพากษา มีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมาย และการพิจารณาพิพากษาภายใต้มนธรรมของตน หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาดังกล่าวมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองอำนาจตุลาการให้ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร^{๒๔} หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประการ คือ

(๓.๑) ความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการ หมายความว่า ผู้พิพากษามีอิสระในการทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐองค์กรอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

(๓.๒) ความอิสระในทางองค์กร หมายความว่า ผู้พิพากษา ต้องไม่อยู่ในลักษณะของความสัมพันธ์ที่อยู่ใต้อำนาจขององค์กรอื่นไม่ว่าจะโดยในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ตาม

(๓.๓) ความอิสระในทางส่วนบุคคล หมายความว่า การโยกย้ายผู้พิพากษาไม่อาจกระทำได้หากเป็นการขัดความประสงค์ของผู้พิพากษา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการ

๒.๒) ความมั่นคงและมีความเป็นสถาบัน องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย แยกพิจารณาได้ ๒ ประเด็น คือ ประการแรก ผู้ที่ทำหน้าที่ต้องมีความมั่นคงในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งที่ยาวนานพอสมควร เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๐๘ บัญญัติว่า “ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระดำรงตำแหน่ง ๙ ปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว” เป็นต้น รวมทั้งมีเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง สวัสดิการต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอพอสมควร ปราศจากความเดือดร้อนในการดำรงชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวมีความมั่นคงในอาชีพการงาน ประการที่สอง องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายต้องมีความเป็นสถาบัน กล่าวคือ มีสถานที่ตั้งอย่างถาวรเป็นทางการ มีบุคลากรช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ มีหน่วยธุรการที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีอิสระในการบริหารแผนงาน การบริหารงานบุคคล การงบประมาณและการดำเนินงาน

^{๒๔} บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๒๒). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. หน้า

อื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้มีความแน่นอนในนิติฐานะและมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายตามหลักนิติบุคคลในระบบกฎหมายมหาชน โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ ทั้งสิ้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สถานะขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยจะต้องมีความมีอิสระอย่างน้อย ๓ ประการ คือ ความมีอิสระในการบริหารงานบุคคล ความมีอิสระในทางองค์กรและความมีอิสระของการทำหน้าที่ รวมทั้งจะต้องมีความมั่นคงและมีความเป็นสถาบันโดยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่ยาวนาน เช่น ผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme Court) ดำรงตำแหน่งได้ตลอดชีวิต เป็นต้น และมีสถานะเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของประเทศ เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตีความรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ

๓) ความสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย กล่าวคือ จากพัฒนาการประสพการณ์ที่ผ่านมาของประเทศไทย เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๖๒ บัญญัติว่า ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ในขณะนั้นได้ตราพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ ขึ้น เพื่อลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำการตามที่กฎหมายนี้ถือเป็นอาชญากรรมสงคราม ไม่ว่าจะกระทำนั้นจะได้กระทำไปก่อนหรือหลังวันที่กฎหมายนี้ใช้บังคับก็ตาม เมื่อมีการจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิดฟ้องร้องต่อศาล ศาลฎีกาได้ตัดสินตามคำพิพากษาที่ ๑/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๘๘ ว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ เฉพาะที่ลงโทษการกระทำก่อนวันใช้กฎหมายนี้เป็นการใช้กฎหมายย้อนหลัง จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญและเป็นโมฆะ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการยืนยันอำนาจศาลในการพิพากษาว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยมีเหตุผลว่าศาลเป็นองค์กรที่ใช้กฎหมาย จึงต้องรู้ว่ากฎหมายนั้นใช้บังคับได้หรือไม่ อีกทั้งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจทั้ง ๓ อำนาจ คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการย่อมมีอำนาจยับยั้งและควบคุมกัน ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคง เมื่อสภาผู้แทนราษฎรออกกฎหมายมาไม่ถูกต้องหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ ศาลก็มีอำนาจแสดงความไม่ถูกต้องนั้นได้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าจำเป็นต้องมีผู้มีอำนาจชี้ขาดว่ากฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ และศาลเป็นผู้มีอำนาจนั้น ผลจากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น จึงได้เสนอญัตติให้สภาผู้แทนราษฎรตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๒ และได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน ๗ คน และคณะกรรมการชุดนี้ เห็นว่า อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็น อำนาจเด็ดขาดของสภาผู้แทนราษฎร

ผลจากความขัดแย้งระหว่างศาลและสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๘ จึงบัญญัติให้มีองค์กรพิเศษขึ้นมาเรียกว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ สำหรับรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีจำนวน ๘ ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๘, ปี ๒๔๙๒, ปี ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมปี ๒๔๙๕, ปี ๒๕๑๑, ปี ๒๕๑๗, ปี ๒๕๒๑, ปี ๒๕๓๔ และปี ๒๕๔๙

แต่อย่างไรก็ตาม โครงสร้างหรือองค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาแล้ว (ยกเว้นรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) ปี ๒๕๔๙) เป็นรูปแบบของคณะกรรมการที่มีแนวโน้มเป็นองค์กรทางการเมือง เนื่องจากสมาชิกภาพของตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิมาจากการแต่งตั้งของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร จึงทำให้การแต่งตั้งผูกพันกับวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรแต่ละสมัย ซึ่งถ้ารัฐสภาไม่มีความมั่นคงแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิได้ สำหรับ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง ได้แก่ ประธานรัฐสภา และ ประธานวุฒิสภา ถือได้ว่าเป็นตำแหน่งประมุขของสถาบันทางการเมืองโดยตรง นอกจากนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็น ๒ สถานะ คือ หน้าที่ประจำตามตำแหน่งเดิม และ หน้าที่ตามตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญ จึงมีลักษณะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตุลาการรัฐธรรมนูญไม่เต็มเวลา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการทำหน้าที่ ดังนั้น เมื่อมีการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้บัญญัติจัดตั้ง “ศาลรัฐธรรมนูญ” ขึ้นเป็นครั้งแรก มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและหน้าที่อื่นตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติไว้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีสถานะเป็นศาลตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังคงยึดหลักการเดิมโดยบัญญัติจัดตั้ง “ศาลรัฐธรรมนูญ” เช่นเดียวกัน

ผู้เขียนเห็นว่า ผลจากการวิเคราะห์ทั้ง ๓ ประเด็นประกอบด้วยอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย สถานะขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย และความสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยดังกล่าว รวมทั้งด้วยเหตุที่ผล

คำวินิจฉัยขององค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ซึ่งเป็นการผูกพันองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสิ้น ได้แก่ รัฐสภาเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจบริหาร และศาลเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ นอกจากนี้ ปัญหาความขัดแย้งที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยก็เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กร ตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่ ๒ องค์กรขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นความขัดแย้งระดับสูงสุดของประเทศ ดังนั้น องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยต้องเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย มีความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงใด ๆ มีความมั่นคงและมีความเป็นสถาบันโดยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่ยาวนาน และมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีความยึดมั่น เชื่อมั่นต่อองค์กรศาลในการตัดสินชี้ขาดมาโดยตลอดภายใต้คำว่า “ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้าย”

ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยใช้ระบบศาลคู่โดยแบ่งแยกประเภทคดีเป็นเขตอำนาจศาล กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง มีอำนาจพิจารณาคดีปกครอง และศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา นอกจากนี้ประเทศไทยมีประสบการณ์การให้องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยมาหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นสภาผู้แทนราษฎร ศาลฎีกา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาที่เคยเกิดขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว องค์กรที่ถือว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนและมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือ “ศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court)”

ส่วนสุดท้าย บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาองค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าในระบบศาลสากลลักษณะขององค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพการเมือง สภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเห็นว่ารูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court) ดีที่สุด ประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่ารูปแบบศาลฎีกา (The Supreme Court) ดีที่สุด ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสเห็นว่ารูปแบบคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (The Conseil Constitutionnel) ดีที่สุด และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นว่ารูปแบบรัฐสภา (The National People's Congress) ดีที่สุด แต่สำหรับประเทศไทยได้มีประสบการณ์นำทุกรูปแบบมาใช้ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจัยร่วมที่สำคัญที่แทบทุกประเทศยึดถือเป็นหลัก คือ ต้องเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย ต้องเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ ต้องเป็นองค์กรที่มีความมั่นคงและมีความเป็นสถาบัน ส่วนองค์กรรูปแบบไหนจะทำหน้าที่ได้ดีที่สุดย่อมขึ้นอยู่กับโครงสร้าง องค์ประกอบ กระบวนการสรรหา คุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่ง ความรู้ ประสบการณ์ ความตระหนักในการทำหน้าที่และคุณธรรมจริยธรรม สำหรับกรณีประเทศไทย ถือได้ว่ารูปแบบ “ศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court)” เหมาะสมกับสภาพการเมือง สภาพสังคมและวัฒนธรรมของไทย

LIRT

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าไม่ว่าจะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ หรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเมื่อใดก็ตาม หากจะให้องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่มีสถานะเป็นเพียงแผนกใดแผนกหนึ่งขององค์กรอื่น หรือเป็นองค์กรทางการเมือง หรือเป็นองค์กรที่ไม่มีความมั่นคงและไม่มีความเป็นสถาบันย่อมไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court) จะต้องมีควบคู่ไปกับรัฐธรรมนูญ ตลอดไป

บรรณานุกรม

รศ.ดร.กมลชัย รัตนสกาวงศ์. ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ,
บทบัญญัติ, ๕๑, ตอน ๒, กรุงเทพฯ, ๒๕๓๘.

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์. ความมีอิสระของผู้พิพากษา, บทบัญญัติ, เล่มที่ ๒๗,
กรุงเทพฯ, ๒๕๑๓.

ศ.ดร.สมภพ โหตระกิตย์. การควบคุมกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ, วารสารกฎหมาย
ปกครอง, เล่มที่ ๑๗, ตอนที่ ๑, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.

จรัญ ภัคดีธนากุล. ศาลกับความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ, ดุลพาห, ๕๑
ป ๒๗, เล่ม ๑, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๓.

รศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๒.

G. Harutyunyan, A. Mavcic. **The Constitutional Review and its Development
in the Modern World**, The Republic of Armenia, 1999.

The Basic Law 1949.

The China Constitution 1982.

The Constitution of the United State of America 1789.

The France Republic Constitution 1958.

จริยธรรมการสื่อสารทางการเมือง :

ตัวชี้วัดคุณภาพและการพัฒนาประชาธิปไตย

Ethics of political communication: a measure of quality
and democratic development

บุญยิ่ง ประทุม^๑

บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองเป็นการสื่อสารของบุคคล กลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มนักการเมือง ผู้แสดงบทบาททางการเมือง และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทางการเมืองหรือการสนับสนุนกระบวนการทางการเมือง โดยพัฒนาเนื้อหาสาระของข้อมูลข่าวสารหรือประเด็นต่าง ๆ และนำเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่พึงประสงค์^๒ การเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันนั้นเป็นการเมืองที่ผ่านตัวกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารการเมืองผ่านสื่อมวลชนเป็นตัวกลางสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการ และกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้กรอบแนวคิดขององค์ประกอบทางการเมืองสามประการ อันได้แก่ ๑) องค์การทางการเมือง (Political Organization) ๒) องค์การสื่อ (Media Organization) และ ๓) ประชาชน (Public) ทั้งนี้ องค์การทางการเมืองนั้น มีความหมายในมุมกว้างที่ครอบคลุมทั้งรัฐบาล พรรคการเมือง องค์การสาธารณะ กลุ่มอิทธิพล และกลุ่มก่อการร้าย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมือง (Political actors) โดยตรง

^๑ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^๒ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (๒๕๕๑) การรณรงค์ทางการเมือง ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสารทางการเมืองสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้าที่ ๘ นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า ๑๐

ในขณะที่ประชาชนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากเช่นกัน ในฐานะเป็นกลุ่มเป้าหมายทางการเมืองของบรรดาคณะกรรมาธิการการเมือง ถ้าหากปราศจากประชาชนแล้ว ข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหาทางการเมืองย่อมไม่มีความหมายใด ๆ เลย ในขณะที่สื่อมวลชนนั้นเปรียบเสมือนน้ำมันหล่อลื่นในสังคมประชาธิปไตย เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการไหลเวียนของข่าวสารการเมืองในสังคมและในหลายทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไหลของข่าวสารระหว่างรัฐบาล ประชาชน และสื่อมวลชนเอง ในฐานะที่ทำหน้าที่เสมือน “สุนัขเฝ้ายาม” (Watch Dog) และเป็นแหล่งสารที่ให้ความเป็นกลางสำหรับทั้งรัฐบาลและประชาชน ฉะนั้น การทำความเข้าใจกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิเคราะห์สื่อมวลชนในสังคมนั้น ๆ ด้วย

นอกจากนี้ สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญ ๕ ประการในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย

๑. สื่อต้องให้ข่าวสาร (Inform) แก่ประชาชน
๒. สื่อต้องให้การศึกษาหรือสอนให้ประชาชนเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของข้อเท็จจริง (Facts)
๓. สื่อต้องเป็นเวทีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน
๔. สื่อทำหน้าที่เป็นตัวช่วยก่อให้เกิดมติมหาชน
๕. สื่อต้องทำหน้าที่ตรวจสอบและดูแลการทำงานขององค์กรทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันว่า ยังมีข้อสงสัยว่าการนำเสนอและรายงานข่าวนั้นสอดคล้องกับอุดมการณ์หรือหลักการของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตยจริงหรือไม่? ทั้งนี้ สาเหตุที่มีได้เป็นเช่นนั้น เพราะเกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ความล้มเหลวของระบบการศึกษา การขาดความเป็นพหุนิยมในการเลือกตั้งอย่างแท้จริง ลัทธิทุนนิยมและอำนาจทุนที่อยู่เบื้องหลังสถาบันทางการเมือง การทำให้ประชาชนเกิดความยินยอมด้วยการปิดบังและบิดเบือนข่าวสาร และข้อจำกัดของภาวะวัตถุนิยมในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน

การเมืองการแสดง (Performance politics) ในกระบวนการประชาธิปไตย ยิ่งผู้ปฏิบัติการทางการเมืองกับสื่อมวลชนมีการพึ่งพากันมากขึ้น จะส่งผลให้การเมืองนั้นเข้าไปสู่การเป็นศิลปะการแสดง (Performance Art) มากขึ้นตามไปด้วย วัฒนธรรมและประชาธิปไตยจะถูกเขาะกร่อน หากมีการนำศิลปะการจูงใจมาใช้ในทางการเมืองและผ่านการเมืองการแสดงมากขึ้น เพราะมักขาดการใช้เหตุผลและขาดสาระ อันจะส่งผลให้ผู้มีสิทธิ

ออกเสียงเลือกตั้งเกิดความเฉา และเกิดประชานิยมอย่างตื่น ๆ อย่างไรก็ตามหากมองในเชิงบวก การเมืองผ่านสื่อมวลชนที่พัฒนาแล้ว จะทำให้เกิดการสื่อสารการเมืองมวลชน (Mass political communication) ซึ่งจะช่วยให้การเมืองสามารถเข้าถึงมวลชนได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง เป็นการขยายตลาดของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองให้กว้างขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในฐานะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการตัดสินใจทางการเมือง สำหรับการนำสื่อมวลชนมาใช้ในทางการเมือง ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. การให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่การสื่อสารการเมืองนั้น ต้องมีการติดตาม ตรวจสอบและควบคุม เพื่อไม่เกิดการเอื้อประโยชน์แก่พรรคการเมืองหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจใหญ่ ซึ่งอาจทำให้ผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเข้าไปแทรกแซงอำนาจทางการเมือง

๒. การสื่อสารการเมืองของรัฐบาลประชาธิปไตยนั้น ไม่ควรมีความลับในเรื่องที่ไม่ควรลับ และไม่ควรมีการจัดกระทำ (Manipulation) กับข่าวสารเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของตน

๓. ควรมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ ที่ก้าวหน้ามากขึ้น มาใช้ในการสื่อสารการเมือง เพื่อช่วยให้ข่าวสารไหลไปสู่ประชาชนได้รวดเร็วขึ้น และยากแก่การปกปิด รวมทั้งช่วยให้การตรวจสอบภาครัฐมีพลังมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารทางการเมืองกับประชาธิปไตย

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร (สื่อมวลชน) การเมือง และประชาธิปไตย ภายใต้แบบจำลองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓ ภาคส่วน ได้แก่ องค์กรทางการเมือง องค์กรสื่อ และประชาชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำเสนอโดย Brian McNair (1999) และทำการศึกษาผ่านกรณีศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นสำคัญ ผลของการสื่อสารการเมืองและอิทธิพลของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารการเมืองในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนการใช้เครื่องมือการสื่อสารการเมือง ในรูปแบบของการประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาทางการเมือง การพึ่งพิงกันระหว่างสถาบันทางการเมืองกับองค์กรสื่อสารมวลชนในการปฏิบัติการทางการเมือง หากมีการพึ่งพิงกันมากขึ้นในเชิงผลประโยชน์ ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากประชาชนตกอยู่ภายใต้ “ศิลปะการจูงใจ” ขององค์กรทางการเมืองที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารในลักษณะของการเมืองการแสดง (Performance Political) ผ่านสื่อมวลชนที่

ขาดการพัฒนาเท่าที่ควร การปฏิบัติการทางการเมืองเช่นนี้ยังคงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในสังคมการเมืองของประเทศต่าง ๆ

ในปัจจุบัน ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ผิดกันแต่เพียงว่า การเมืองการเลือกตั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น หากจะให้บังเกิดผลในการชักจูงใจประชาชนได้นั้น คู่ปฏิบัติการทางการเมืองจะต้องใช้ศิลปะในการจูงใจอย่างสูง ผ่านยุทธวิธีที่ซับซ้อนและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเมืองการเลือกตั้งนั้นมีความแนบเนียน ดูสมจริงมากขึ้น จนดูเหมือนแทบจะเป็นเนื้อเดียวกันกับความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ ซึ่งมีใช่เรื่องง่ายนัก ยิ่งถ้าหาก การเมืองภาคประชาชนในสังคมนั้น มีความเข้มแข็งในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ประกอบกับความรู้ และวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในสังคมนั้นได้พัฒนาขึ้นจนถึงระดับที่ประชาชนมีความรู้เท่าทันนักการเมือง และมีวุฒิภาวะทางการเมืองในระดับสูง ความตื่นตัวทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับสูงด้วย ก็ยิ่งจะทำให้การเมืองการเลือกตั้งใช้ไม่ได้ผลกับประชาชนที่มีคุณลักษณะดังที่กล่าวมา อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ยังไม่อาจลงหลักปักฐานทางความคิดและอุดมการณ์แก่ผู้คนในสังคมได้ ประชาชนขาดความเข้าใจขาดความตื่นตัวทางการเมือง และขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง การเมืองการเลือกตั้งภายใต้การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง และการใช้ศิลปะการจูงใจของบรรดานักการเมือง พรรคการเมือง และองค์กรทางการเมือง รวมทั้งภาครัฐบาลย่อมสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทรงอิทธิพลในการโน้มน้าวใจ และครอบงำความคิดของประชาชน ซึ่งจะส่งผลถึงการนำไปสู่วิธีการบริหารบ้านเมืองแบบประชานิยมที่กีดกร่อนภาคพลเมืองให้อ่อนแอลงไปเรื่อย ๆ และในที่สุดวิถีประชานิยมจะนำการเมืองของประเทศนั้นเคลื่อนตัวไปสู่ “เผด็จการประชานิยม” มากกว่าการก้าวไปสู่ “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ดังเช่นที่ผ่านมาซึ่งมีการใช้วิธีการสื่อสารการเมืองโดยอาศัยกรอบแนวคิดของการตลาดการเมือง (Political Marketing) ผสมผสานกับการเมืองการเลือกตั้ง (Performance Politics) โดยใช้กลยุทธ์ประชานิยมด้วยการสนองความต้องการทางวัตถุเพื่อดึงดูดเสียงของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งเสียงสนับสนุนจากการเลือกตั้ง และเมื่อขึ้นครองอำนาจแล้วก็จะใช้นโยบายประชานิยมผสมผสานกับการตลาดการเมือง เพื่อขยายแรงสนับสนุนของปวงชนต่อไป และเมื่ออำนาจของพรรค (รัฐบาล) แข็งแกร่งและมีความชอบธรรมมากพอจากแรงสนับสนุนของคนในระดับรากหญ้าที่พอใจกับนโยบายประชานิยม พรรคก็จะใช้อำนาจทางการเมืองใน

ลักษณะของเผด็จการในการปกครองประเทศ” ซึ่งภายใต้ในลักษณะดังกล่าว มิต้องสงสัยเลย ว่า การสื่อสารการเมืองผ่านตัวกลางคือ สื่อมวลชน นั้นจะเป็นไปในทิศทางที่ถูกกำหนด หรือ ถูกโน้มน้าวโดยรัฐบาลและพรรคการเมืองฟากรัฐบาล ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา เช่น การสร้าง ประเด็นทางการเมืองใหม่เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจในประเด็นทางการเมืองเดิมที่สร้างภาพ ลักษณะเชิงลบแก่รัฐบาล การแทรกแซงสื่อมวลชนโดยใช้วิธีการให้บโฆษณาสื่อมวลชนที่ สนับสนุนรัฐบาล เป็นต้น ดังคำกล่าวของ Lippmann ที่ว่า “การปฏิวัติที่สำคัญในยุคปัจจุบัน มิใช่การปฏิวัติอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ หรือการเมือง แต่เป็นการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในศิลปะของ การทำให้ผู้ถูกปกครองยอมตาม การจงใจเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สำคัญยิ่งของรัฐบาลที่มาจาก ประชาชน และขององค์กรทางการเมืองที่ไม่ได้อยู่ในกระแสหลัก ที่ใช้วิธีการต่อสู้เพื่อแย่งชิง หรือแยกอำนาจรัฐโดยวิธีการที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ”^๔

อย่างไรก็ดี บทบาทของสื่อมวลชน ในฐานะเป็นตัวกลางระหว่างผู้นำทาง การเมืองหรือรัฐบาลกับประชาชน อย่างไรก็ตาม ในสังคมยุคสารสนเทศที่พัฒนาการทาง เทคโนโลยีการสื่อสารก้าวหน้าไปมาก ช่องทางการสื่อสารการเมืองระหว่างรัฐบาลหรือองค์กร ทางการเมืองกับประชาชนโดยตรงโดยไม่ผ่านองค์กรสื่อมวลชนนั้นสามารถทำได้ โดยมีวิธี การและรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

ดังนั้น การสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการสื่อสารที่เป็นประเด็นสาธารณะ และสื่อสารแก่คนส่วนใหญ่ สอดคล้องกับงานของรองศาสตราจารย์ ดร. ปาโรชาติ สถาปิตานนท์ ได้เสนอไว้ในเรื่อง การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงใน สังคมไทย ได้แก่

๑) กระบวนการสื่อสารประเด็นสาธารณะซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเป็น กระบวนการซึ่งกลุ่มบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาดำเนินการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเป็นเป้าหมายเชิงการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล อาทิ การเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมบุคคล หรือเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้าง เช่น

^๔ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (๒๕๔๘) “การเมืองหลังเลือกตั้งปี ๒๕๔๘: เผด็จประชานิยมหรือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” รัฐศาสตร์สาร. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ หน้า ๑๖

^๕ เสถียร เขยประทับ (๒๕๕๑) การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า ๒๐๘

การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพ นโยบาย กฎหมาย หรือระบบสนับสนุนอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ นักกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องยังได้ร่วมกันพิจารณามาตรการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ทั้งมาตรการด้านการสื่อสาร อันได้แก่ การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารรณรงค์ และการชี้แนะเชิงนโยบาย และมาตรการด้านอื่น ๆ อันได้แก่ มาตรการเชิงกายภาพ เชิงนโยบาย เชิงกฎหมาย เป็นต้น และการลงมือปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนมีขั้นตอนเกี่ยวกับการป้อนข้อมูลกลับ (feedback) เข้าสู่ขั้นตอนของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกันเป็นระยะ ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าว มักนำไปสู่การร่วมกันกำหนดเป้าหมายใหม่/ปรับเปลี่ยนเป้าหมายเดิม และการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ใหญ่ขึ้นต่อไป

๒) องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสารประเด็นสาธารณะที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ประกอบด้วย องค์ประกอบเชิงบุคคล/องค์กร (ความมุ่งมั่น ความน่าเชื่อถือ การวางบทบาทผู้สนับสนุน ความหลากหลาย ความเป็นสื่อกลาง ความเป็นหุ้นส่วนของบุคคลในวงการสื่อสารมวลชน) เชิงเป้าหมาย (ครอบคลุม ประโยชน์สาธารณะ ทำหาย) องค์ประกอบเชิงการออกแบบกระบวนการสื่อสาร (มาตรการคู่ขนาน ยืดหยุ่น ครบวงจร) เชิงสาร (เอกภาพ รูปธรรม โดดเด่น อิงข้อมูลสนับสนุน) เชิงช่องทาง (หลากหลาย ผลิตและแพร่กระจายในวงกว้าง) และองค์ประกอบเชิงบริบทแวดล้อม (การเมือง นโยบาย กฎหมาย กระแสสังคม)^๔

สังคมไทยในวันนี้จึงตกอยู่ในสมรภูมิแห่งสงครามสื่อสารการเมืองอย่างแท้จริง สงครามสื่อสารการเมือง เป็นสงครามเพื่อแย่งชิงการยอมรับสนับสนุนจากประชาชน โดยใช้พลังของการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวใจประชาชน เป็นสงครามภายในที่ไม่ต้องประกาศ ไม่มีการเสียเลือดเนื้อ แต่มีศรัทธาของประชาชนเป็นเดิมพันในสมรภูมินี้ ประชาชนจึงเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ที่จะตัดสินชี้ขาดทิศทางแห่งอำนาจรัฐ ฝ่ายใดครองใจประชาชนได้มากกว่า ฝ่ายนั้นก็ชนะความสำคัญของการสื่อสารจึงเป็นดังที่ Karl W. Deustch นักวิชาการชาวเยอรมัน ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. ๑๙๙๖ ว่า “การสื่อสารคือเส้นประสาทของระบบการเมือง หากปราศจากซึ่งการสื่อสาร ระบบการเมืองก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้”

^๔ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (๒๕๕๑) การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปัจจุบัน การสื่อสารการเมืองยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นไปอีก เมื่อการพัฒนาเทคโนโลยีได้ก้าวมาถึงจุดที่ไม่มีพรมแดนของระยะทางและกาลเวลานั้นหมายถึงว่า นักการเมืองทุกคนสามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยไม่ต้องอาศัยสื่อมวลชนพื้นฐาน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ซึ่งเป็นของรัฐเท่านั้น แต่สามารถเข้าถึงมวลชนของตนเองได้ด้วยเครื่องมือสื่อสารอื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชนหรือแม้แต่การโฟนอิน วีดีโอลิงก์

ความแตกต่างในการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสาร นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดเครื่องมือหรือช่องทางการสื่อสาร ก็คือ “ผู้รับสาร” หรือประชาชนนั่นเองกล่าวคือ ในพื้นที่ที่เป็นเขตเมือง ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี จะเลือกรับสื่อด้วยตนเอง โดยไม่ต้องผ่านการอธิบายและตีความจากผู้อื่น ส่วนประชาชนในพื้นที่ชนบท มีแนวโน้มที่จะยอมรับความคิดและการตัดสินใจจากผู้อุปถัมภ์ หรือผู้นำทางความคิดมากกว่าที่จะรับหรือเชื่อจากสื่อมวลชน

สำหรับประชาชน ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตัวจริง ก็มีหน้าที่หนึ่งดูสงครามสื่อสารการเมืองอย่างเป็นตัวของตัวเอง ไม่จำเป็นต้องเลือกข้าง เพราะสงครามชนิดนี้ไม่ก่อผลเสีย ตรงกันข้าม ประชาชนกลับได้ประโยชน์ เพราะยิ่งนักการเมืองทำสงครามการสื่อสารหนักมากเท่าใด ประชาชนก็จะได้รับข้อมูลในมุมตรงข้ามที่ถูกปกปิดไว้มากขึ้นเท่านั้น ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนประการเดียวกันก็คือ การถูกเร้าระดม (Mobilize) ให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยได้รับข้อมูลที่บิดเบือน หรือการโน้มน้าวจูงใจที่ขาดจริยธรรม ซึ่งจะเป็นผลเสียและนำมาซึ่งความขัดแย้งแตกแยกทางการเมือง

ดังนั้น ประชาชนในระบอบประชาธิปไตย จะต้องมีความรู้คู่กันในเรื่องข้อมูลข่าวสาร โดยต้องศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ไม่รับข้อมูลจากสื่อใดสื่อหนึ่งเพียงสื่อเดียว ต้องมีการตรวจสอบข้อมูลและใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจอย่างเป็นของตัวเอง^๖

^๖ นันทนา นันทโรภาส (๒๕๕๒) สงครามสื่อสารการเมือง สมรรถนะที่ประชาชนเป็นใหญ่ มติชนรายวัน ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หน้า ๖

จริยธรรมของสื่อกับคุณภาพประชาธิปไตย

ในเหตุการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยย่อมได้รับผลกระทบจากการสื่อสารทางการเมืองเกิดจากประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ โครงสร้างทางสังคม การจัดระเบียบสารสนเทศทางการเมือง ชนชั้นการสื่อสารทางการเมือง กรรมสิทธิ์ในสารสนเทศทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและอำนาจกำลังบทบาทของอำนาจอธิปไตยและโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตามเนื่องจากธรรมชาติของอำนาจอธิปไตยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางอำนาจมากกว่า กล่าวคือ เป็นอำนาจของปวงชนที่มอบให้รัฐบาลไปปกครองนอกเหนือจากความสัมพันธ์ทางอำนาจกับรัฐอื่นในลักษณะที่เป็นเอกราช วิทยาการสารสนเทศอาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในอำนาจเชิงประสิทธิภาพหรือเชิงปริมาณเนื่องจาก

๑) การไหลเวียนของการสื่อสารทางการเมืองด้านบนซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลโดยวิทยาการสารสนเทศที่ก้าวหน้าย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่คล่องตัวและสามารถสร้างความสัมพันธ์ในหลายมิติได้โดยสะดวก เช่น การสื่อสารผ่านดาวเทียม การร่วมมือในการพยากรณ์อากาศ และกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น

๒) การไหลเวียนของการสื่อสารการเมืองด้านข้างซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ในทำนองเดียวกันกับข้อความแรกความก้าวหน้าของการสื่อสารย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในรัฐหนึ่งกับองค์กรของอีกรัฐหนึ่ง ดังตัวอย่างเช่น บรรษัทข้ามชาติ หรือการติดต่อค้าขายระหว่างบริษัทเอกชน

๓) การไหลเวียนของการสื่อสารการเมืองด้านล่างซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ความก้าวหน้าของการสื่อสารการเมืองภายในรัฐย่อมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กรและสถาบัน ซึ่งได้รับการพัฒนาตามการปรับตัวของวิทยาการสารสนเทศ เช่น การหยั่งเสียงประชามติ การรับฟังการย้อนกลับสารจากประชาชน หรือการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อดำเนินกิจกรรมเฉพาะ (ตั้งกรณีองค์กรพัฒนาเอกชน NGO เป็นต้น)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการไหลเวียนของการสื่อสารการเมืองในระดับใด ย่อมชี้ให้เห็นว่า วิทยาการสารสนเทศที่พัฒนาไปสู่ข้อมูลไฟฟ้า (Electronic data) สามารถเอาชนะระยะที่ห่างไกลของพื้นที่ต่าง ๆ ให้ดูใกล้กันยิ่งขึ้นโดยสารสนเทศสามารถเข้าถึงกลุ่มคนและพื้นที่ต่าง ๆ ได้โดยง่าย ก่อให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสและประสิทธิภาพสำหรับ

การตัดสินใจซึ่งอาจจะมีผลกระทบและอาจตอบสนองต่อการดำเนินนโยบายและเป้าหมายของรัฐ^๙

ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดจรรยาบรรณของสื่ออันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ ในความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน ได้กล่าวไว้ว่า

๑. จรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ โดย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้กำหนด “จริยธรรมของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย” เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ไว้ดังนี้

(๑) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชน สถาบัน ประเทศชาติ ศาสนา และราชบัลลังก์ (ตรงกับหลักพุทธศาสนาคือ กิจญาณ)

(๒) ความมีเสรีภาพ (Freedom) ได้แก่ เสรีภาพที่มีความรับผิดชอบต่อกำกับ (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาคือ ปวารณา หรือ ธรรมาธิปไตย)

(๓) ความเป็นไท (Independence) ได้แก่ ความไม่ตกเป็นทาสของใครทั้งกายและจิตใจ โดยอามิสสินจ้างอื่นใด (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาคือ ความไม่ตกเป็นทาสของอกุศลมูล)

(๔) ความจริงใจ (Sincerity) ได้แก่ ความไม่มีเจตนาบิดเบือน ผิดพลาด ต้องรีบแก้ไข (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาคือ สัจจะ)

(๕) ความเที่ยงธรรม (Impartiality) ได้แก่ ความไม่ลำเอียง หรือความไม่เข้าใครออกใคร (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาคือ ความไม่มีอคติ ๔ ประการ หมายถึง “ฉันทาคติ” ลำเอียงเพราะรัก “โทสาคติ” ลำเอียงเพราะชัง “ภยาคติ” ลำเอียงเพราะกลัว “โมหาคติ” ลำเอียงเพราะหลง)

(๖) ความมีน้ำใจนักกีฬา (Fair Play) ได้แก่ การปฏิบัติดีงาม ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ (ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนาคือ สุปฏิบัติ)

^๙ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (๒๕๔๑) การสื่อสารกับการเมือง กรุงเทพมหานคร ประสิทธิ์ภักดิ์ แอนด์ พริ้นติ้ง หน้า ๑๙๘

(๗) ความมีมารยาท (Decency) ได้แก่ การใช้ภาษาและภาพที่ไม่หยาบ โหลนและลามกอนาจาร หรือสื่อไปในทางดั่งกล่าว (ตรงกับหลักพุทธศาสนาคือ โสเจยยะ หรือ อาจารย์สมบัติ)

นอกจาก “จริยธรรมของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย” แล้ว ยังกำหนด “จรรยาบรรณหนังสือพิมพ์” ไว้อีก ๗ ข้อ คือ

(๑) การส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนืออื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

(๒) การเสนอข่าว ภาพ หรือการแสดงความคิดเห็น ต้องเป็นไปด้วยความสุภาพ สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตนหรืออามิสสินจ้างใด ๆ

(๓) การเสนอข่าว ต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏว่าข่าวใด ๆ ไม่ตรงต่อความจริงต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว

(๔) การที่จะให้ได้ว่า ภาพ หรือข้อมูลอย่างใด ๆ มาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์

(๕) ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมายจากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน

(๖) ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือหุมุคณะโดยมิชอบ

(๗) ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

๒. จรรยาบรรณสื่อวิทยุและโทรทัศน์ โดย สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ได้ตราประมวลจรรยาบรรณวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๓๘ แบ่งเป็น ๕ หมวด คือ หมวดทั่วไป หมวดจรรยาบรรณในการเสนอข่าว หมวดจรรยาบรรณในการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ หมวดจรรยาบรรณในการประกาศโฆษณา หมวดความประพฤติ ในที่นี้จะยกหมวดว่าด้วยการเสนอข่าว มาเป็นหลักในการพิจารณา คือ

(๑) ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งรู้อยู่แก่ใจว่าเป็นเท็จ ไม่ว่าลักษณะใด ๆ

(๒) ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งทำให้ประชาชนเสียขวัญ เกิดการแตกแยก กระทบกระเทือนความมั่นคงแห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างประเทศ

- (๓) ไม่เสนอข่าวและภาพลามกอนาจาร ซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (๔) ไม่เสนอข่าวลือและภาพไร้สาระ ชวนให้หลงเชื่อมมาย
- (๕) ไม่เสนอข่าวลือและภาพไร้สาระ
- (๖) ไม่สอดแทรกความเห็นใด ๆ ของตนเองไปในข่าว
- (๗) ในกรณีคัดลอกข้อความจากหนังสือพิมพ์ หรือหนังสืออื่น ต้องแจ้งให้ทราบถึงแหล่งที่มาของข้อความนั้น
- (๘) ภาษาที่ใช้ในการเสนอข่าวและการบรรยายภาพต้องสุภาพ ปราศจากความหมายในเชิงเหยียดหยาม กระแทกกระเทียบ เปรียบเปรย เสียดสี
- (๙) ไม่ใช้การเสนอข่าวและภาพเป็นไปในทางโฆษณาตนเอง
- (๑๐) ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งขัดกับสาธารณประโยชน์ของประชาชนและ สังคมประเทศชาติ
- (๑๑) ไม่เสนอข่าวและภาพซ้ำเติม ระบายสี บุคคล องค์กร สถาบัน ซึ่งตก เป็นข่าว
- (๑๒) ไม่เสนอข่าวและภาพ ในเชิงดูหมิ่นเหยียดหยามลัทธิความเชื่อ ศาสนาใด ๆ
- (๑๓) พึงให้ความเคารพต่อสิทธิของบุคคล องค์กร และสถาบันอื่นตามกฎหมาย
- (๑๔) พึงรับผิดชอบและแก้ไขโดยเปิดเผยและไม่ชักช้าถ้าเกิดความเสียหายแก่ บุคคล องค์กร หรือสถาบัน ในการเสนอข่าวผิดพลาด คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
- (๑๕) พึงละเว้นจากการรับอามิสสินจ้างใด ๆ ให้ทำหรือละเว้นการกระทำ เกี่ยวกับการเสนอข่าวตรงไปตรงมา^๔

จริยธรรมหรือจรรยาบรรณของสื่อมวลชนนั้นจึงเป็นเรื่องและเนื้อหาสาระที่ สื่อถึงการมีคุณภาพและการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมไทย เพราะว่า การเผยแพร่ที่สำคัญที่สุดในยุคปัจจุบันคือ การเผยแพร่ผ่านสื่อสารมวลชน ดังนั้นสถาบันสื่อสารมวลชนจึง

^๔ โกลด์ อนุสิม (๒๕๕๓) นวัตกรรมสื่อ : เทคโนโลยี พหุติกรรมและจริยธรรมของสื่อมวลชนใน <http://blogologynet.com/media-rule-and-law> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ (ออนไลน์)

เป็นเขตสาธารณะที่สำคัญยิ่งในปัจจุบัน ที่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นได้รับการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดอย่างเสรี การแลกเปลี่ยนถ่ายทอดเช่นนี้นำไปสู่การมีความรู้และความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการกระทำในทางการเมืองร่วมกัน^๙

เนื่องจากปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญโดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้โอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้า “กรณีที่น่ารังเกียจที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน^{๑๐} ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ ๑๐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนใน มาตรา ๕๖ -๖๒ เช่น ในมาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๑๑}

^๙ เสถียร เขยประทับ(๒๕๕๑) การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า ๔๕

^{๑๐} ถวิลวดี บุรีกุล (๒๕๕๐) การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ กรุงเทพมหานคร บริษัทพาณิชย์พระนคร (๒๕๓๕) จำกัด หน้า ๑๓

^{๑๑} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (๒๕๕๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา หน้า ๓๔

ส่วนประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ สาธารณชน “มีส่วนร่วม”ในการตัดสินใจ, ค่านิยมและความห่วงกังวลของสาธารณชนได้นำไปเป็นส่วนประกอบของการตัดสินใจขององค์กร, มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ “เชิงการบริหาร”, มีการสื่อสารสองทาง มีปฏิสัมพันธ์ มีการสานเสวนา (Dialogue) มีการประสานความร่วมมือ^{๒๖}

การสื่อสารทางการเมืองของประเทศไทยนั้น ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารการเมืองภาคประชาชน ซึ่งถ้าจะวิเคราะห์ภาคประชาสังคมระดับล่างในสังคมไทยแล้ว เป็นสังคมที่หวังพึ่งอำนาจรัฐและยังไม่รู้จักที่จะวิเคราะห์ปัญหา ทั้งนี้ เป็นเพราะยังขาดผู้นำที่ดีมีความรู้อย่างแท้จริง อีกทั้งแนวทางการพัฒนาบางการมาจากรัฐทั้งสิ้น ไม่มีมีการสื่อสารระดับล่างสู่ระดับบน จะเห็นได้จากประชาชนรอบนอกเขตเมืองหลวงส่วนใหญ่ จะชื่นชมกับรัฐบาลที่ใช้การตลาดเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เพราะเขาได้สิ่งที่พวกเขาต้องการโดยไม่ต้องขวนขวาย อย่างเช่น กรณีการปกครองของอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร เป็นต้น ถ้าหากสังคมระดับล่างไม่เข้าใจในการวิเคราะห์ปัญหาแล้ว สังคมชนชั้นกลางที่ต่อต้านรัฐบาล เช่น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก็ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องความยุติธรรมได้ สิ่งสำคัญในสังคมไทยคือ การให้ความรู้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ แก่ประชาชนทุกระดับ จากนั้นก็รณรงค์รวมกลุ่มคนให้มีอำนาจในการต่อรองด้วยการสื่อสารในสื่อทุกสื่อ พร้อม ๆ กับชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของผู้นำที่ขาดความชอบธรรม สังคมที่กำลังประสบกับปัญหา แต่สังคมไทยยังไม่ก้าวไปสู่ระดับอย่างที่กำลังกล่าวไว้^{๒๗}

ปัจจุบันประเทศไทยเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤติของประเทศนั้น การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อใดก็ตามที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารประเทศอันจะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมานั้น สิ่งจำเป็นเร่งด่วนและมีความจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้งคือ “การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต” จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นการแก้ไข

^{๒๖} James L. Creighton, Ph.D. วันชัย วัฒนศัพท์ แปลและเรียบเรียง (๒๕๔๘) *คู่มือการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง* กรุงเทพมหานคร บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด หน้า ๔

^{๒๗} สีดา สอนศรี (๒๕๕๑) *การสื่อสารทางการเมืองภาคประชาชน* ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ ๑๐ นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า ๒๕

ปัญหาโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบสันติ และประเด็นสำคัญที่สุดคือ วิธีการดังกล่าวนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยมีหลักการ และวิธีการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต มีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้ รับรู้และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน

๒) การยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

๓) ความสามัคคีกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

๔) ความยุติธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

๕) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับการสื่อสารทางการเมืองใน ภาวะวิกฤต

จากแนวคิดทั้งหมดนั้น หลักการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตจึงเป็นที่ จะ ต้องนำเสนอข้อมูลที่ทำให้คู่กรณีหรือคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความไว้วางใจโดยอาศัยวิธ ีการเติมไปด้วยความเมตตากรุณา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมี “สะพาน” หรือมีแนวทางใน การหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยการสื่อสารนั้นจะต้องไม่ดำรงอยู่บน ฐานของผลประโยชน์ที่ตนจะพึงได้โดยไม่สนใจความเป็นไปของสังคมแต่ประการใด ด้วย เหตุผลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจะนำไปสู่การสร้างความแตกแยกของ คนในสังคมที่รับสาร^{๑๔}

สรุป

กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันจึงพิจารณาได้จากความก้าวหน้า ของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมทั้งทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้นกระบวนการสื่อสาร

^{๑๔} พระมหาพรชชา ธรรมมหาโส (๒๕๕๑) การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีและการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสารทางการเมืองสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช หน่วยที่ ๑๓ นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน้า ๒๘-๓๖

ทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าว ได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์เป็นต้น นอกจากนี้ อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั่วโลกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ “ทุนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก” กลุ่มทุนธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มทุนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองซึ่งสามารถชี้นำสังคมได้อย่างรอบด้านในลักษณะจักรวรรดินิยมการสื่อสารนั่นเอง^{๑๔}

ยุทธศาสตร์การสื่อสารการเมืองอาจจะกำหนดแผนหรือปฏิบัติการได้ทั้งในเชิงโครงสร้างหรือในเชิงระบบซึ่งกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขเพื่อสะดวกในการติดตามและทำนายผลของการดำเนินยุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตามในบางกรณีอาจใช้การเจรจาต่อรองเสริมขึ้นเพื่อผลประโยชน์ตามแผนที่ได้วางไว้^{๑๕}

^{๑๔} ยุทธพร อิศรชัย (๒๕๕๒) *ความรู้คืออำนาจ ในรวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์เนื่องในโอกาสครบรอบ ๓๑ ปี มสธ.ครบรอบ ๒๗ ปีรัฐศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร หน้า ๑๗๘*

^{๑๕} สุรพงษ์ โสณะเสถียร (๒๕๔๑) *การสื่อสารกับการเมือง กรุงเทพมหานคร ประสิทธิ์ภักดิ์ แอนด์ พริ้นติ้ง หน้า ๑๗๒*

ดังนั้น การที่พรรคการเมือง หรือนักการเมือง เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมืองต้องสามารถเข้าถึงและใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างชำนาญ ระบบดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการสร้างแนวคิดและหลักการในการบริหารจัดการทั้งในและนอกองค์กร “ข้อมูล” จึงถือเป็นวัตถุดิบสำคัญต่อการคิดและตัดสินใจของผู้นำ การมองเห็นมิติต่างๆ ของปัญหาได้อย่างรอบด้านย่อมทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหา โดยรวมถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนย่อมเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นคุณมากกว่าการแก้ไขเฉพาะหน้าที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียมูลค่า

ในการพัฒนาองค์กรนั้น ดร.เสรี วงษ์มณฑา ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “Branding นักการเมือง” ว่าสำหรับการสร้างชื่อเสียงให้องค์กรก็คือ จริยธรรม องค์กรจะต้องดำเนินธุรกิจให้ถูกต้องตามกฎหมายและมีจริยธรรม เช่นเดียวกันกับนักการเมืองที่จะต้องบริหารประเทศให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และจะต้องมีจริยธรรมในการบริหารประเทศด้วย^{๑๑} ซึ่งสถาบันสื่อมวลชนก็เช่นเดียวกันต้องประกอบด้วยจริยธรรมของสื่อ

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่า ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตามแนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้น สื่อน่าจะมีความเป็นสาธารณะร่วมกันมากขึ้นอันเนื่องจากการปฏิรูปสื่อรวมทั้งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะมีเพิ่มมากขึ้นภายหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ แต่แนวโน้มในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจจะเกิดขึ้นได้ด้วยการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยกระแสด้านความคิดเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างประชาสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ได้มีการคลี่คลายได้ด้วยตัวเอง^{๑๒}

^{๑๑} เสรี วงษ์มณฑา (๒๕๕๒) **Branding นักการเมือง** กรุงเทพมหานคร บริษัท ฐานการพิมพ์จำกัด หน้า ๑๘๑-๑๘๓

^{๑๒} ยุทธพร อิศรชัย (๒๕๕๑) **การสื่อสารทางการเมืองกับกระแสโลกาภิวัตน์** ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสารทางการเมืองสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ ๑๕ นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า ๘๘

ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์สังคมการเมืองปัจจุบัน สื่อ คือเครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือ การมีส่วนร่วมและการครอบครองสื่อ นับว่าเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ องค์กรราชการ รวมทั้งการเมืองภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน ก็นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางราชการ ทางธุรกิจและการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองจึงมีความปรารถนาเหมือนกัน นั่นคือ ความต้องการมีสื่อในครอบครอง ซึ่งหมายถึงมีเครื่องมือหรือมีช่องทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์และการโฆษณาชวนเชื่อกับสาธารณชน^{๑๑}

^{๑๑} ณรงค์ บุญสวยขวัญ (๒๕๕๒) การเมืองภาคพลเมือง บทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการ ทำทนายอำนาจการเมืองในระบบตัวแทน กรุงเทพมหานคร บริษัท เฮดลิ้นแพรส โปรดักส์ จำกัด หน้า ๑๗๘-๑๗๙

ดังนั้น จากการศึกษาที่จะพิจารณาให้เห็นตัวชี้วัดของความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทย ต้องพิจารณาให้รอบด้าน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น คุณภาพของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยทางตรง แต่ที่กล่าวถึงสถาบันสื่อมวลชนนั้น เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสื่อที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและที่สำคัญการที่สื่อมวลชนทุกแขนง มีจรรยาบรรณและมีจริยธรรม ประกอบกับการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และให้ข้อเสนอแนะทางเลือกสำหรับประชาชนและสังคม ย่อมจะส่งผลดีก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การพัฒนาคุณภาพประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของทั้ง ๓ มิติ คือ มิติสถาบันนั้น คือ สื่อมวลชน ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย เป็นอย่างมาก มิติกระบวนการ นั้นให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณ จริยธรรมและการให้ข้อมูลข่าวสารที่ก่อให้เกิดปัญญาแก่สังคมโดยรวม มิติคุณค่านั้น เน้นการให้ความเคารพทางด้านสิทธิส่วนบุคคล และการให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ก่อให้เกิดประชาธิปไตยที่มีคุณภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- โกศล อนุสิม (๒๕๕๓) วัตกรรมสื่อ : เทคโนโลยี พฤติกรรมและจริยธรรมของสื่อมวลชน
ใน <http://blogologynet.com/media-rule-and-law> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่
๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ (ออนไลน์)
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ(๒๕๕๒) การเมืองภาคพลเมือง บทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการ
ทำทนายอำนาจการเมืองในระบบตัวแทน กรุงเทพมหานคร บริษัท เอ็ดดิสันเพรส
โปรดักส์ จำกัด
- ถวิลวดี บุรีกุล (๒๕๕๐) การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ กรุงเทพมหานคร
บริษัท พาณิชพระนคร (๒๕๓๕) จำกัด
- นันทนา นันทวโรภาส(๒๕๕๒) สงครามสื่อสารการเมือง สมรภูมิต่างประชาชนเป็นใหญ่ มติชน
รายวัน ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส(๒๕๕๑) การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีและการสื่อสาร
ทางการเมืองในภาวะวิกฤต ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสารทางการเมืองสาขา
วิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ ๑๓ นนทบุรี โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์(๒๕๕๑)การรณรงค์ทางการเมือง ประมวลสาระชุดวิชาการสื่อสาร
ทางการเมืองสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ ๘
นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์(๒๕๕๑) การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงใน
สังคมไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยุทธพร อิศรชัย (๒๕๕๑) การสื่อสารทางการเมืองกับกระแสโลกาภิวัตน์ ประมวลสาระชุด
วิชาการสื่อสารทางการเมืองสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมา
ธิราช หน่วยที่ ๑๕ นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ยุทธพร อิศรชัย(๒๕๕๒) ความรู้คืออำนาจ ในรวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์เนื่องในโอกาส
ครบรอบ ๓๑ ปี มสธ.ครบรอบ ๒๗ ปีรัฐศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วน
จำกัดพิมพ์อักษร
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (๒๕๕๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา

- สิตา สอนศรี (๒๕๕๑) การสื่อสารทางการเมืองภาคประชาชน ประมวลสาระชุดวิชาการ
 สื่อสารทางการเมือง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 หน่วยที่ ๑๐ นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (๒๕๕๑) การสื่อสารกับการเมือง กรุงเทพมหานคร ประสิทธิ์ภักดิ์
 แอนด์ พรินติ้ง
- เสถียร เขยประทับ(๒๕๕๑) การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เสรี วงษ์มณฑา (๒๕๕๒) Branding นักการเมือง กรุงเทพมหานคร บริษัท ฐานการพิมพ์
 จำกัด
- เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (๒๕๕๘) “การเมืองหลังเลือกตั้งปี ๒๕๕๘: เผด็จประชานิยมหรือ
 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” รัฐศาสตร์สาร. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (หน้า ๑ – ๓๔).
- James L. Creighton, Ph.D. วันชัย วัฒนศัพท์ แปลและเรียบเรียง (๒๕๕๘) คู่มือการศึกษา
 การมีส่วนร่วมของประชาชนและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง กรุงเทพมหานคร
 บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด
- McNair, Brian (1999) An Introduction to Political Communication. 2nd edition,
 New York: Routledge.

ข้อสังเกตในเรื่องความยุติธรรมที่มีความสัมพันธ์ กับกฎหมายอาญา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง^{*}

ภายใต้สังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อน ความขัดแย้งและการแข่งขันกันอย่างสูงในการดำเนินชีวิตหรือในทางการเมืองกับการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองในการบริหารประเทศ ปัญหาเรื่องความยุติธรรมหรือความไม่ยุติธรรมนับวันมีแต่จะพบเห็นกันมากขึ้นว่าใช้ความยุติธรรมแบบใดระหว่างความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนกับความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนกับประเด็นเรื่องความยุติธรรมที่มีความสัมพันธ์กับกฎหมายอาญา

แนวคิดเรื่องความยุติธรรม

ความยุติธรรมที่มองเรื่องยุติธรรมจะเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงกับเสมอภาค แต่มิได้หมายความว่า ทุกคนได้เหมือนกัน เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ก็จะเป็นการทำอย่างเดียวกันกับคนที่เท่ากันและคนที่ไม่เท่ากัน ถ้าเช่นนั้นเสมอภาคอย่างไร จึงจะเข้าข่ายความยุติธรรม เราจึงเริ่มการพิจารณาคำนิยามดังต่อไปนี้ก่อน ว่าความยุติธรรมคือ

- (๑) ทุกคนได้ตามที่ตนมีคุณงามความดีอยู่เพียงไร
- (๒) ทุกคนได้ตามความจำเป็นของตน
- (๓) ทุกคนได้เท่าที่ตนมีสิทธิอันชอบธรรม
- (๔) ทุกคนได้เท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยตาปี จังหวัดสุราษฎร์ธานี นิติศาสตรบัณฑิต, นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายมหาชน) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, สัมฤทธิ์บัตรหลักสูตรความรู้พนักงานคดีปกครองสำหรับบุคคลทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานศาลปกครอง

สำหรับผู้พิพากษาและนักกฎหมายโดยทั่วไปความยุติธรรมจะมีความหมายจำเพาะ (๔) คือ ความยุติธรรมที่ทุกคนได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพราะถ้าถือตามนี้แล้วบุคคลเหล่านี้ย่อมสามารถ ให้ความยุติธรรม ได้ตามกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ในกรณีนี้ความยุติธรรมหมายถึงการแปลและบังคับใช้กฎหมายอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีอคติเข้ามาแทรกแซงได้ แต่สำหรับประชาชนพลเมืองทั่ว ๆ ไป ที่ไม่สนใจในด้านการบริหารงานของรัฐย่อมอดเสียไม่ได้ที่จะวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม แม้กระนั้นคนทั่ว ๆ ไปก็อยากที่จะรู้ได้ชัดว่าความยุติธรรมคืออะไร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ความยุติธรรมเป็นเรื่องที่นักปราชญ์สนใจในอดีต เช่น อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความยุติธรรม นั้นแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนกับความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วน ดังนี้

๑. **ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทน (Commutative Justice)** เป็นความยุติธรรมในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน เช่น ในเรื่องค้าขายแลกเปลี่ยน หรือในเรื่องการทดแทนความเสียหาย ในกรณีนี้ต่างฝ่ายต่างต้องแลกเปลี่ยนทดแทนกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมโดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัว

๒. **ความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วน (Distributive Justice)** เป็นความยุติธรรมที่ใช้เป็นเครื่องแบ่งสรรอำนาจหน้าที่ในกิจการบริการสาธารณะ เกียรติยศ ความมั่งคั่งและภาระของแต่ละคนในชุมชน ซึ่งจะต้องแบ่งสรรสิ่งต่าง ๆ แก่บุคคลแต่ละคนอย่างมีสัดส่วนเหมาะสมแก่คุณภาพของบุคคล

ความยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในยุคสมัยใหม่เมื่อพูดถึงความยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ตามแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนกับความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความยุติธรรมทั่วไปกับความยุติธรรมเฉพาะ ดังนี้

๑. **ความยุติธรรมทั่วไป** จะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ที่ประชาชนมีต่อรัฐ พุดง่าย ๆ คือ การเรียกร้องให้ประชาชนยอมให้แก่รัฐในสิ่งที่รัฐควรได้รับ หรือเป็นของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคารพเชื่อฟังกฎหมาย

^๒ ปรีดี เกษมทรัพย์ “นิติปรัชญา PHILOSOPHY OF LAW” โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เดือนตุลา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, ๒๕๕๒ หน้า ๑๑๙-๑๒๐

๒. ความยุติธรรมเฉพาะ จะแยกออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่และในกลุ่มนี้ได้รับแนวคิดของอริสโตเติล แยกอธิบายดังนี้

๑) ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทน ตามแนวคิดของอริสโตเติล เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสภาพมีฐานะเท่าเทียมกัน หลักความยุติธรรมนี้ คือ หลักต่างตอบแทนและเราสามารถแยกย่อยๆออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

(๑) กลุ่มที่ ๑ ความยุติธรรมทางอาญาและความยุติธรรมในการแก้ไขให้กลับฟื้นคืนดี

(ก) ความยุติธรรมทางอาญา คือความยุติธรรมแบบล้างแค้น ตาต่อตา ฟันต่อฟัน ความยุติธรรมแบบนี้สามารถดำรงอยู่ได้ก็แต่โดยเหตุผลทางมนุษยวิทยา ซึ่งต้องการแก้แค้นล้างแค้น ในรัฐเดิมไม่มีปัญหาเพราะสามารถแก้แค้นตอบแทนกันเอง แต่ในรัฐสมัยใหม่ รัฐมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการลงโทษผู้กระทำความผิดหลักการนี้ยังมีอยู่ แม้รัฐจะเป็นผู้มีอำนาจลงโทษแต่ผู้เดียวและการแก้แค้นเป็นโทษทางอาญา ซึ่งหมายถึงการชดเชยความไม่ถูกต้องหรือความชั่วที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลง

(ข) ความยุติธรรมในการแก้ไขให้กลับคืนดี หลักการของความยุติธรรมแบบนี้ คือ บุคคลใดกระทำต่อบุคคลอื่นให้เขาเสียหาย บุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องให้ผู้เสียหายนั้นกลับสู่สภาพเดิม เมื่อมองไปลึก ๆ ปัญหาของความยุติธรรมแบบนี้ คือ ในกรณีไม่สามารถกลับคืนได้เหมือนเดิม เช่น ดายไม่สามารถแก้ไขให้กลับคืนดีได้ ต้องมีเครื่องทดแทน คือ เงิน เป็นค่าสินไหมทดแทน หลักการแบบนี้ดูดี แต่มีปัญหา คือ ในทางปฏิบัติจะกำหนดอย่างไรจึงเป็นปัญหาพื้นฐานที่ไม่สามารถเยียวยาได้ ปัญหาต่อมา คือ ปัญหาความเสียหายในเชิงคุณค่าบางอย่าง เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง อย่างนี้เยียวยาอย่างไร และปัญหาต่อมาอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาต้องรับผิดชอบหรือต้องมีความสามารถรับผิดชอบในสิ่งที่เขากระทำได้หรือไม่จำเป็น ในแง่ตัวผู้กระทำถ้าหากบอกว่าเมื่อทำให้เขาเสียหายต้องแก้ไขให้เขากลับฟื้นคืนดี ถามว่าสภาวะภายในเขาต้องรับผิดชอบไหม เขาู้สำนึกในการกระทำ เจตนา จงใจ ประมาทเลินเล่อหรือไม่ ถ้าอย่างนี้ชัดเจนเขาต้องรับผิดชอบ แต่กรณีไม่มีองค์ประกอบภายในอย่างนี้อยู่เลย เขาต้องรับผิดชอบ และถ้าองค์ประกอบต้องดูขนาดไหนเท่าไร

(๒) กลุ่มที่สอง ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนในความหมายอย่างแคบ ความยุติธรรมแบบนี้มีรากฐานมาจากชาติพันธุ์วิทยา ที่ปรากฏในมาสังคัมบุพกาล เช่น เคยมีการแลกเปลี่ยนผู้หญิงเพื่อแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์ และมีแนวความคิดมาจาก

โครงสร้างสังคม คือ การแลกเปลี่ยนสินค้าตอนที่ยังไม่มีกฎเกณฑ์ ก็เรียกว่า การแลกเปลี่ยนแบบไปป์ คือ นำสินค้ามาวางแลกเปลี่ยนกันโดยไม่ต้องพูดจากัน ความยุติธรรมแบบนี้เป็นความยุติธรรมทางเนื้อหา และต่อมาพัฒนามาเป็นความยุติธรรมในแง่ของกระบวนการ คือ ปัจจุบันนี้การแลกเปลี่ยนยอมถือว่ายุติธรรม ถ้าหากทำขึ้นบนกระบวนการที่ตัดสินใจโดยไม่ถูกฉ้อฉล ช่มชู้

ซึ่งในที่นี้ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทน ปัญหาอยู่ตรงที่ว่า การที่จะเปลี่ยนสิ่งหนึ่งสิ่งใด เราต้องมีกรรมสิทธิ์ในสิ่งนั้นๆ ปัญหาคลาสสิกและเป็นปัญหาดั้งเดิมทางนิติปรัชญา คือ ท่านได้กรรมสิทธิ์มาอย่างไร การที่ได้กรรมสิทธิ์มาอยู่ ๒ ทฤษฎี คือ

(ก) ทฤษฎีการครอบครอง

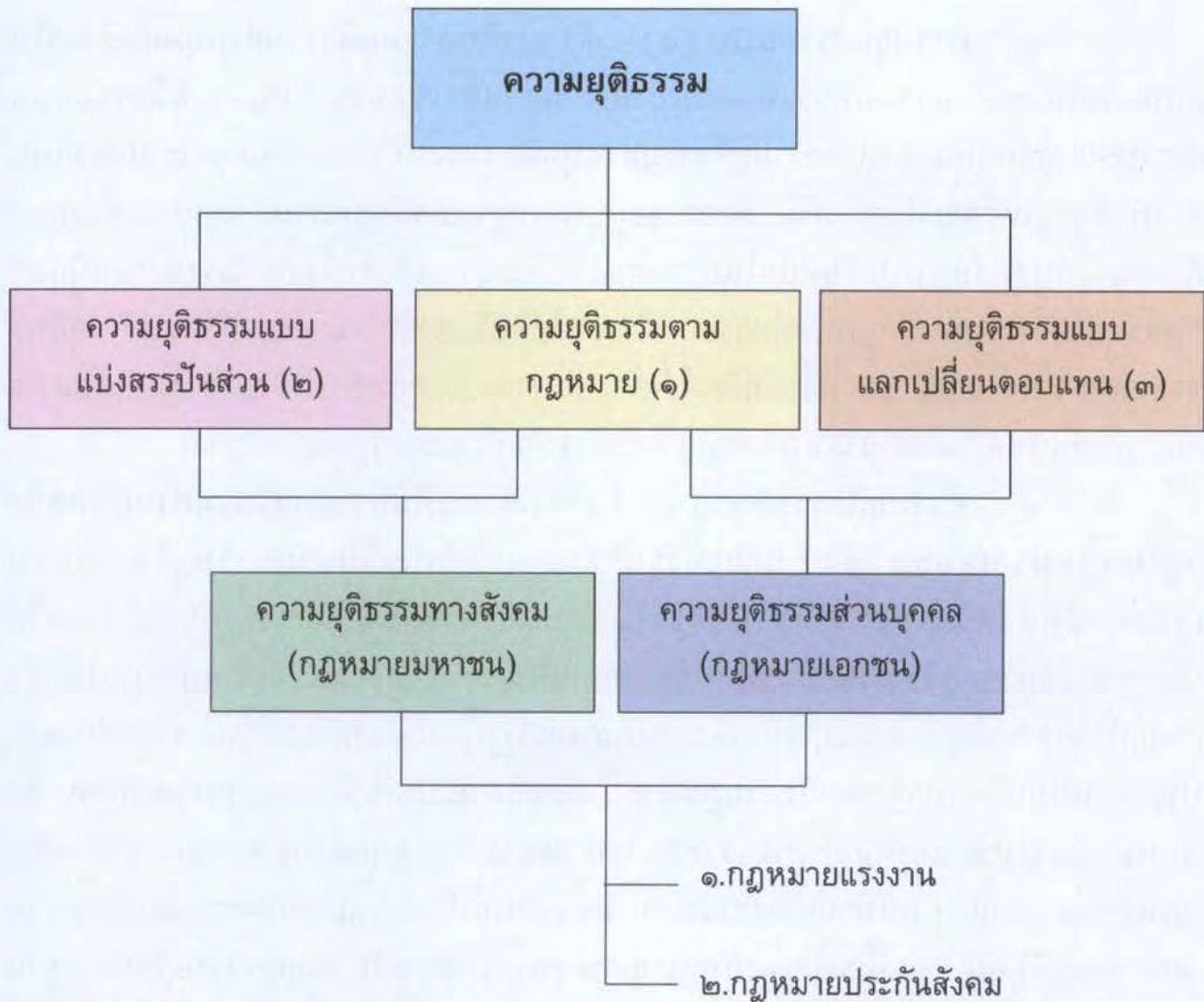
(ข) ทฤษฎีการสร้างขึ้นมา

ทฤษฎีที่คิดว่าสอดคล้องกับความยุติธรรมที่สุด คือ ทฤษฎีการสร้างขึ้นมา เพราะใครก็ตามสร้างขึ้นมา ก็ย่อมเป็นเจ้าของของสิ่งนั้น การสร้างหรือการประดิษฐ์สัมพันธ์กับเรื่องความสามารถของคน แต่เรื่องความสามารถของคนนั้นไม่เท่าเทียมกัน ฉะนั้น คนเก่งจึงจะได้กรรมสิทธิ์ นี่เป็นปัญหาความคิดนี้ ในโลกตะวันตกเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน หากเกิดมาไม่เท่ากันก็ทำให้เท่ากัน แต่ในโลกตะวันออกเชื่อในความไม่เท่ากัน ใครทำกรรมดีก็เกิดมาเก่ง ทำกรรมชั่วเกิดมาโง่ คนเกิดมาโง่ย่อมได้กรรมสิทธิ์น้อยกว่าคนเกิดมาเก่ง

๒) ความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วน เป็นความยุติธรรมระหว่างรัฐกับประชาชน คือ คนที่มีรากฐานเหนือกว่า คือ รัฐ ให้แก่ประชาชนซึ่งอยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีปัญหาว่ารัฐจะให้กับประชาชนอย่างไรจึงจะยุติธรรม ความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนให้แก่เขาในสิ่งที่เขาควรจะได้ ในแง่นี้ คือ ให้แก่คนที่มีสภาพอย่างเดียวกับสภาวะอย่างเดียวกัน ฐานะอย่างเดียวกันก็ให้เหมือนกันเลือกปฏิบัติไม่ได้

ความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนนี้ ในความหมายอย่างกว้างที่สุดแล้ว เรามักว่าเป็นเรื่องฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่งปกติไม่ครอบคลุมเฉพาะเรื่องของรัฐที่มีต่อประชาชนเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมประเด็นอื่นอีกด้วย เช่น ความยุติธรรมที่พ่อแม่มีให้แก่ลูก ถือว่าอยู่ในแบบนี้เหมือนกัน หรือ นักนิติปรัชญาบางคนมองว่าความยุติธรรมระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยมีอำนาจเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมากกว่า ก็ควรจะนึกถึงตามแนวนี้ด้วย ซึ่งรับแนวคิดมาจากอริสโตเติล โดยแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลย

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดความยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ตามแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนกับความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนข้างต้น สามารถเขียนตามแผนผังดังต่อไปนี้

จากแผนผังข้างต้นเมื่อนำหลักแนวคิดเรื่องความยุติธรรมตามกฎหมายบัญญัติมารวมกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนกับความยุติธรรมแบ่งสรรปันส่วนแล้วสามารถสรุปวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑. ความยุติธรรมแบบ (๑)+(๒) จะเป็นความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งอยู่ในกฎหมายมหาชน ความยุติธรรมทางสังคม คือ เช่นการเวนคืน (ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น) มองในแง่ประชาชนที่มีต่อรัฐ คือ ให้ประโยชน์แก่ส่วนรวม มองในแง่ของรัฐลงมาถึงเอกชน คือ รัฐต้องพิจารณาว่าตรงจุดไหนถึงจะเรียกได้ว่าปฏิบัติต่อบุคคลใดที่มีสาระสำคัญเหมือนกันเป็นความยุติธรรมทางสังคมเป็นกฎหมายมหาชน

LIRT

๒. ความยุติธรรมแบบ (๑)+(๓) จะเป็นความยุติธรรมส่วนบุคคลซึ่งอยู่ในกฎหมายเอกชน ความยุติธรรมแบบแบ่งส่วนปันส่วนมาเชื่อมโยงกับความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนแล้วเป็นความยุติธรรมส่วนบุคคล ก็เพราะว่าเวลาที่บุคคลจะตกลงกันในการทำสัญญาหรือจะทำอะไรก็ดี ต้องวางอยู่บนรากฐานของกฎหมาย กฎหมายต้องคอยคุ้มครองให้บุคคลนั้นเท่าเทียมกันในการตกลงทำสัญญา แต่กระนั้นก็ตามรัฐซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมายอาจจะกำหนดกฎเกณฑ์บางอย่างในการใช้สิทธิของเอกชน เช่น กำหนดจำกัดสิทธิของบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ในการเข้าทำสัญญา ไม่เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้บุคคลเหล่านั้นเข้าทำสัญญาได้อย่างเต็มที่ในแดนกฎหมายเอกชน

๓. ความยุติธรรมแบบ(๑)+(๒)+(๓)จะเป็นความยุติธรรมส่วนบุคคลซึ่งอยู่ในกฎหมายเอกชน ซึ่งเป็นการที่รัฐกำหนดอย่างนี้เป็นไปตามความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนนั่นเอง ใช้ความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนวางรากฐานในการให้ประชาชนใช้ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนต่อไป สองแบบนี้เชื่อมโยงกันได้ จึงกลายเป็นความยุติธรรมส่วนบุคคล เพราะเป็นกรณีที่รัฐกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเบื้องต้น และประชาชนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายนั้นและกลายเป็นเรื่องของกฎหมายเอกชน ซึ่งกฎหมายบางประเภทที่อยู่กึ่งกลางระหว่างกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน เช่น กฎหมายแรงงาน กฎหมายประกันสังคม มีทั้งส่วนที่เป็นกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนผสมกันอยู่ โดยที่ในแง่ของกฎหมายแรงงาน ในขณะที่ทำสัญญาวางอยู่บนรากฐานความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทน แต่สัญญาจ้างแรงงานนี้ ก็ไม่ได้ยอมให้มีการตกลงกันได้เต็มที่ แต่ถูกจำกัดหลายอย่าง โดยกฎหมายอื่นหลายฉบับ เช่นกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ กำหนดสิทธิเรื่องการมีสหภาพแรงงาน การกำหนดแรงงานขั้นต่ำเอาไว้ เป็นการใช้ความยุติธรรมทางสังคมเข้ามาสอดแทรกความยุติธรรมส่วนบุคคล ไม่ได้ปล่อยให้ไปตามกลไกทางตลาดอย่างเดียว เนื่องจากหากปล่อยให้ไปไปตามความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนอย่างเดียว จะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น เพราะในหลายๆเรื่องในความเป็นจริงอำนาจการต่อรองของบุคคลไม่เท่ากัน

ความยุติธรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับกฎหมายอาญา

ที่บอกว่ากฎหมายอาญาเป็นความยุติธรรมทางสังคมเป็นกฎหมายมหาชนประเภทหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ เมื่อดูวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายในการลงโทษ เป็นลักษณะความยุติธรรมเอาไว้นั้น ซึ่งอยู่กับว่าเรามองในแง่แบบความยุติธรรมแบ่งสรรปันส่วน

หรือความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนแล้ว จะส่งผลให้ความคิดในการลงโทษในทางกฎหมายอาญาแตกต่างกัน เช่น ถ้ามองวัตถุประสงค์การลงโทษเป็นการแก้แค้นเท่ากับว่าเรามองความยุติธรรมนั้นเป็นแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนเป็นหลัก ฉะนั้นทฤษฎีแก้แค้นหรือทฤษฎีสมบูรณในการลงโทษทางกฎหมายอาญา จึงวางอยู่บนรากฐานความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทน แต่หากวัตถุประสงค์ของโทษทางอาญาไม่ใช้การแก้แค้นทดแทน แต่เป็นการทำให้ผู้ที่กระทำความผิดกลับคืนเป็นคนดีเข้าสู่สังคมได้ เท่ากับมองยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนเป็นสำคัญ ที่มองอย่างนี้เพราะถือว่ารัฐมีหน้าที่ต้องให้กับนักโทษแตกต่างไปจากคนอื่น มีหน้าที่ต้องทำให้ผู้ที่กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้และเยียวยาให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ปกติให้มากที่สุด เพราะฉะนั้นทฤษฎีที่ทำให้บุคคลกลับเป็นคนดี จึงเป็นเรื่องของความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วน แต่ถ้าหากมองว่าการลงโทษไม่ใช่มีวัตถุประสงค์เป็นการแก้แค้นอย่างเดียว แต่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันสังคมทั้งหมด ไม่ให้สังคมเป็นอันตรายจากตัวนักโทษเท่ากับมองความยุติธรรมตามกฎหมายแก่สังคม หากนักโทษออกมาจะเป็นอันตรายต่อสังคม สิ่งเริ่มแรกที่ต้องกระทำคือ ป้องกันสังคมจากตัวนักโทษก่อน ซึ่งทั้งสามประเภทนี้พัฒนามาเป็นทฤษฎีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาในปัจจุบันนี้แยกพิจารณาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่ได้ ๒ ลักษณะ” คือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

๑. กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Justice) ที่เป็ความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนกับความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วนมีอยู่ในกฎหมายอาญาปัจจุบันนั้นสามารถสรุปได้ ๔ ประการ ดังนี้^๕

๑) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการสัณคัณคตุมุ (Retribution) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดขึ้น บุคคลนั้นสมควรจะต้องชดใช้ต่อการกระทำของตนให้เหมาะสมกับความผิดที่ตนได้ก่อขึ้น หากความผิดที่ก่อขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อย การชดใช้ที่บุคคลนั้นจะต้องรับก็อาจจะมีไม่มากนัก แต่หากความร้ายแรงของ

^๕ สิทธิกร คักดีแสงและคณะ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน” รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๓ หน้า ๑๗-๒๐

^๕ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ “กฎหมายอาญา หลักและปัญหา” (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๙) หน้า ๓๖๑-๓๖๒

ความผิดที่ก่อขึ้นมีมาก บุคคลนั้นก็สมควรจะต้องรับความทุกข์ทรมานให้สาสมกับสิ่งที่ตนกระทำ หากผู้เสียหายต้องทนทุกข์ทรมานจากการกระทำของบุคคลนั้นเพียงใด บุคคลผู้กระทำความผิดก็สมควรต้องประสบเคราะห์กรรมในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทน

๒) กระทบการยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องปรามความผิด (Deterrence)

เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องได้รับความทุกข์ไม่ว่าในเชิงทรัพย์สิน เสรีภาพ หรือชีวิตร่างกาย ย่อมจะส่งผลประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคคลนั้นต้องยังคิดมากขึ้นว่า หากตนคิดจะกระทำความผิดอีกในอนาคต อาจจะมีผลให้ตนเองต้องได้รับความทุกข์ทรมานของการต้องโทษทางอาญาอีก ทำให้บุคคลที่เกิดความยังคิดเหล่านี้เกิดความยับยั้งชั่งใจและอาจจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต นอกจากนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญารายหนึ่ง ยังเป็นการส่งสัญญาณไปยังบุคคลอื่นในสังคมอีกด้วย คือ หากบุคคลอื่น ๆ เหล่านี้ คิดที่จะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก อาจจะเป็นเหตุให้บุคคลอื่น ๆ เหล่านี้ ต้องรับโทษในลักษณะเช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับโทษไปแล้ว การลงโทษผู้กระทำความผิดรายหนึ่งจึงเปรียบเสมือน “ตัวอย่าง” ของผู้กระทำความผิดที่ต้องรับโทษชดใช้ความผิดที่ตนก่อ ซึ่งอาจจะทำให้บุคคลอื่นที่คิดจะทำสิ่งที่คล้ายกันอาจจะยับยั้งชั่งใจไม่กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน ซึ่งเป็นแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนส่วน

๓) กระทบการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม

(Incapacitation) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น การจำคุกในลักษณะลงโทษต่อเสรีภาพของบุคคล ทำให้บุคคลที่ต้องรับโทษนั้นไม่สามารถไปกระทำการต่าง ๆ ได้ตามปกติที่บุคคลนั้นอาจจะต้องกระทำหากตนไม่ต้องรับโทษอยู่ มีผลที่ตามมาคือ

(๑) ทำให้บุคคลที่ต้องรับโทษปราศจากเสรีภาพ ต้องรับทุกข์ทรมานจากการที่ต้องทนอยู่ในบริเวณจำกัด อยู่ในสภาพที่ไม่สุขสบายเช่นที่ตามปกติตนใช้ชีวิตอยู่และไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่ตนต้องการ

(๒) บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถไปทำความผิดและสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ชุมชนหรือสังคมได้อีก ในระหว่างที่ตนต้องถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพตามปกติ

การกันบุคคลที่มีโอกาสจะก่อให้เกิดอันตรายนี้ออกจากชุมชนหรือสังคม จึงเป็นหลักประกันประการหนึ่งที่กระทบการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะให้แก่ชุมชนหรือสังคมได้ว่าจะไม่ได้รับอันตรายหรือความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลเหล่านั้นอีก

อย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาที่บุคคลเหล่านั้นถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพอยู่ จะทำให้ชุมชนหรือสังคมมีความปลอดภัยขึ้นมาบ้างตามสัดส่วนของบุคคลที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดอันตรายที่ถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพเหล่านี้ ซึ่งเป็นแนวความคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแบ่งสรรปันส่วน

๔) **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)** เป็นแนวคิดที่มีต่อมนุษย์ด้วยกัน มองว่าบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่ชั่วร้าย ซึ่งอาจจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือโดยสันดานของบุคคลเหล่านี้ ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ แต่อีกส่วนหนึ่งมองว่ามนุษย์โดยรากเหง้าตามธรรมชาติ ไม่ได้เป็นผู้ที่ชั่วร้ายมาแต่กำเนิด ลักษณะโดยสันดานหรือการกระทำต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาภายหลัง อาจจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง สภาพแวดล้อม สถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา หรือการเลี้ยงดูหรือแม้แต่สภาพสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การที่บุคคลหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดอาญา จึงไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป หากมีกระบวนการที่เหมาะสมและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้แก้ไขปรับปรุงตนเอง บุคคลเหล่านี้อาจจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองจากผู้กระทำความผิดอาญาให้กลายเป็นบุคคลที่สามารถใช้ชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนและสังคมได้ ซึ่งเป็นความยุติธรรมแบบแลกแบ่งสันปันส่วน

๒. **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์ (Restorative Criminal Justice)** การประกอบอาชญากรรมในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป คือ การกระทำผิดไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อรัฐดังเช่นในอดีต อาชญากรรมมีผลกระทบต่อตัวผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง อันได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน วัตถุประสงค์ของการลงโทษได้เปลี่ยนไป จากเดิมที่เน้นลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิด มาให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายด้วยวิธีการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นให้มีโอกาสกลับคืนสู่สภาพก่อนเกิดการกระทำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยถือว่าปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาของสังคม สมาชิกทุกคนควรร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา มากกว่าจะเน้นการลงโทษอย่างเดียว^๔ โดยลืมนมองไปที่ทัศนคติหรือมุมมองต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นประกอบด้วยกันหลายด้าน^๕ เช่น ด้านการควบคุม

^๔ ฌักทอร์ กตเวทีย์เสถียร “การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา)” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๗) หน้า ๒๐

^๕ Joseph J. Senna, Larry J. Siegel. *Essentials of Criminal Justice* 9th edition, P 11

อาชญากรรม (Crime Control) ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหาย (Rehabilitation) ด้านการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิด (Due Process) ด้านการไม่แทรกแซงโดยรัฐ (Non-intervention) ด้านความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Justice) และด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)^๑

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้วยเหตุที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีแนวคิดที่จะอำนวยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้น จึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในฐานะที่เป็นทางเลือกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก โดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักก็ยังคงใช้อยู่ไม่ได้ถูกยกเลิกแต่ประการใด^๒ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์นี้เป็นการนำแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบแลกเปลี่ยนตอบแทนมาใช้ในการให้ความสำคัญกับการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย

^๑ Herbert Bianchi. *“Justice as Sanctuary”* Bloomington: Indiana University Press. 1994

^๒ ฅภัทร กตเวทีเสถียร เพิ่งอ้าง หน้า ๕๐

LIART

ใบสมัคร / ต่ออายุสมาชิก “รัฐสภาสาร”

อัตราค่าสมาชิก ปีละ ๕๐๐ บาท รวมค่าจัดส่ง (ราคาขายปลีกเล่มละ ๕๐ บาท)
ข้าพเจ้า มีความประสงค์จะสมัคร / ต่ออายุ
สมาชิกรัฐสภาสาร เริ่มตั้งแต่ฉบับเดือน พ.ศ. ถึงฉบับ
เดือน พ.ศ.

ทั้งนี้ ขอให้ออกใบเสร็จรับเงินในนาม โดยส่ง
วารสาร “รัฐสภาสาร” ถึงข้าพเจ้าที่ หมู่ที่ ตรอก/ซอย.....
ถนน แขวง / ตำบล
เขต / อำเภอ จังหวัด
รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร

การชำระเงิน

เงินสด ที่กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ตัวแลกเงิน หรือ ธนาณัติ สั่งจ่ายไปรษณีย์รัฐสภา กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๕

ในนาม

ผู้จัดการรัฐสภาสาร

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

จำนวนเงิน บาท

Legislative Institutional Repository of Thailand

LIRT

จัดทำโดย กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th>

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand